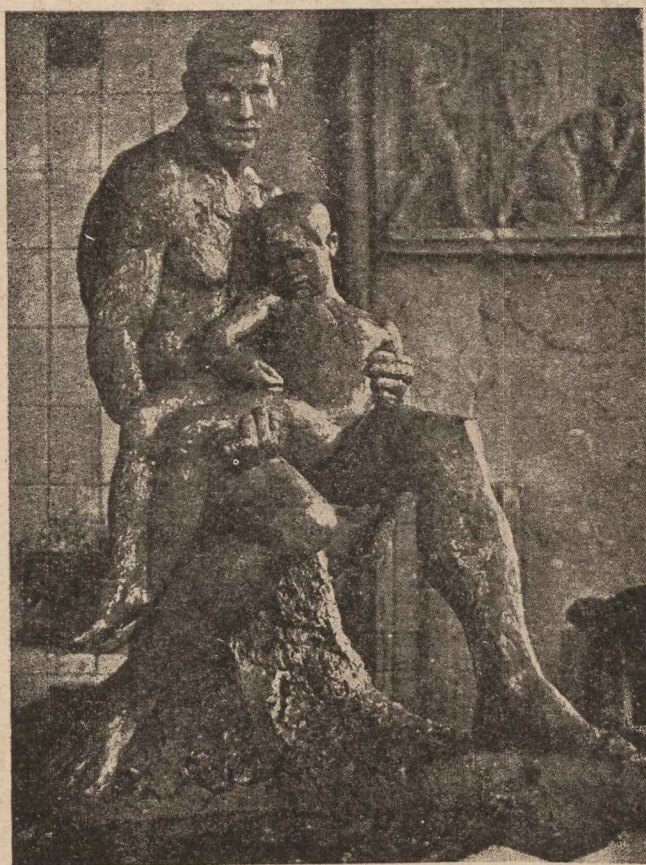

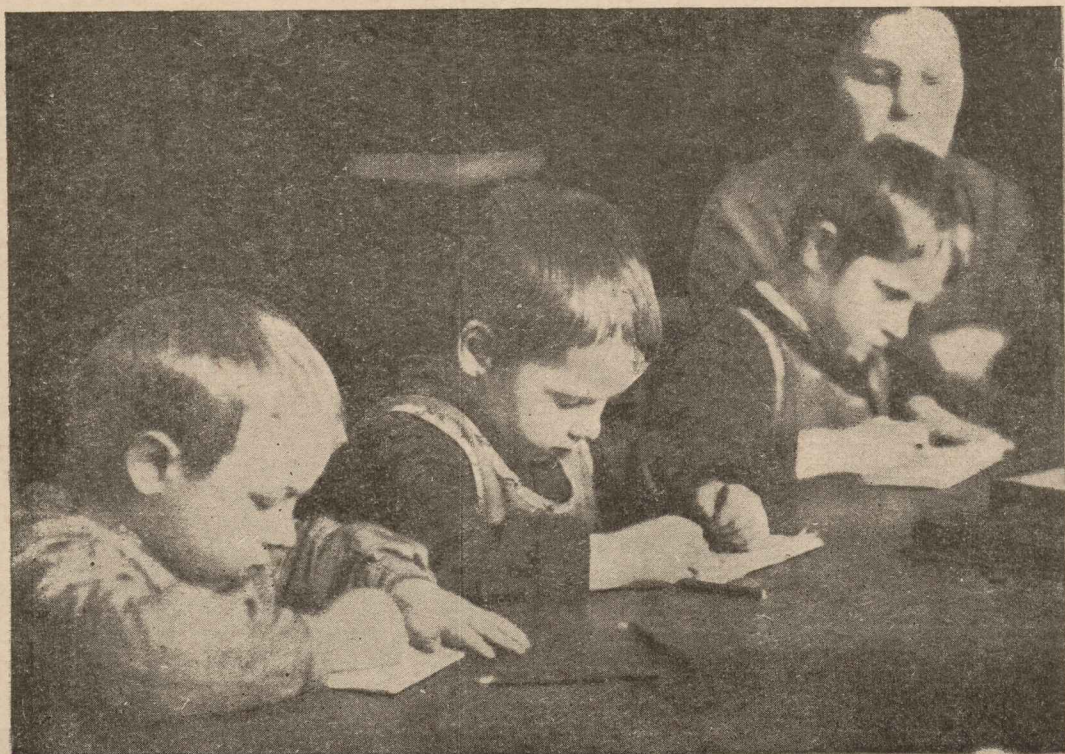
ORAS

Rahvalik teaduse-, kirjanduse- ja kunstiajakiri

---

*J.S.A. Leeningraadi kunstide - akadeemia üliõpilase
J. Klassepa diplomitöö (skulptuur), prohw. Matveejevõi
kunstitöötuast. Jäetud akadeemia muuseumi.*

Leeningraadi töbliste lastemajas. Joonistusetund.

Gestiteelise kirjanduse pealadu

koogu Nõutogude-Liidus on „Külwaja“ kirjastuse juures, Leeningraadis, Fontanka 53, kort. 9. Telefon 5-97-54. Peale Nõutogude-Liidus ilmunud kirjanduse ja fooliraamatute on saadaval ka wanem ja uuem Gestimaal ilmunud kirjandus. Enne revolutsiooni ilmunud kirjandusest on „Külwaja“ ladus niisuguseid raamatuid, mis ka Gestimaal enam müügil saadaval ei ole. Nõudke uuemaid nimekirjasi, mis innata saadetakse.

Адрес: Ленинград, Фонтанка 53, „Кюльвая“.

Dras

Ajakiri „Dras“ ilmub aastal 1927 „Külwaja“ kirjastusel 6 korda, rohkendatud poognate-armul, iga number wähe-
malt 100 weergu, paljude ilustawate ja sisufelgitawate
piltidega ja joonistustega, toob walitud ilukirjanduslisi ja

1927

teaduslisi kirjatöösi ja igapäewases elus tarwisminewaid juhatusi, ja pealemuu terawat pilget ja lõbusat nalja. Poliitika-ajakirjanduse kõrwal pündus meil tänini niisugune rahwalik kirjanduse- ja teaduseajakiri, sellepärast peaksid laialised Gesti asuniklute hulgad meie ajakirja tellimistega, tutvustamisega ja soowitamisega tuetama. „Külwaja“ wäljaandel on „Dras“ sisuliselt ja majandusliselt kindlal alusel. Lugejate hulga kaswamisega kaswab ajakirja suurus ja kosub sisu. — „Drase“ ind jääb efiotsa endiseks, aga wõimalik et ajakirja suurenemisega edaspidi ka ind tõuseb. Kes aga kord makswa innaga on tellinud, see saab ajakirja ka innafõrgendamise korral ilma juuremaksuta tellimiseaja lõpuni. Praegune tellimiseind on aastas 3 rbl, pooles aastas 1 rbl 60 kop. — „Drase“ toimetus ja talitus on „Külwaja“ kirjastuses, Leeningraadis, Fontanka 53. Адрес: Ленинград, Фонтанка 53, изд. „Кюльвая“.

Wastutaw toimetaja: G. Pöggelmann. Wäljaandja: „Külwaja“.

EMA. N. Kurežanovi joonistus („Красная Нива“)

SILLAL

P. ROIGAS

Jaan peatas metsa ääres ja wahtis ümbrust. Eelpool kaunis lai jõgi suure kiwisillaga, pahemat kätt paistis tükike teed. Jaan tõmbas end wähe küüru ja hiilis paarkümmend sammu eemal olewa tiheda kadakapõesa warjule.

Siit oli wäljawaade wabam. Paremat kätt jõekaldal norutas küla. Silma järele otsustades umbes werst maad Jaani asupaigast. Pahemat kätt metsa kaduw tee ja üle selle jõeäärne heinamaa.

Jaan uuris jõge ja silda. Siit oli tarwis üle pääseda, aga kuidas? Oli küll juba jaanuar, aga jõgi oli ainult kallaste ääre õhukese jääkirme peale tõmmanud; keskel aga ruttas lahtine wesi ikka Peipse poole.

Muud teed ei ole, kui tuleb sillast üle minna.

Jaan otsis põesa taga sündsast istumise kohta. Ümber oli kõik wait ja Jaan hakkas jälle jõge ja silda waatama. Ajud püüdsid kohast mõtet tabada, kuidas sillast üle pääseda. Silmad otsisid sillawahti, aga seda ei olnud näha.

Wõib olla et ei olegi?

Ei, peab olema, kahtlemata peab olema, lausus Jaan poolkuuldawalt ja hakkas igasuguseid wõimalusi arutama, kuidas jõest üle pääseda. Mõttekatked ruttasid nagu ratsanikud tormijooksul, ühed kadusid, et uutele, niisamate tormawatele ja kiireste kaduwatele ruumi anda.

Sillawahi ilmumine peatas mõtte- ratsud ja terve tähelpanek koondas ennast sillale.

Waht tuli aeglaselt kuni silla keskele ja jäi sinna midagi silmitsema wõi kuulama. Läks mõni minut mööda, enne kui Jaan jälle ülepääsemise plaani hakkas edasi arutama. Silmad aga uurisid sillawahi iga liigutust, libisesid wahi näult lambanahka-kasukale, sealt jalgadele ja jäid wiimaks peatama wintpüssi peale, mida waht rihmapidi seljas kandis.

Pea aga pingutas oma wõimeid kohase plaani wäljatöötamise juures. Terwe küsimus seisis isikutunnistuses, mida sillast üleminekul ilma tingimata

nõuti. Seda kuulis ta kahelt talumehelt, kelle juttu ta eile õhtul juhuslikult pealt kuulas. Jooksikul isikutunnistust ei olnud. See jäi wangimaja-kantseleisse.

Üle jõe on aga tarwis saada, ükskõik kuidas. See oliqi, mis sundis Jaani mütsi kuklasse lükkama ja jälle otsa- esisele tõmbama. Asi iseenesest ei oleks kuigi keeruline olnudgi, kui sild üksikus, kõrwalises kohas oleks. Siis mine otse sillale ja kui tunnistust hakkab nõudma, siis tükki tina anda, mis nõudmisehimu jäädawalt wõtab.

Nüüd on aga asi keerulisem. Küla on siinsamas, ja kui paugu teed, siis on kaitseliitlased kohe kannul. Löö siis nendega lahingut, ja kes teab, millega see weel lõpeb. Saawad teada, kus kohas jälle saaki leida on.

Ei, see oleks wiimane abinõu, kui midagi paremat ei leia.

Sillawaht sammus aeglaselt sillal edasi-tagasi, käed sügawal kasuka- taskudes.

Korruga tõmbasid Jaani suunurgad kergele naerule, kuna läbi nina tasane „hm“ kostis. Weel mõned silmapilgud ja siis tõusis ta otsustawalt püsti. Tarwis õnne katsuda. Ega siis siia põesa taha jäädawalt jääda wõi. Sai enne igaltpoolt tulema, kas siis nüüd enam siit sillast üle ei saa.

Jaan raputas lume palitult maha. Mitmepäewane põgenemine oli õpetust ja wilumust annud. Pääsemine igast kitsikusest kaswatas iseteadwust ja usku endasse.

Parem käsi tõi palitutaskust nagaani nähtawale. Jaan uuris seda silmapilgu, keerutas rulli ja pistis siis tasku tagasi.

Pilku sillale heites keeras ta ennast ümber ja hiilis tagasi metsa. Tuli umbes pool wersta ringi käia, et teele pääseda, aga tarwis ettewaatlik olla, et waht kahtlaseks ei saa.

Tee on tühi. Jaan piilub hoolega ümber ja astub siis järsku teele, surub käed tasku ja sammub otse silla poole.

Ta oli hädaohuga harjunud; südagi ei tuksunud enam kiiremine, nagu põgenemise esimestel päewadel niisugusel korral. Parem käsi hoiab nagaanipära,

ja külm teras läbi kinda mõjub nagu julgustawalt.

Järsku peatab ta silmapilgu ja samumub siis kindaid käest wõttes jälle edasi. Meele tuleb öö, millal seltsimeestelt rewolwri sai. Oi kuidas külm teras rahustas ja eneseteadwust tõstis. Iga hädaoht, iga kitsikus paistis nüüd poole vähem olewat. Iga takistus näis tühine ja wõidetaw olewat, sest oli, millega ennast kaitseda.

Sõrmed libisesid päralt rullile, muljusid rauda, puutusid triklit ja paindusid siis jälle kõwera pära ümber. Weel kord käisid mõeldud plaani üksikasjad ja peensused peast läbi, et mõnes teisesendis korduda. Iga oma sammu, iga wõimalikku wahi liigutust, mis kardetaw wõis olla, püüdis pea läbi töötada, et sellele wastawat liigutust, wastawat sammu oma poolt wasta seada.

Juba ongi sild. Nüüd siis algab nali peale. Kumb kumba petab, kumb kumba wõidab, kui löömine tuleb, see selgib warsti. Jaan heidab weel kiireste pilgu seljataha ja astub siis sillale.

„Tere, jõudu ka!“ hüüdis ta wõimalikult lõbusas toonis. „Ega juhtu tuld olema?“

Sillawaht, kes tulijat silmas oli pidanud, astus weel mõne sammu ligemale. Jaani käsi surus kõwaste nagaanipära, kuna silmad iga wastase liigutust tähele panid.

„Tere, tere, eks nüüd ikka leidu kah“, wastas waht kätt kasukatasku toppides, kuna ta ise küsijat silmitses.

„Pange siis sirge ette ka“, ütles Jaan suitsukarpi ulatades.

„Waata, waata, õige peened suitsud kohe“, kiitis waht, kohmetanud sõrmedega karbist paberossi püüdes.

„Näh, käed ka nii kohmetanud, et ei saa kättegi.“

„Wõi see nüüd ime on, seisa siin lageda peal tuule käes“, sõnas Jaan paberossi süüdates ja ise poolelti teise poole piiludes.

Waht oli aasta wiiekümnene punase näuga tüse wanamees. Wälimuse järele „hall parun“ wõi keegi sellesarnane ta on, mõtles Jaan silla käsipuule tuetades.

„Kust poolt kandist oled ka?“ päris wanamees suitsu pahwides. „Ei ole nagu enne siinpool küljes näinudgi.“

„Ega wist ole küll. Olen sealt M. küla poolt. Ja ega palju siinpool kandis ole käinud ka“, seletas Jaan ühte küla nimetades, kust ta hommikul mööda tuli, mis siit wersta 10—12 kaugel oli.

„See ju päratu maa jala tulla“, arwas wanamees, Jaani mitte päris usaldawa pilguga silmitsedes. „Kas hoost ei ole ka, et jala nii kaugelt tulema hakkasid?“

„On ikka küll paar-kolm tükki teisi, aga wanamees ja sulane läks koolimaja juure puid wedama. Ei tahtnud hoost sellepärast koju jätta“, seletas Jaan, et juttu elawamaks teha. „Wõib olla et jään paariks-kolmeks päewaks wõersi, siis hobune ilmaaegu seisab ja nüüd esimine lumetee.“

„See on tõsi küll. Täna wu tuleb talw nii wisalt, ei tea kas suurt külma tulebgi“, arutas waht suitsupilweid silmitsedes, nagu püiaks ta sealt wastust leida. „Mul oleks ka tarwis puid ja heinu tuua, aga näe, nüüd wahi siin silda, ja palju siis üksi ikka jõuad.“

„Noh, eks wõtke siis abi juure, wõi nüüd inimestest puudus on“, torkas Jaan wahele.

„Äh, mul oli ka sulane, aga oli teine kommunistide kampas ja nüüd on kadund kui tina tuhka. Ajad on segased, ega julge igatühte wõtta.“

„Tõsi küll“, arwas Jaan. „Nüüd need kommunistid tikuwad ju igale poole. Näe, oleks wähe olnud, siis oleks meie walitsuse uperkuuti lõonud.“

„Na olid ikka Tallinnas saanud ka. Ega pole palju küsitudgi, keda kätte saadud, see kohe uinutatud. Mul poeg seal ohwitser, kirjutas wast, kuda seal nendega tehtud. Ja ega muidu õigeks saa kah. Oleks ma oma sulase nüüd kätte saanud, ega siis seegi oleks pääsenud.“

„Mis nüüd sulastest ja linnatöolistest rääkida, eks ole peremeestegi seas nende poolehoidjad“, wastas Jaan, kuna käsi kõwemine nagaanipära pigistas.

„Miks ei ole, aga need on ettewaatlilikud, ega need enneaegu wälja tule.“

Jutt wenis weel mõned minutid ja wanamees läks kaunis usaldawaks. Kirus raskeid aegu, laisku ja kallist palka tahtwaid sulaseid ja tüdrukuid.

Metsast tulewal teel kuulus hobuse-hirnumist ja nüüd oleks tarwis olnud kiireste minna. Wanamees oli aga seletamisehoos.

Metsast tuli naisterahwas haukoor-maga ja Jaan otsustas selle mööda lasta, et näha kuidas waht ennast üle-wal peab ja kas tunnistust ka nõuab.

Tulija oli wanapoolne naisterahwas, wõidunud pihktasukaga. Hobune oli kaunis rammus, nähtawaste peremehelt hauweuks palgatud.

Eit pahandas, kui tunnistust nõuti, aga waht hoidis hobuse suu äärest kinni ja nõudis aga „passi“.

„Hommi kü alles wahtisid teist, mis nüüd jälle tahad. Muud pole teha kui siin inimesi tülitada.“

„Ära räägi midagi, näita aga wälja.“

„Säh, wahi! Ei tea mis ma siin silla peal õige ära teen, wõi söön käsi-puud ära“, augutas eit wasta.

Jaan pidi juhust tarwitama ja edasi minema, aga jäi siiski paigale. Las läheb see enne minema, siis näib mis saab.

„Ei nüüd wõi kedagi uskuda, ise-ärani sinusuguseid“, tõreles wanamees tunnistust uurides.

Eit sai paberi tagasi ja wiibutas hobusele piitsa, üle õla weel wanamehele sõnu tagasi saates.

„Näe, seal ta nüüd on, sõimab pealegi weel. Ega niisugused muud ootagi kui punaseid“, pahandas wanamees Jaani juure tagasi tülles.

„Mul tunaeila oli raudteesillal niisamasugune lugu: sõimab naha täis ja sina ole waga. Mis sa wanainimesele ikka teed“, seletas Jaan.

„Ah te käite raudteesillal wahtimas?“ päris waht.

„Ja, juba teist korda olin selle paari kuu sees“, luiskas Jaan.

Mõni silmapilk walitses kardetaw waikus, siis wõttis Jaan suitsukarbi.

„Paneme weel suitsud ette, mul tarwis minema ka hakata. Paar wersta weel minna“, ütles Jaan paberossi pak-kudes.

„Wõtan siis peale weel ühe linna-suitsu. Mul ikka enesel weel tubakat kaasas on“, lisas ta nagu seletuseks juure.

„Las nüüd oma olla, küll jõuad seda ka weel tõmmata. Kas kaua weel seista on?“ päris Jaan.

„Üle kahe tunni weel.“

„Noh, siis aega küll weel. Tahate nüüd wist tunnistust ka näha?“ küsis Jaan pahema käega palitunõõpisi lahti tegema hakates, kuna parem käsi nagu otsides tasku libises.

Nüüd on siis otsustaw silmapilk. Kas laseb heaga wõi tuleb sundida.

Käsi tõusis kuni tasku ülemise ääreni, et iga silmapilk kui tarwis walmis olla.

Ergud olid pingul. Kas mitte asjata hulk aega ära pole raisatud?

„Ei tea“, wenitas see silmapilgu waikuse järele, mis Jaanile küllalt pikk tundus. „Las olla, mis ma tast ikka wahin. Ju teil paberid ikka korras on. Ega kelm julge nii awalikult käia.“

„Ei kelm ma küll ei ole“, wastas Jaan rõhuga, ilma et tarwis oleks olnud waletatagi.

„Ma niisama“, wabandas wanamees, „et ega need mehed awalikult julge käia.“

„Noh, siis ma ei hakka neid kül-maga wälja kiskumagi.“

„Ära kisu jah! Kui ise ka silda olite wahtimas, siis ega sinna nüüd muid wõeta kui ikka tuntud mehi.“

„Ega wõigi iqaühte wõtta, peab ikka ustaw mees olema, kes kõik kahtlased kinni püiab.“

Jaan tõstis siis käe mütsi juure.

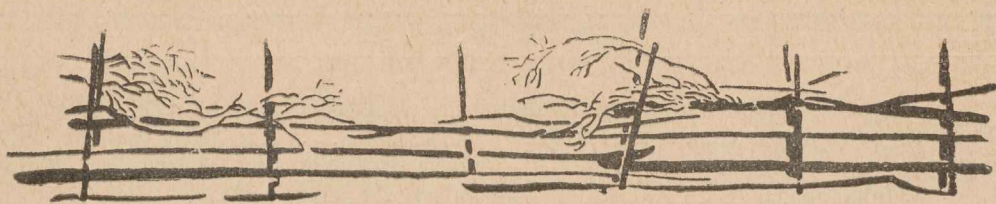
„Head päewa siis! Walwake aga hoollega, et kommunisti üle ei lase“, hüüdis ta naljatoonil.

„Teist teile kah! Küll ma juba järele waatan, ei ole karta“, wastas wanamees, kuna Jaan wähehaawal eemale hakkas minema.

„Niisuguse walwamise eest wõib sind elussegi jätta ja paar paberossi ka ära raisata“, mõtles Jaan, kui sild juba seljataga oli.

Ees mustas männamets nagu kut-sudes ja tuul, männalatwus oleks nagu Jaaniga ühes naeru kõhistanud.

Niipea kui waht enam näha ei wõi-nud, pööras Jaan teelt kõrwale ja kadus puude ja põesaste peitu.

Hobusewaras!

Jan Straujan

Waiksetel tuuleta talwepäewadel, siis kui madal taewas pilwedega nagu halli waibaga kaetud on, kui harwad lumeraätsafad pikkamisi nagu pooltahtmata maha langewad, kertib mu mälestusesse tütt minewikku, ühe inimese kuju, mis mu meeles kindla koha on wõitnud: see on hobusewarga Robert Siitani kuju.

1905. aasta novembri algul püüdsiwad talunikud seal wallas, kus ma walla korraldawa komitee liikmena ja walitud rahwamiilitsa ülemana töötasin, tuntud hobusewarastefalga kinni. Wargad tegutsesid terve Siwimaa (Widzemi) ranna ulatuses, Riiaft kuni Pärnuni. Sel karmil ajal oli waraste, iseäranis aga hobusewaraste karistus äärmiselt lihtjustatud: harilikult lasti neid walla rahwatoosolekute otsuse põhjal maha. Ka meie wallas, kui hobusewaraste kinniwõtmisest kuulda saadi, räägiti mahalastmisest. Selle küsimuse otsustamiseks oli lähema pühapäewa peale wallamajas üleüldine rahwatoosolek määratud.

Hobusewargaid toodi kaugevalt wallanurgast, teel petstes, ühe talu juurest teise juure. Meie wallamajasse jõudsiwad nad just koosoleku algul ja kohe esitati neid rahwale.

Neid oli neli, nendest kaks wenda, üheteise sarnased: mõlemad — paksude härjakaelttega ja tuima bulldogi nägubega. Niisugused näud on harilikult wanadel Inglise lordidel, ainult selle wahega, et mõlemal wennal nagu habemes, tihedate karwadega kaetud oli, kuna Inglise lordidel harilikult seda mitte ei ole. Kui neid wallamaja trepile toodi, kus korralduskomitee täies koosseisus aset wõttis, ja maja ette kogunud rahwale näidati, kuulus rahwa tsestelt tume kõmin: A=a=a!

Läkilätid ja nokamütsid liginesti trepile. Sajad filmad uurisiwad hobusewargaid. Need aga waatasid oma ette maha, surusid üksteisele külg külje wasta ja pomisesid arusaamatalt:

— Pole süüdlased . . .

Rahwahulgast hakkasid ütsitud hüüded kuuluma:

— Nojah, needsamad! Tunneme juba! Wiimaks ometi!

Ja nagu poleks mitte sajad suud karjunud, waid nagu oleks ühe hiiglaste sügawast rinnast raskatanud, kostis külmas õhus ähwardaw:

— Maha lasta!

Neid oleks nagu jääkülma weega üle kallatud; mõlemad wennad surusid end ehmatanult weel enam üksteise wasta.

Kolmas waras oli kõhn, wäitse kaswuga, umbes kolmekümneaastane mees. Ilma mütsita, räbalas pinsatis astus ta trepile. Harwad mustad juuksed ühes tarretanud werega olid tal pea külge kinni kuiwanud. Pool nagu oli hoopidest sinine ja ülespaistetanud, mis näule wiltuse wäljanägemise andis. Ta kumardas rahwa ette ja hakkas midagi segaselt rääkima, et ta koguni mitte hobusewaras ei ole, waid aus Riia waras, et ta talumehi kunagi pole puutunud ja ainult jõukaid olla riisunud.

Selle seletuse peale wastas rahwahulk heasüdamlik-põlgliku kirjaga:

— Maha lasta!

Keljas hobusewaras oli umbes kahekümneaastane õrnade habemetarwadega noormees. Ta seisib teiste seljataga ja waatles uudishimuga meid, korralduskomitee liikmeid. Kõige kauem peatas ta pill minu peal, nagu kaitset otstides; ma olin kõige noorem komitee liige, ühewanune noore hobusewargaga. Kui teda rahwa poole tõugati, siis tahtis ta midagi ütelda, seljataha siutud kätega rabeledes, aga rahwas ei lastnud teda rääkida. Hirmsas habemitud ja punetawate palgedega rahwahulk mürises hulgal häälel:

— Ka see koerapoeg!

— Endise nahatäie on juba ära unustanud . . .

— Ara uputada sihuke kärnane koerapoeg!

Ja nagu kõite oma alla mattes, kõlas üleüldine tifa, armuheitmata wali kohtuotfus:

— Maha lasta!

Noormees pööras meie poole. Rahutumad aga mitte ehmatanud filmad libisefid minu üle ja jäid esimehe peale peatama. Siis ütles ta:

— Ma tahan kõnelda.

Esimees pööras rahwa poole:

— Seltsimehed, süüalune Citfan tahab kõnelda. Meie ei võdi inimest hukka mõista enne kui teda üle oleme kuulanud. Annan talle sõna.

Maru rahwahulgas waitis.

Hobusewaras kõneles, asjata kinnisiutud tätega wehkida püüdes. Ma astusin ta juure ja tegin käed lahti. Noormees naeratas süüdlaselt, lapelikult mulle wasta.

Ta kõneles oma elust, õigimine: mitte oma, waid sulaselapse elu üle. Pikkamisi selgis terve kehniku turb elulugu: lapsepõli — sakjapogade sepihoobid; kodu nälg, koolis nälg, ja siin kõrwuti külakurnajate täis sõnnud lapsed; siis karm karjapoispõli, koidust koiduni, palawa ja wihmase ilmaga; wiie-kuueteistkümnendaastastel sulasena mõisniku eht külakurnaja juures; lõpmata alandamisid ja igapäewane poolnälginimine, ja kõige selle läbi piirita wiha hinges... Siis esimine wäikene, juhuslik wargus, ja kõhe wangimaja; siis aga juba pesemata häbiplakk: waras! Tööpuudus, nälg ja jälle wargus...

Nüüd aga, kui wõit rahwa käes ja unt korda luuakse, ei taha ta enam warastada, ta tõutab rahwale seda, — nüüd algab ta tõstist töölise-elu...

Meie, korralduskomitee liikmed waatasime imestades üksteise otsa: kus wõis hobusewaras nii ladusalt kõnelema õppida? Siitaks segas rahwas umbuslikkude märkustega ta kõnet, siis aga waitis ja jäi kuulatama. Meie pime wald oli üks kõige waesematest terwel maal, ja need habemifud ja habemeta noored, kes surmale määratud hobusewarga kõnet kuulasiwad, teadsiwad oma enamuses, mis tähendab nälg ja orjus.

Kui wiimased nooremehe sõnad, armuandmise palwefõnad kõlasiwad, siis jäi kõik waitseks; tundus, nagu oles iga lumeräitfaka langemine karwamütside ja härmatanud habemete peale kuuldaw. Waitust rikkus urisew, madal hää!

— Tahab ennast puhtaks rääkida — teame jubal... Kui teda kuulame, siis jääme kewadeks ilma hobusteta. Muud midagi kui maha lasta...

Ütleja oli laiaöraline, tüse, mustade wurrudega mees, wäiferentnit, kelle kohta wallas räägiti, et ta mitte oma jõu kohaselt ei ela. Rahwas tuetas küll kõheldes, aga kifaga tema ettepanekut:

— Maha lasta!

Kentniku häält kuuldes ehmatas noor hobusewaras ja tahtis midagi ütelda. Aga rahwahulga otjust kuuldes löi ta lootusetalt käega. Ja uueste peatas ta arglik pilk minu peal; ma lugesin sellest waateist: Aita, wend!

Ja siis, ilma teiste komitee liikmetega läbi rääkimata, otjustasin et waja awitada, waja hobusewarast päästa. Ma astusin rahwa ette. Olin siis weel õige noor, janunesin wägitegude ja kangelaseurma järele. Waenlastega kokkupõrkamise juures seadfin ma oma otjaesise kuulide wasta ja olin selletõttu rahwamiilitsailemats walitud; sellepärast kuulasiwad ta talunitud mind tähelpanelikult, asjata minu kõnest tegelikult mõtet otfides, kui ma harilikult miitingul hallide habemifkude noorte ja wanade naiste ees, omas kirjakeeles üleüldisest, ühetasasest, otjekohesest ja salajasest walimisõdigusest rääkfin, eht jälle kindlaste programmist kiini pidades oma waadet meie walla maaküsimuse üle selgitasin.

Aga käesolew küsimus — meie hobusewaraste küsimus — polnud partei programmis ega sefkkomitee juhtnõõrides ette nähtud, ja sellepärast kõnelesin ma nii kuidas mulle kaastundmus ja soow, ükskõik misfuguse hinnaga noort hobusewarast päästa, ette ütles.

Wist kunagi ei ole ma nii palawalt ja mõjuwalt kõnelenud, kui sel talwifel päewal, mil hallist waibast meie peade kohal pehmed lumeräitfakad aeglaselt maha langefiwad. Ma läkfin koguni liialbuseni. Teades et suurem osa minu kuulajatest jumalafõnast lugu peab, lõpetasin ma oma kõne umbkraudse lausfega ewangeeliumist: Kes teie seast ilma patuta on, see wisaku esimisena kiwi nende õnnetute pihta!

Sälle jäi nagu ennegi waitseks. Tundus jälle, nagu oles kuulda, kuis lumeräitfakad lambanahkamütside ja sakis halikminewate habemete peale langewad.

Siis lausus üks wanamees:

— Eks ta ole tõsi: kes siis ilma patuta on? Sellepärast ma ütlenki et tuleb armu anda.

Ja rahvahulgast kajas vastu:

— Armu anda!

Meie komitee esimees aga ütles:

— Hääletame: kes on armuandmise poolt?

Hallid labakindad ja punased kohmetasud käed tõusid ühelmeelele üles.

Esimees ütles rõõmsa häälega:

— Enamus!

Ma lätsin, et oma ärevust varjata, wallamajakantseleisje.

Sealt tutsus mind üks seltsimees tagasi.

— Mine sinna, Eitsan hakkas tõnelema: hakkab paljastama.

Koor hobusevaras seisis uueste rahwa ees. Ta olesks nagu selle mõne minuti jookjul juuremaks ja tugewamaks kaswanud, nii kindlalt kostis nüüd ta hää. l.

— Rahwas kinkis mulle elu, aga ma ei taha seda kinki ilma tasuta wõtta. Ma toon oma kurtööd awalikkuse ette ja toon walge ette ka need, kes weel wargusega rahwale kahju toowad.

Hobusevaras jäi wait ja hakkas silmadega rahwa seast kedagi otsima. Mustade wurrudega rentnikku filmates jätkas ta elawalt edasi:

— Ära warja ennast teiste seljataha, Wetshut! Rahwa eest ei saa kuhugi peita. Ja kas sul häbi ei ole? Kas ma mitte tõik, mis warastatud, sinuga diglaselt ära ei jaganud? Kas mitte sina mind ei warjanud?

Minut rasket waitust.

Jahmatanud rahwahulk waitis.

Edasi ütles hobusevaras etteheitwalt:

— Täna aga nõudsid ja esimisena minu surma... See pole hea, Wetshut, see on inetu! Korralikud inimesed nii ei tee... Kui ja minu surma nõudsid, siis tahtsin ma wahela rääkida, rahwale üelda, kes ja oled. Siis aga mõtlesin: miks teda hukata? Suren ilma tematagi... Nüüd aga, kui rahwas mulle elu kinkis, pean ma — kas saad aru? — olen kohustatud rahwale täit tõtt awalbama...

Rahwa hulgast kostsid umbusklikud hääled:

— Kas ta ei waleta? Kus tunnis-mehed on?

Eitsan aga tõi niisugused täpsed tõendusused oma ärist Wetshutiga ette, et iga-

sugused kahtlused kadusiwad. Weel enam: jelgis et mitte ainult Wetshut, waid weel paar auwäärt kodanikku meie wallas hobusewargusega ühenduses oli...

Elatanud habemikud raputasid hukkamõistwalt pead. Misugune häbi terwele wallale! Koorfugu aga naeris: Imelikud on sinu teed, oh jumal! Keda ja nüüd weel wõid ustuda?

Armuantud waraste asjade ja edaspidise saatuse arutamine jäeti korraldusekomitee hooleks. Rahwas hakkas pikamööda laiali minema. Wallamaja trepile lähenes tõrge, tugew, hallijuukseline, pika wanaaegse patriarhi habemega wanamees ja sõnas kepiga koputades tumeda häälega:

— Aga Eitsan tapetakse siiski ära, pidage minu sõnu meeles! Hobusewargad tapawad ta ära. Niisuguste asjade eest — tapetakse ikka, mu lapjed...

Aga mitte hobusewargad ei tapnud Robert Eitsani ära. Korralduskomitee jättis ta kästjalana wallamaja juure tööle. Warsti astus ta rahwamiilitasjasse. Kaks wenda, kellele ühes Eitsaniga armu anti, määrati jugulaste hoole alla, kes meie wallas elasid. Aga „ausat“ Riia warast saadeti wangitapiga Riiga tagasi. Teel aga arwas ta heats ära joosta...

Eitsan asus noore fanaatiku tulisufega tööle ja õppima. Tuli ilmsiks et ta Riia wangimajas olles poliitikawangide käest töölistepartei ülestutseid ja revolutsioonilisi raamatuid lugeda oli saanud. Meil täiendas ta hoolsalt oma poliitika haridust. Samal ajal oli ta üks eestujulikumatest militšionäridest. Meie ufaldasime tema kätte kõige paremaid mõisahobuseid, kust parun ära oli jooksnud, ja nende hobuste seljas ratsutas endine hobusevaras nagu põrguline ühest wallast teise, korralduskomitee ülesannet täites. Ühes minuga wõttis ta mõisnikkude, mustasajaliste ja külakurnajate käest sõjariistade ärawõtmisest osa.

Ka kontrewolutsioon ei maganud. Tugewad tsaari „karistusosalgad“ lähenesid meie wallale. Meie olime nõrgalt sõjariistus ja ei wõinud awalikku lahingut wõtta. Osa meie külamiilitasist läks linna, osa oli metjas warjul. Kaks kuud warjas ennast ka Eitsan metjas, siis pakase poolt piinatud, otsustas Riiga minna. Teel wõeti ta kinni.

Ma ei näinud kinniistuvat Eitfani. Sõbrad aga teatasid mulle, et ta kõige elurõõmsam wang terwes wangimajas olnud. Nagu ametnik kõrge aukraadi, nii oli ta uhke oma poliitilawangi-nime peale, ja nagu räägiti, oli selles uhtuses palju lapselikku . . .

Eitfan teadis, mis rewolutsioonilist rahwamilitantsiõnääri tsaarikohtu poolt ootas. Aga oodetaw kohtuotsus ei hirmutanud teda. Ja kui wana, poolearuga kindral hambuta suuga kuulutas: surma ülespoomise läbi, — ei kahwatanud, ei warišenud Eitfan ega hakanud armu paluma.

Surmaotsuse peale nifutas ta oma ruugejuutsest pead ja ütles: Wäga hea.

Teda poodi wara fewadehommitul üles, kui linnas koit waewalt punetama hakkas ja wangimaja müüri taga põllu kohal lõutesed lõõritasid.

Nii suri hobusewaras Robert Eitfan, ja tema tumedat elu walguistas heleda läitega helge surm.

Sellepäraft tuleb ta mulle waifsetel talwepäewadel mcele, kui pilwes taewas nagu halli waitaga kaetud on ja õrnad lumeräitsakad pikkamööda maha langewad.

Wene teeleft W. Kafemets

Õiglus

K. Sch. tõsine nali

Linna Kohtuhärra seisis kõlbluse walwel. Riigi kõikumatus oleneb kodukolde — perekonna — kindlusest. Kui jõuetu tahab kedagi tugewat wõrgutada, siis saadab ta naisteeniija.

Juba ammu märkas Kohtuhärra, et Mädcheni silmad nagu õhukese niiske kelmekorruga üle on tõmmatud, tema kandade lõõgid wasta parkettpõrandat aga langesiwad nii imelikult tema juriidilise südame tuksumisega ühte.

Kord waatas Kohtuhärra wäga sügawalt tüdruku silmadesse ja uppus sinna kõige oma Seaduste ja Oletuste Kogu 120 raamatuga.

Kui saadan kawal, on tüdrukud lapselikud. Neiu lapselikkus on esimine eeldus emakssaamiseks.

Ja Kohtuhärra kihutas kahwatupõselise Mädcheni sellepäraft ära, et tema, Kohtuhärra kõlbluse walwel seisis ja kohtumaja seinte wahel liiderlikkust ei wõinud lubada.

Ühel ilusal päewal pidi Linna Kohtuhärra ühte kohtuasja läbi arutama, kus langenuid naisterahwas juhtumisi tema

juure sisseastunud kaupmehelt rahakoti ära oli warastanud.

Ülekuulamisel seletas süüalune, et ta raha oma wäljaspool abielu sündinud poja toitmiseks wõttis.

Aga kes niisuguseid naisterahwaid usub?

Nende hing on pettus ja nende südametunnistus häbematus.

„Tooge kohtualune sisse“, ütles Kohtuhärra ja tõstis sõrme üles.

„Oo“, suutis ta ainult lausuda, kui sisseastuwat kurjategijat nägi, ja siinsamas mõistis ta Mädcheni (nõnda kutsuti kohtualust) eluksajaks Püha Cecilie käsitöö- ja õmblusemajasse kinni.

Sest isiklised tunded waikiwad, kui Õigusemõistmine kõneleb.

Päraft kohut sõi Kohtuhärra suure isuga lõunat ja luges magamisetuas oma uuele teenijale Bertale oma hiilgawat wäitekirja kõlbluse üle ette.

Ega Linna Kohtuhärra asjata Õiglase kuulsust oleks omandanud.

Tik W. K.

WABRIKUS

Auruturbin rühib.

Hoo-ratas keerleb wihinal.

Hammast hamba wasta nühib.

Poolid wurisewad lõnga kerides.

Wirgad sõrmed otse püüdwad.

Tõtta! teised otsad hüüdwad.

Jälle praks, katkes kaks.

Ruttu, muidu tuleb prakk.

JUL. TAMBERG

Põrandaalused juhtumised Wiktor Kingisepa ajast.

W. Swarog'i joonistustega

Selle aja peale tagasi waadates tuleb terve rida kõiksuguseid juhuiseid meele, mis osalt anektoodilised näivad, kuid ometi tõsiasjad on. Doome neist mõne siin.

1921. a. suwel elas Wiktor teise seltsimehega kufagil üfifitus majas. Kord hommitul nägi ta ümbrust filniitisedes, kuidas mööda teerada kaks meest sammus, kellest teine ennast joobnuta teha piüüdes nõnda tehtult taarub, et see kõhe silma torkab. Wiktor juhtis seltsimehe tähelnpanekut selle peale ja kinnitas et see nuht on.

Paari tunni pärast piirati see koht, kus Wiktor oma seltsimehega afus ja weel mõned teised majad seifid, sõjawäe poolt fise. Algus majade läbiotfimine. Seisukord oli tõfine. Wiktor saatis „luuraja“ wälja. Selgis et — kaelafohtulifi wangiifi taga otfitakse, kes eelmisel päewal kufugi ära jooksnud. Kõik teised majad otfiti läbi, aga ei tea miks pärast ei tulnud soldatid finna, kus kaks põrandaalust afus.

Wiktor peatas wahel pikemat aega X furnuaiawahi korteris. Wanataat ei teadnud, kes ta şahwriüürnik dieti on. Wiktor nimetas ennast „Päewalehe“ kaas-tööliseks Johanneseks, kes wahel oma sõprade tülitamise eest siia kõrwale afub. Pikapeale jai wanataat muidugi aru, et

„Johannes“ Rebase talust ei ole, aga inimefearmastufest wõi mõnedel teistel põhjustel oli ta hoolas korteriperemees.

Siin tuli terve rida juhuiseid, kus „Johannes“ fisefukfumiseft kaugel polnud. Riit tulid siia kord „wõmmid“ ärawaras-tatud raudteeliiprid otfima. Sunnaks hakkasid nad furnuaiawahi sfüütust ufuma ega otfinud şahwrit läbi, kus Wiktor oma firjutusmafina taga istus ja kufumata wõdraste ilmumift wotas.

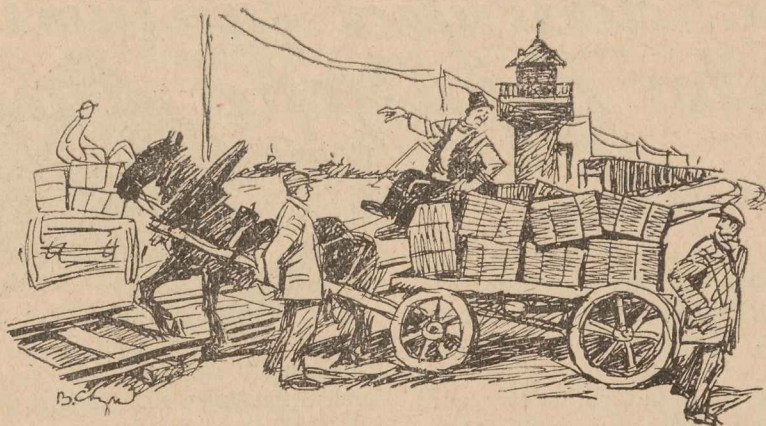
Teinekord oli waht toast wälja läinud, ufst lahti unustades. Keegi furnumatja astus ufstet fise; wahti taga otfides tegi ta wiimaks ifegi şahwriufse pifut lahti, kus Wiktor teise põrandaalusega istus. Juhuslikult oli mingi suurem riite ufse taga ega lastnud seda lahti minna; otfija läts minema.

Kord tuli jama furnuaiawahi majate ohwitserifi täis, kes harjutufe puhul siia oma staabi fise panid. Wiktoril tuli mitu tundi liikumata õhufese şahwriufina taga istuda, kuni ifandad ohwitserid õhtule läksid.

1921. aastal kõitufid ifefeiswad-fotfialistid (Hans Kruus, Martin Bleimann, Piistar jt) Kominterni ja II Internatsionaali wahel. Siis pidasid nad ka põrandaalustega läbirääkimifi.

Ühele niifugufele läbirääkimifele läks kord Hans Kruus. Nagu ifta niifugufel korral, tuli ka temal palju maad ära käia. Wiimaks andis tööline Kruusi kellegi teise hoolaks, kes teda edasi Wiktor Kingisepa afukofta pidi toimetama. Uus teejuht

fammut sammul Kruusi eel, piibunofu fuus, õige kahtlase terwiſega pinſat ſeljas ja pükſid jalas. Nii käiſid nad mitu head werſta läbi metsa ära. Kui nad wiimaks kohale jõudſid ja piſikeſeſse ſauna ſiſse aſtuſid, palus teejuht ſurmani wäſinud linnanoorherrat Kruusi iſtuda, aſus iſe tema waſtu ja hakkas uut tubalat piipu toppides oma wõõralt pärima, kuidas teekäit meelbis. Naagu Hans Kruus pärast oma ſeltſimeeſtele jutuſtanud, märganud ta alles nüüd, et Wiktor tema teejuht oligi.

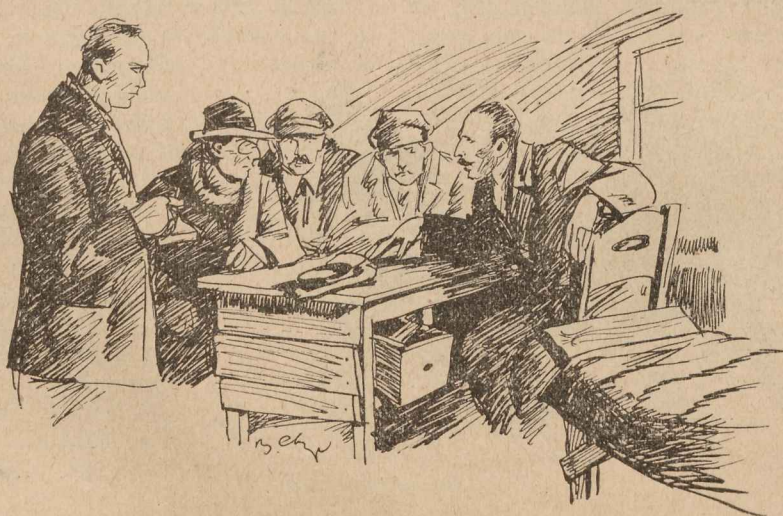
Kord tellis tekkomitee ühe legaalse ſeltſimehe abil raberiwabrikuſt suurema hulga paberit „Kommuniſti“ jaoks. Teatud jaamas, mille lähedal paberiladu aſutati, panid woorimehed paberikoormad peale. Kui nad juſt minema piſid hakkama, jookſeb üks iſit koormate juure ja pärib, kuhu ſee paber wiiaſke. Ennekui meie ſeltſimees, kes paberiwedu juhtis, weel midagi waſtata olets ſaanud, hüiab üks woori-

meeſteſt: „Kuhu? Aga eſs ikka „Kommuniſti“ trükitotta!“ Annab iſe hobuſele pihta ja kihutab minema; teiſed woorimehed naerdes järele. Kriſija arwas wiſt muidugi, et teda tögataſke ja läks minema. Woorimees, kes aſjaſt muidugi midagi ei teadnud, oli oma naljatujus antud waſtuſega meie ſeltſimehe ſeletuſeandmiſeſt wabaſtanud.

Mõni aeg hiljem tuli ſeesama paber ära müia, kuna ta tagawara liig fuur oli. Seesama ſeltſimees, kel ärituſuſed ei puudunud, wõttis proowi kaasa ja läks kaup-
 lema. Kuſgi aga ei õnnetanud aſi, ſeſt et paberi kaſt ſellelegi häſti ei ſündinud.

Wiimaks kutſub üks kaupmees meie ſeltſimehe piſut kõrwale ja ſeletab ſaladusliku näoga, iſe kartlikult ümber wahtides, kas teegi ei kuule: „See paber on fuurufe pooleſt juſt „Kommuniſtile“ kohane. Sa kaſtu põrandaaluſtega ühenduſt leida, küll need ſelle paberi hea raha eeſt ära wõtawad.“

—n—

LAPSEPÕLWES

AUGUST LUKINI luuletused

I

Lapsepõlwe elukohaks oli
wanemate kitsas elutuba.
Mängimiseks puudus ruum ja woli,
wälja minna ka ei antud luba.

Mängides siin ülekohut tegi
wanem wend ja nuhtlesgi mind ema;
pildus minu asjadgi kõik segi.
Ülekohut tegid mulle nemad.

Tunne muret, põletawat walu, —
aga ära kellelegi kaeba!
Aeti uulitsale paljajalu
kohta otsima ja tundma waewa.

Isale ka elust wähe anti:
musta kohwi, leiba, soolast silku.
Rinda mehisust mull' nagu kanti:
paremat saad näha silmapilku.

Õigust juba siis ma taga nõudsin,
wellega mul tekkis waidlus tihti.
Läksid aastad, meheesse jõudsin, —
ise rajan enesele sihti.

II

Olin laps ja oli talw,
ilm nii pakane.
Emal oli tühi salw,
seelik takune.

Käisin koolis, ah mis külm:
palituta ma.
Wahest pisaraski silm, —
polnud parata.

Isal oli raudjas ruun,
tall tal sarana,
seljas kuub ju kulund, pruun —
ainsa warawa.

Lapsi meid neil oli kuus,
pere — töölise.
Tühjust tundsin kõhus, suus
peale söömise.

Äkki isa surm meilt wiis,
ilma läksime.
Ema üksinda jäi siis.
Tööd nüüd täksime.

III

Armsaid aegu seletawad paljud
lapsepõlwe-mälestustega.
Mulle aga hääled karmid, waljud
jäänud meele wiltsustega.

Kodukohas olime kui wäiksed,
mängisime üheteisega.
Mõtted teistel oliwad wast waiksed,
minul — ühes tormi, äiksega.

Lainetawa rahwa hulka püüdsin
tihti joosta oma jutuga.
Teistelegi õhutades hüüdsin:
Tulge kaasa, lähme rutuga!

Raamatute kallal aega wiitsin:
walida ma tahtsin õige tee.
Wõitlejate peresse end liitsin,
jädawalt see on nüüd mu idee.

IV

Järwেকaldal

Waatlen kalakesi
tasahiljukesi.

Järw on peegelselge —
ühtki liigutust,
lainte kiigutust,
wesi imehelge.

Kuulan linnukesi
pisitillukesi.

Nepid wilistawad,
kukub kägugi.
Ohkub nägugi.
Pardid sulistawad.

Waatlen puukesi,
õite suukesi.

Taat ju wälja peal,
hobu adra ees.
Wärske mulla sees
kunnab lauldes seal.

Näen kannikesi —
loodusannikesi:

Lõhnab toomingas,
sirel, iga puu, —
kewadine kuu!
Pungad puhkemas.

Waatlen hiljukesi
õrnu ilukesi.

Järw on peegelselge —
ühtki liigutust,
lainte kiigutust,
wesi imehelge.

V

Talwetulekul

Lund nagu hõbedasi helbeid sajab,
puud okstele kui helmeid korjawad.
Maa ennast nagu uuest' ümber rajab,
tökk-tükilt kingudki end warjawad.

On wõtnud loodus justkui uue kuju:
ööd päewadest ju läinud pikemaks.
Ja inimestel muutunud on tuju:
külm neidki teinud nagu kargemaks.

Maa mustendaw jäänd alla lumeloori
ja loome pole näha karjamaal;
ka rõõmsat lindudegi laulukoori
ei kuule puiestikus, metsara'al.

Kuu kollane see waatab öösel alla, —
ei päike näita keset päewagi.
On loodus awand külmarüppe walla
ja jäine udu katnud taewagi.

MEIEAJA WENE KIRJANIKUD KLASSIKUTE ÜLE

Ajakiri „На литературном посту“ awaldab praeguse aja kirjanikkude wastuseid neile saadetud järgmiste küsimuste peale:

1. Mida mõistate teie „klassikalise kirjanduse“ mõiste all?

2. Kas teie olete klassikalise kirjandusega tuttaw?

3. Kas klassikud teie loomisetöö peale mõjuwad? Ja kes nende hulgast mõju awaldab?

4. Missuguse klassiku kunstimeetodi teie meieaja elu-olu kujutamiseks kõige kohasemaks peate?

A. Serafimowitsh

1. Kaugema minewiku kunstitooded, millede määratu suur wäärtus üleüldist tunnistamist on leidnud.

2. Olen tuttaw.

3. L. Tolstoi, Lermontow. Keel, lihtsus, püie wõimalikult selgelt ja täpselt lihtsate sõnadega kujutust edasi anda; üksikute joonte kogumine.

4. Ühegi klassiku kunstimeetodi ei wõi täielikult meieajajärgu kujutamiseks kasutada, osaliselt aga L. Tolstoi (iseäranis), ja Lermontowi, ja Pusshkini oma.

Leoniid Leonow

1. Klassikaline kirjandus on see, mis kõige paremat ja unustamatut inimese, tema usu, otsimiste, wigade, rõõmude ja pettumuste üle on annud. Klassikaline kirjandus on kõigepealt kirjandus iga inimese üle, ilma möödaminewate tingimiste, aja, koha, rahwuse jm tingimiste külge liitmata. Kõik need tingimised on ainult materjal inimese igawese kuju loomiseks maa peal.

2. Arwan et klassikalist kirjandust endises koolis kaunis põhjalikult tundma õpiti. Uues koolis pole ma olnud, sest et mind pärast rewolutsiooni ülikooli wasta ei wõetud.

3. Armastan F. M. Dostojewskit kõigest sellest olenewate tagajärgedega.

4. F. M. Dostojewskit, kui selleks jõudu ja oskamist jätkub.

Jefim Sosuulja

Mul on üliwäga raske wastata, mida ma klassikute all mõistan. Minu arwamise järele on need klassikud, kelle tööd wana „Нива“ lisades ilmusid ja mille uueste wäljaandmist riigikirjastus nüüd keelab. Olgugi et ma klassikutega wist wõrdlemisi hästi tuttaw olen, arwan siiski et neid wäga palju on sigenenud ja raske ei oleks mulle häbi teha: wõib kergeste juhtuda et ma ometi wast enamgi kui ühte neist pole lugenud. Niisama raske on üelda, kas minu kirjanduslise tegewuse peale klassikud oma mõju on awaldanud ja milles see mõju tundub. Olen püüdnud alati, wõimalust mööda, lihtsamine ja arusaadawamalt kirjutada ja kellegi tundmata, aga hea eeskuju sarnane olla, mis selgelt minu äratundmises seisab. Aga kas ta klassikus on wõi mitte — seda ma ei tea. Arwustajad, kes heaks on arwanud minu üle kirjutada, kinnitawad peaaegu ühelhäälel, et mul kellegagi sarnadust ei ole. Ei tea miks, aga mul oli seda esimene kord natukene öudne lugeda. Oleks nagu kindlam kellegi sarnane olla, iseäranis weel selle sarnane, kes juba kuulsaks on saanud.

Missugust kunstimeetodi pean ma kõige õigemaks meieaja kujutamisel? Selle küsimuse peale wõin kindla wastuse anda: meie ajajärk nõuab uusi meetodisi. Ta on keeruline ja iseäranis mitmekülgne. Muidugi wõib ka klassikute meetodisi tarwitada. Ja seda tehaksegi. Kas nii ehk teisiti, kirjutasiid wanad siiski hästi. Kuid waewalt tuleb sellest midagi kõlbulikku wälja.

Tarwis ikka uut moodi kirjutada. Ja mõni teeb seda. Selles aga seisabgi nõukogude kirjanduse tulewiku pant.

Panteleimon Romaanow

„Klassikalise kirjanduse“ mõiste all näen ma seda kirjandust, mille tähtsus mitte ühe wõi kümne aastaga piiratud ei ole, waid lõpmata kaua aja jooksul alale jääb, selle kirjanduse püsiwa inimesematerjaali tõttu.

Klassikalise kirjandusega tutvunesin ma juba lapsepõlves, ja 18-aastaselt hakkasin juba järjekindlalt Googolit, Tolstoid ja Tshehhovit õppima; wiimane awaldas kõige vähem minu loomisetöö peale mõju. Googoli, Tolstoi ja Pusshkini mõju tundub lihtsuse ja selguse väljatöötamises ja kunsti kujutamise reeglite tundmaõppimises.

Meie aja nõuetele wastab minu äranägemise järele kõige enam Tolstoi ja Googol. Esimine kui sügawa indiwi-duaalse analiisi meister, teine aga kui laialdane üleüldistaja. Nii see kui teine on ühelajal meie ajajärgule tarwilikud. Selle olulisem osa, — see on psiholoogiline analiis — on meie käesolewa aja kunsti kirjandusest täieste kadunud.

See on aga väga tõsine puudus, sest kui lugeja kujutawas isikus oma isiklikka läbielamisi ei leia, ei usu ta kujutatawa asja sisse wõi, paremal juhtumisel waatab selle peale ükskõikselt.

G. Nikiiforow

Ma arwan, et klassikaline kirjandus niisugune kirjandus on, mis oma aja-järku täiel määral peegeldab ja wältawad inimestekujud annab.

Ma arwan klassikute hulka Tolstoid, Googolit, Turgeenewit, Gontsharofi. Klassikute lugemist algasin juba 12-aastaselt. Nüüd luen ma jälle L. Tolstoid, see on wist juba kuuendat korda. Klassikute järelaimamisest wormilisest küljest püian kõrwale hoida. Kõige suuremat mõju on Dostojewski minu töö peale awaldanud; Tolstoi aga on kõige vähem mõjunud, sest ma pean teda halwaks stilistikks.

Minu elu on üleüldse saadud mõjude poolest rikas ja wõib olla, aitab see mulle ilma kellegi mõjuta läbi saada.

Kõige rohkem ja lähemalt kujutab minu arwates Dostojewski ja osalt Googol meie ajajärku. Wäga kahju et meie kirjandus sagedaste tänapäewa nõudeid püiab rahuldada, teenimiselaadi awaldades. Kardan et meie kirjanduses oma Bulgaarinid tekkiwad.

Minu arwates on meieaja kirjanduse ülesanne — meie elu warjukülgi, tõsist asjade olekut walgustada, mis parandawalt inimese hingeelu peale mõjuks.

A. J. Swirski

Klassikuid sain ma väga hilja, 27. elu-aastal tundma, peaaesjalikult Googolit, kes ka minu loomisetöös teenäitajaks täheks oli. Alguses aimasin ma orjalikult temale järele, mõnda tema teust peaaegu peast osates. Ma olen tänulik Googolile: ta õpetas mind kirjutama, kuigi hiljem väga raske oli temast wabaneda ja ennast leida.

Sugupärast mõju minu töö peale awaldas ka Dostojewski, wõib olla sellepärast et kui ma 11 kuud wangis olin, siis ühte ilma alguse ja lõputa raamatut lugesin, ilma et oleksin siis teadnud kelle oma ta on, seda peaaegu pähe õppides. Hiljem sain teada et see „Записки из мертвого дома“ oli.

Kõige rohkem on L. Tolstoi meieaega peegeldanud. Olgugi et iga suur kunstnik, ilma oma tahtmata, tõsist elu kirjeldades, oma loomisetöös rewolutsiooniliseks muutub.

Klassikud on meile tarwilikud sellepärast, et kui nende toodete juure laialuluslise marksistlise arwustuse mõõdupuuga läheneda, annawad nad tõsise selleaegse elu-olu kujutuse.

Pusshkinist pean lugu tema rikkaliku keele pärast, mida ta meile pänduseks jättis, Googolit hindan aga tema poolt rohkel arwul ette toodud inimeste eest, kes seniajani on elanud. Klassikuid tuleb hinnata selle arwu järele, kuipalju keegi neist suremata kujusid on loonud. Ja mida rohkem neid algkujusid, seda suurem on klassiku tööwäärtus.

Jüri Libedinski

Wene kirjanduse klassikute all mõtlen ma neid kirjanikka, kelle töödes sisu ja wormi wahekord niisuguse täiuse-tipule on jõudnud, et teus, nagu elaw orgaaniline terwik, arusaadaw on, kus worm sisu omandamisele kui abinõu kaasa aitab ja sellejuures nii kõrgele on tõusnud, et lugemise juures seda sugugi tunda pole.

Ma luen klassikute hulka Pusshkinit, Googolit, Lermontowi, Leo Tolstoid, Turgeenewit, Gontsharofi, vähem wastawad selle nõudele: Saltökow-Shtshedriin, Nekraassow, Tshehhow, Dostojewski, Buunin. Proletaarsetel kirjanikkudel on

waja Saltökowilt ja Nekraassowilt nende rewolutsiooniliku-ühiskondlist põhjendust õppida.

Klassikutega tutvunesin juba enne kui neid keskkoolis õppima hakkasin, pärastpoole täiendasin end selles palju põhjalikumalt ja seniajani jatkan nende lugemist.

Minu töö peale awaldas Turgeenew ja Buunin rohkem kui teised oma mõju, aga kõige täielikumaks pean ma Leo Tolstoid, ja tema mõju tahaksin ma oma tööde peal tunda.

Ma leian et kõik klassikud peaaegu ühesugusel kaugusel meie aja peegeldamisest seisawad, olgugi et need kultuurajaloolised algkujud, mis nende poolt ette on toodud, kuni käesolewa ajani elawad.

Tingimata tarwis on klassikuid õiete wälja anda ja neid tõsiselt ja põhjalikult meie koolides tundma õppida.

M. Koltsof

Teie järeloküsimise peale wõin järgmist wastata: Esialgne wana Rooma ütetus „scriptor classicus“, „klassikaline kirjanik“, pidi iseäraliselt wäljapaistwat paremat, kaunimat kirjanikku tähendama. Selle „klassitsismuse“ mõiste arenemise ajalugu ilmakirjanduses, wõitlust selle mõiste ümber, waleklassitsismuse esteetikaliste normide tekkimise ajajärku, Lääne-Eroopa absolutistilise korra poliitilist osa Wana-Greeka ja -Rooma kirjanduse esteetilise sisteemi ülesäratamisel ja wassimisel — seda kõike pole meie aja nõukogude lugeja kohustatud tundma. Meie peame nüüdgi klassikalise kirjaniku all niisugust mõistma, kelle teused mitte ainult lugemise, waid ka nii töös kui koolis ja klassis õppimise wäärt on.

Klassikaliseks kirjanduseks pean ma niisugust iga aja üleüldisest kirjanduse tasapinnast kõrgemale tõusnud kogu kõige kõrgema wäärtuslisi teuseid, nii wormi kui ka oma ajajärgu kujutamise astme poolest; niisuguseid toodeid, mis järeltulewate põlwele nende õpe- ja loomisetöös eeskujuks wõiksid olla.

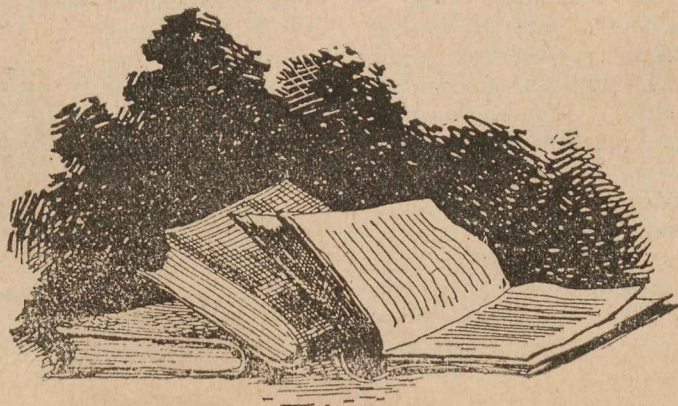
Sellepärast pean ma XX aastasaja klassikuteks Tshehhowi, A. France, Bjalik'ut, Gorkit. Õiget wahet, klassikute „nimekirja“ muidugi anda ei saa; see nimekiri oleneb kirjanduslikkudest meeleoludest ja arwustuslikkudest ümberhindamisest.

Olgugi et ma klassikalist kirjandust palju olen lugenud, tunnen ma teda siiski weel puudulikult. Trööstin ennast sellega, et ma klassikute lugemist mitte koolipingil ei lõpetanud, waid neid ikka luen kuni surmani. Mulle tunduwad mõne noore kangelase tõenduselapsikud ja harimata, kes iseteadwalt kuulutawad: „Klassikud lugesin ma juba läbi, nüüd wõtan meieaja kirjanikud käsile.“

Minu kirjanduslise tegewuse peale awaldab Maupassant, Voltaire ja Tshehhow tugewat mõju. Kõige rohkem klassikutest armastan Googoli töödest wäljawõtteid ette tuua.

Arwan et ühelgi klassikalisel kirjanikul ei wõi „ainuõigust“ olla tema kunstimeetodi tarwituselewõtmisel meie ajajärgul. Iga meieaja kirjanik, kes tahab eelminewast kirjandusest kunstilist tuge leida, peab seda omamoodi indiwi-duaalselt igakord uutmoodi ümber otsustama ja oma loomisetöö praktikas selle küsimuse peale uut wastust andma.

(Lõpp tuleb)

Eesti töörahwa luulewallas

H. Pöögelmanni „Kewade tuuled“

Töörahwa luulewald on weel wäike. Sest töörahwal polnud ei kultuuralisi ega muid wabadusi, milleta luulegi wäga wisalt juuri ajab. Niipea aga kui töörahwas need wabadused omale wõitnud, tärkab ka ta luulepõllul oras lopsakamalt.

Eriti wäike on Eesti töörahwa luulewald. Sest Eesti pind polnud ega pole praegugi kohane töörahwa luulet kasvatama. Wähe oli neid, kes sigitamata maal esimisi wagusid ajasid ja esimist seemet wiskasid.

Hans Pöögelmann on üks neist wähestest Eesti wanema põlwe luuletajate keskel, kes oma luuleanni töörahwa luulewankri ette rakendas. Tema kõrwal wõiksime nimetada J. Lilienbachi, Willem Bukki ja W. Möldrit (Proletaarlane). Need ei olnud muidugi elukutselised luuletajad, mitte niisugused laulumehed, kelle tegewuse pealaks luuletamine on.

Hans Pöögelmann on, samuti kui teisedgi proletaarsed luuletajad, oma laulud laulnud igapäewase töö ja wõitluse kõrwal, kui lubas aeg ja nõudis wõitlus. Ta on üks neist wähestest, kes rasketel surweaastatel, kui wõitluseks enam muud abinõu ega wõimalust polnud, tuppest tõmbas luulemõõga ja sellega edasi raiudes rada rajas ja töörahwale sihti juhatas. Ta laulud on lauldud siis —

„kui rusikaga suluti meil suud
ja selga wõlla alla paenutati,
kui werelainil mulda wäetati
ja raudus käis me rahwas rõhutud“.

Ta laulud on lauldud hoopis teisiti, teistes tingimistes ja teiste sihtide saamiseks kui nende lauluwendade laulud,

„kes unistadas kõlarikkaid sõnu
nii tihhti salmidesse sõlmiwad“.

Ja sellega wõib seletada palju. Sellega wõib seletada Pöögelmanni luuletuste sisu ja wormi; wõib ehk seletada seda wõrdlemisi wähest luule-

tuste hulka, mis kogutud luulewihku „Kewadetuuled“ ja mis lauldud umbes paarikümne aasta jooksul: 1900—1919. Selle aja kestel on luuletaja annud wiiskümmend luuletust, mille hulgas koguke tõlkeid. Igatahes on see luule-saadus selle aja ja luuletaja wõimiste kohta wäiksewõitu. Olukord on nähtawaste rööwinud luuletaja rinnast nii mõnegi ilusa heli, on närtsitanud nii mõnegi õie, mis meie kehwat luulepõldu oleks ehtinud.

Surweaastatel oli luuletajal ka suu sulutud ja waba sõna luules keelatud. Isegi siis, kui luuletaja mõistu katsus rahwale tõtt kõnelda, jäid luuletused sagedaste tsensuura nõelasilma kinni.

Need tingimised ja see siht, mis luuletajal olid loomise ajal, on ta loomise-töö sisu ja wormi määranud. Selle kohta ütleb luuletaja ise „Lahkumisel“:

„Mu suud ja sulge juhtis ainult mõte —
see eesmärk, mille poole püüame,
see aade, mille lipult tulesõnu
me uinuwasse ilma hüüame.“

Luuletaja on oma mõttele algusest lõpuni truuks jäänud. Sest „Kewadetuuled“ on algusest lõpuni pühendatud aateliirikale. Kõik laulud on laulik laulnud selleks, et nad „raskes tormimühas“

„näitku teed ning andku jõudu neile,
kes wõimsalt tõtwad wabadusele“.

Ise rewolutsionäärina wabadusele tõttajate keskel wõideldes, rakendab ta oma luulehobu selleks et

„... sütitada südameid
ja õhutada jõudu, julgust
ning leegiks õhutada sädemeid“.

Ja suurem osa luuletusi on just wõitlusele pühendatud. Osa luuletusi piitsutab olukorra ja usu warjukülgi.

Iga luuletus „Kewadetuultes“ hõõgub wõitluseihast ja põleb wihast wana ilmakorra wasta. Iga wärss ja iga sõna hõõgutab lõket kewadetuultes suureks

lõomawaks tuleriidaks. Iga luuletus kutsub, õhutab, näitab teed ja juhatab neid, kes tõttawad wabadusele ehk kes weel uinuwad. Iga sõna raiub ja rabab surwekorda kui soldati teraw tääk.

Pilguksgi ei unusta luuletaja wõitlust. Ta raiub wäsimata „kui rauda jalale pidet“ ja jääb wahipostile kindlalt püsima kui „wõitlew rahwapoeg“.

Ja kui rewolutsioonikõue esimised kärgetused käisid, kui Wenemaal wana ilma wallid warisesid, jääb luuletaja endiselt kindlaks ja truuks rewolutsioonile. Oma laulus, mis ta pärast oktoobri-pöõret loonud, ütleb luuletaja, rewolutsiooni poole pöõrdes:

„Sulle jalgade ette kannan
wiimase weeringi wõitluses puretud elust.“

Harwa leida luulekogu, milles niisuguse järjekindlusega sirgejooneliselt sihti on peetud nagu „Kewadetuultes“, kus nii wääramata iga luuletus on sihitud tabama üht märki ja kus siiski nii palju sisemist tungi ja tuld on, mis sütitab südant ja paisutab rinda.

See järjekindlus on teatud eitawat mõju awaldanud luuletuste wormilisele küljele ja ainewalikule.

Pöögelmann ei pane rõhku riimile ja sagedaste ka ritmusele mitte. Sage-daste aga tarwitab ta wana Jannseni aegset wormi.¹ Wärsitehnika on toodud ohwriks mõtteselgusele ja sõnatäpsusele. Kunstitöö, eriti luule, on aga ainult siis täielik, kui selle sisu on walatud wastawasse wormi. Ja kahtlemata oleksid Pöögelmanni luuletused weel rohkem südant sütitawad ja rinda paisutawad, kui neis awaldatud selged mõtted ja täpsed sõnad oleksid kunstiküpses wormis.

Aine ühekülgus ei anna luuletajale wõimalust esile tuua uusi motiivisi ega wärskeid wõrdlusi. Wanad hakkawad korduma ja selletõttu tundub luulekogus wäsitawat ühetoonsust ja weidi igawustgi.

Kunstiküpsamad, nii wormilt kui sisemiselt tungilt ja seega kõitwamad palad kogus on kõigile tuntud ja igal pool deklameeritawad luuletused „Puid

¹ Mis osalt seletataw sellega, et laulud tihti otse laulmiseks loodud. Siin awaldas tegelik otstarbe wormile labastawat mõju.

Toim.

pillun küdewasse ahju“ ja „Hanged“. Siis — „Raiun kui rauda“, „Kewadetuuled“, „Ei soowi ma kannelt“, „Kus on nad nüüd?“ „Miks laulan...“ „Laul rewolutsioonile“ ja „Lahkumisel“. Iseäranis tundelik ja südamepõhjust tulew on luuletus „Kus on nad nüüd?“ mis pühendatud Eesti luuletajatele.

Nalja-, pilke- ja usuwastastest lauludest täidawad oma ülesannet kõige paremine: „Sulasemeeste asi“, „Me aitame hädalisi“ ja „Pastorite kaitsewäed“.

Kena on luuletus „Mu isamaa“, osakonnast „Sökkeweskis“.

Huwitaw et sõnad:

„Su üle wõllad walwawad,
papp timukatega“,

mis luuletaja „isamaa“ kohta 1913. a. ütles, weel tänapäew täpselt „isamaad“ iseloomustawad.

Ja tänapäew täidawad oma ülesannet weel teisedgi luuletused „Kewadetuultes“. Need on luuletused karmist wõitluseajast ja see wõitlus pole weel igal pool lõppenud. Weel tuiskawad tormid ja mässawad marud, kuigi juba kewadetuuled puhuwad ja idakaar koidukullas kumab. Weel peab wätkuwait tulesõnu uinuwasse ilma saatma.

Ja need tulesõnad pole weel „Kewadetuultes“ kustunud. Neis hõõgub weel wõitlusihä.

„Ei soowi ma kannelt Wäino käest,
sel keeled on õrnad ja hellad“,

laulab Pöögelmann, sest

„õrn kandlehäääl — sel pole marus asu,
õrn koduwiiis — see kustub tormi käes“.

Sellepärast ärgu otsitagu „Kewadetuultes“ õrnu helisid ega kaunid koduwiiisisi. „Kewadetuuled“ pole neile pühendatud. Luuletaja on teadlikult neist õrnust asjust eemale hoidnud, et nad ei katkeks marude mühas, ei rebeneks tormide tuhinas. Ärgu otsitagu „Kewadetuultes“ lillekimpusi. Nad pole neile pühendatud. „Kewadetuuled“ on pühendatud wõitlusele. See on luulewihk, mis hõõgub suurest wabaduseihast. Wõitlusele, wõidule ja wabadusele kutsub ta neid, kes weel orjikkeid pole kaelast raputanud.

Ja wõitluselauludena olgu terwitatud „Kewadetuulte“ tulek Eesti töörahwa luulepõllul.

O. Kullerkupp

Kuidas väljahingatud õhk meie terwise peale mõjub

Juba wanal Greetamaal nimetati õhku ja tõik, mis ta sees on, atmosfääraks, see tähendab ümbriuseks, millega meie hingame. (Atmos — hingamine, sphere — ümbrus, tera). Ei ole ju tallelgi kahtlust selle kohta, et õhk, atmosfäär, üks nendest toige tähtsamatest teguritest on, millest muie ainult meie terwis, waid ka tõik meie hea-olemine, meeleolu oleneb. Ei ole ka selle kohta katsikarwamisi olnud, et õht, mida meie oma kopsudest välja hingame, rikutud, kihwitatud saab; millest aga see õhurikkumine tuleb, selle kohta on inimesesool mitmeidgi arwamisi olnud, ja sage-daste on arwatud selle küsimusega kerge-mine korda saada kui seda tõeste saada wõib. Juba wanal ajal jai waheldaw halltõbi malaaria nime (mal — paha, aer — õhk), selles arwamises et see haigus hal-wast õhust tuleb. Nüüd meie juba teame, et õhus küll pisilasi (mikroobij, rakteeriaid) wõib olla ja on, aga malaaria ei tule mitte õhust. Terwisehoiuteaduse arenemise-ga on leitud et paljudgi haigused, mis õhust arwati tulewat, teisel teel tulewad, ja nende kindlad põhjused on ka leitud.

Arwamine et ruumides, kus palju inimesi koos on ja kus õhk puhastamata, wahetamata (wentileerimata) on, palju kahjulikku aineid õhus on, see on juba ammu kõigil tutaw. Meie teame et niisuguses olukorras juba paha lõhn õhus on, aga teegi ei wõi weel tänapäewanigi kindlaste ütelda, et see paha lõhn ise kahjulik eht kihwtine on.

Kord arwati et õhu rikkimine tuleb üleaurusest süehappe kogumisest, mida meie kopsudest välja hingame — ijaaranis kogub seda ruumides, kus korruga palju inimesi koos on, nagu koosolekuel, korierites, kus palju elanikke on jne —, aga sellepõolest on see paha mõju liig palju juurendatud.

Õht seisab koos, nagu meie seda teame, hapnikust (кислород, oxygenium) — 20%, lämmastikust (азот, nitrogenium) — 79%, ja wäga wäite osa süehapet — 0,03% — ja weauru. Hingamise juures tarwitame hapnikku, mida meie sisse hingame, ja kopsudest hingame välja süehapet. Õhus,

mis paljude inimestekogudega on rifutud, ei ole aga hapniku ja süehappe sejutord mitte niipalju muudetud, et see terwise peale paha mõju wõits awaldada. Kui õhtu tõige pahemaste tuulutatud (wentileeriitud) fooli- woi toosolekuteruumidest järele tawjuda (analiseerida), siis on näha et hapnik seal mitte rohkem kui ühe protsendi wõrra ei ole wähenenud ja sedagi õige harwa. Nendest ruumidest puhastab ennast õht tõikide pragude, auguteste, lõhede, ahju-korjinate, afnate, lae ja pöranda läbi ja sellepärast ei tulegi selles õhus suurt teemialikku muudatust. Uuemal ajal on arwamine tekinud, et õht ei lähe tahaks mitte sellepärast et tema keemiline sisse ennast muudab, mõnda sifaldawat olust wäheneb wõi suureneb, waid sellepärast awaldab ta kahjulikku mõju inimese peale, et ta ennast sifiskalikult muudab, see on soojemaks ja niiskemaks läheb.

Inimese pahatundmus niisuguses õhus oleneb tõige rohkem sellest, kui palju tema peale liigne soojus eht niiskus mõjub. Üks uuematest asjauurijatest ütleb et on terge aru saada, kuidas meie pahatundmus, mis sel teel saadud, loomulit margsandmine on soojuse reguleerimise korratuse wasta naha läbi, sest tõige teha soojust korraldab ju nahk, ijaaranis soojuse wäljaminekut.

Iga suurem edasijõudmine meie tead-mises haigustepõhjustest annab ka meile uusi seletusi wentilatsioonii kohta ja sellega muidugi ka õhu puhutuse kohta, millega meie hingame.

Bakterioloogia — õpetus pisilastest, mikroobidest, tõi niisuguseid haigustepõhjusti walgele, millest enne aimugi ei olnud. Edaspidi toob õpetus haiguste wastapidamisest (immuniteedist) uusi küsimusi ilmale. Kolmkümmend wiis aastat tagasi oli laialt tuntud arwamine, et wäljahingatud õhus orgaanilised kihwtid on olemas. See oli põhjustatud Brown-Séquardi ja d'Arsonvali uurimiste peale. Inglise tead-lane Hill näitas uuemal ajal (1920) et see õpetus oli ekslik, sest et endised uurijad, puhast õhku oma aparaatidel pruulides,

õhu soojust ja niiskust arvesse ei võtnud. Need uurijad näitavad et kui toit weeauru, mis meie wälja hingame, weeks muuta ja loomadele sisse pritsida, siis jääwad loomad kihwtitunud. Mõned nende poolt ette toodud nähtused, millega nad oma õpetust põhjendawad, tulid sellest et nad pifilasi wõtjivad weega loomadele sisse pritsida, ja see tõi ju muidugi kihwtitust kaasa. Teised põhjused wõtjivad sellest tulla et ruumis, kus loomad olid, liig palju weeauru oli.

Viimase sõna selle asja kohta ütlesid Ameerika teadlased Billings, Mitchel ja Bergey. Nemad leidsid et hariliku rahuliku hingamise juures meie wäljahingatud õhus ei ole pifilasi ega ka mingisuguseid kibekesi meie kehast. See wälja oja jalmijalku ja veel teisi hapnemaad aineid, mis wäljahingatud õhus ja sellest kogutud weeaurus leida, tuleb orgaaniliste oluste lagunemisest meie suus. Need olused on wäljahingatud õhus rohtem nelja tunni järele peale söömist kui ühe tunni järele, ja hoopis wähe, kui suu on pärast sööti puhastatud. Haigemajade palatites on need olused rohtem sellepärast, et sealset õhus on rohtem pifilasi. Nõnda siis on nende uurijate järele pifilased, bakteriad kõiges õhurikkumises süüdlased. Kui inimese wäljahingatud õhust weeauru weeks muuta, seda bakteriatest puhastada, tehasoojaks teha ja siis loomadele sisse pritsida, siis ei awalda see nende peale sugugi kahjuliku mõju.

Baar aastat tagasi uurisid teised Ameerika teadlased Sewall ja Gutstein asja veel teiselt poolt järele ja nimelt haiguste wastapidamise — immuniteedi — seisukohalt. Sellega waatasid nad küsimuse uueste läbi. Nemad astusid asja juure selles eelarwamises, et wäljahingatud õhus on niisugusid aineid, mis inimese wõi looma organismuse peale nii mõjuwad, et ta oma haiguste wastapidamust palju wähen-dab, kergemaste haigeks jääb, kui aga mingisugused haigusstoomad tegurid juhtuwad inlema, olgu need pifilased, üleüldsed haigused ehk muud. Organismuse jääb liig õrnaks, ei jõua wasta pidada, kautab oma tasakaalu, saab sensibiiliseeritud, nagu teaduses üteldakse.

Kui see nõnda on, siis ei ole mitte kindlat piiri, kuipalju seda õhku sisse on tarwis hingata. Ühel saab wäikesest osast

küll, kuna teine wastapidawam on. Sewall ja Gutstein panid merefiad wäljahingatud õhku, kuna teised loomulikud seisukohad olid. Uurimised näitavad et merefiadadel tuleb warsti hingamiserastusi, nad jääwad haigeks ja see haigus ei olene mitte õhuhapnikust wõi süehapest ja teistest gaasidest, waid tuletad meele jeda organismuse seisu, mis teaduses anaphylaksiats nimetatakse ja mis kihwtitamine on, aga kihwtitamine palju wäheha kihwti osaga kui terwetele tarwis oleks, sest organismus on oma kaitsewõimu kautanud (anaphylaksiat tähendab kaitsematust).

See näitab et õhupuhastamise, tubade-tuulutamise küsimuse peale peab waatama haiguste wastapidawuse seisukohalt ja selles ongi suur tähtsus Sewalli ja Gutsteini töödes, kui teaduslikult, nõnda ta tege-likult (praktikalitult). Terwishoidmises tuleb meil jeda tulewikus silmas pidada, sest wäljahingatud õhus wõiwad niisugused olused olla, mis inimese kaitsewõimu haiguste wasta õige juurel määralt wähen-dawad.

Kui meie nende teaduslike andmete peale ühiselulise terwisehoiu seisukohalt waatame, siis näeme et nendest saame paljugi häid näpunäiteid, see on esiteks, ja teiseks kinnitawad ühiskondlikud olud need uurimisi. Tõepoolest, kes ei teaks et haigused ennast seal laiali lautawad, kus elamisruumid, korterid wiletsad on. Hakkawad-haigused peitsewad alati niisugustes korterites, kus palju elanikke on. Nõid nõndanimetatud sotsiaal- ehk ühiskondlikud haigused on korteriküsimusega kindlas ühenduses. Wäljahingatud õhk on üks suurematest teguritest, mis kinnistes, läpasta-nud õhuga tubades haigusiele kaasa aitab.

Wõtame näituseks tiifiluse- ja inglise-haiguse — need on ju otsekohe korteriga ühenduses.

On ju kõigil selge et hingamisest rikutud õhk mitte ainult ajutiselt meie terwise peale kahjulikult ei mõju, waid meie elujõudu niipalju wõib wähen-dada, et meie oma wastapidawuse haiguste wasta kautame, — kergeste alla peame andma, see on haigeks jääma, kuna teises seisukohas seda mitte ei sünniks.

Sellepärast: puhast õhku! Wida roh-
kem, seda parem. Dr Sosi

Minewikust

Eksitus

Sarnaseid juhtumisi on wäga harwa.

Mind wangistati weebruari lõpul 1918. Wangistati palju teisi, umbes 60—70 inimest terwest maakonnast, ja koguti Paide wangimajasse. Maakonnakomisari W. Tombergi pealekaebtusel lueti mulle parunite komisjonis (n.n. „kohtus“) terwe rida metsikuid süüdistusi ette. Ja nende põhjal otsustati mind läbi nuutida („Särk maha!“) ja siis maha lasta.

Wangikambris teati et ka Järwekülg, Raudsepp ja mitmed teised niisama surma on mõistetud.

See oli pärast lõunat. Saksakeelse kisa saatel wiidi 10 meest wangimaja taha seina ääre. Esiteks kogupauk... Siis üksikud rewolwripaugud... Kõik oli wangimajas kuulda.

Sm A. ei teadnud oma „kohtuotsusest“ midagi ja ootas niisamasugust otsust. Mina aga ootasin kindlaste, et järgmise salgaga mahalaskmisele wiiakse. Sm A. oli weidi kahwatu ja waatas, ülemisel naril, tardunult oma ette. Ma teadsin, et tal linnas ema ja õde on. Soowitasin talle wäikest kirjakest wangimajasse jätta.

Ootasime. Tund. Kaks. Ja siis korraga hüüti meid kõiki kambrist wälja, wiidi hoowi peale. Niisama toodi teised kambritest wälja.

Lueti nimed ette ja jagati kahte salka. Minu nime nagu ei hütud õieti. Aga ma ei pannud siis selle peale rõhku.

Pooled saadeti wangimajasse tagasi, teised aga ritta, käed seljataha kinni ja jaama.

Kuhu? Keegi ei teadnud.

Paide kodanlus lautas kuulujuttu, et meid rabasse wiiakse. Muidu pidawat surnukehad linna õhku rikkuma. Nutwate emade, naiste, õdede ja laste küsimiste peale kisendas parunlik ooberleitnant:

„Kes käskis teid niisuguseid riisujaid sünnitada!“

Puupüsti oli meid wagun täis.

Algas sõit ja jalgsi reis Saksamaale.

* * *

Tihti mõtlesin: mis põhjus wõis mind elusse jätta?

Ja alles siis, kui meid pärast Saksa rewolutsiooni wabastati, kes weel elus olid, sain Paides teada: mind peeti mahalastuks, surnuks.

„Parunikohus“ oli eksinud ja minu asemel ühe mõisakomitee liikme maha lasknud, kellel minuga peaaegu ühesugune nimi, kelle „süü“ aga õige tähtsuseta oli.

W. Teppich

KEWADE

Tükkhaawal lume purend päiksepügid
ja kewadnooled imeheledad.
Mäesõrwal seiswad kased saledad,
jää alt on rabelenud mustad tiigid.

On sootuks häwind hääled haledad:
ju metsas kilkel mitmed linnuliigid.
Ja aina kôdunewad lumerügid,
ning põhjatuuled kaowad kaledad.

Nii warsti paistab paljas maa ja
mägi
hall, ilutu, kuid armas lume alt.
Kõik kinkad ligemalt ja kaugemalt

on tõstnud päid. Kui salaline wägi
on käinud läbi ilma. Heledalt
häält tõstab mustaräästa-kari kriis-
kawalt.

AIN RANNALEET

Poliitikaline pilkenali tsirkuses

Anatooli Duurow - wanem oli uema aja tsirkuse ajaloos ainukene omapärane kuju: terawmeelne ja julge poliitikaline pilkaja.

Tema wend Wladiimir Duurow-noorem rajas oma tegewuse teadusel põhjenuwa loomade instinkti ja looduslike omaduste väljaarendamise peale ja tõusis sel ajal üle ilma esimesele kohale. Praegu töötab ta oma sõprade — loomade juures tema poolt asutatud „Praktilises soopsinoloogia-laboratooriumis“, mis nüüd rahwaharidusekomissariaadi korralduses on.

Hiljuti pidas Wladiimir Leonidowitsh Duurow oma artistilise ja teaduslise tegewuse 50-aastast juubelit. Sel puhul sai ta välja teeninud artisti aunime.

Jutustatakse et Duurow juba koolipoisina kord käte peal, jalad püsti, usuõpetuse-eksamineerijate ette lainud. See polnud mitte naljategemine wõi ülemeelsus, waid protest eluta ja hingeta kroonuliku wormitaitmise wast.

Duurowi teraw pilge käis rahwa seas suust suhu.

Moskwa ajakirjas „Огонек“ (Tuluke) jutustab L. Nikolaajew Duurowist (ta nimetab ainult Wladiimir Duurowit) järgmisi lugusid.

Wanas 90-date aastate Peterburis paistsid raiskalinud „kõrgema“ ringkonna keskelt iseäranis linnaülem Gresseri ja mustasajaise lehe „Гражданин“ (Kodanik) toimetaja würost Mestsherski kujud silma. Duurow otsustas neid tsirkuses oma väljaõpetatud sea „Tshushka“ abil „läbi wõtta“.

Kui kord würost Mestsherski tsirkuses esimeses reas istus, seadis Duurow tsirkuse näitepõrandale (areenale) kolm ajalehte. Üks neist oli „Гражданин“.

„Wali omale ajaleht“, ütles Duurow oma seale.

Siga nuusutas esimest lehte ja pööras kõrwale, siis niisama teist, ja lõpuks, kui „Гражданин“ leidis, hakkas kergelt rõhkima ja seda ninaga tuhnima.

Siis tõstis ta nagu wõidurõõmus mustasajalaste ajalehe nina peal üles ja Duurow hüüdis walju häälega: „Ainult sigadele kõlbab niisugune leht lugeda!“

Würost M. jooksis kui nõelatud tsirkusest välja. Ja kohe algas tagakiusamine. Würost palus Gresserit Duurowile kätte maksta.

Linnaülem ilmusgi tsirkusesse, enne ette teatades. Aga ka Duurow ei maganud; ta walmistas sellele veel terawama noole.

Kui linnaülem looshesse jõudis, ilmus kohe ka Duurow oma sea ja põrsastega põrandale ja ütles Saksa keeles:

— Das ist ein kleines Schwein, dieses — ein grosses und dieses ist noch grösser (Gresser). See on wäike siga, see — suur, see aga veel suurem.

Nii sõimas Duurow Gresserit suureks seaks. Tormiline käteplaksutamine järgnes Duurowi julgele ja terawale naljale. Gresser ei lasknud

wäljagi paista et ta sellest aru sai, aga Duurow aimas juba õieti et tema kohta otsus tehtud oli.

24 tunni pärast saadeti Duurow Peterburist välja.

Siis Odessas. Seekord walitses seal ülikuulus juutideõgija admiraal Seljonnõi. Terwe linn, iseäranis juudid, kartsiwad teda kui tuld. Ja tõeste ei olnud ta wägiwallal piiri. Ta sai kuulda, et Duurow walitsusewastast pilkenalja laiali lautab ja otsustas ise seda häbematu waatama minna. Ilma teatamata ilmus ta teatrisse.

Duurow jõi parajaste teed, kui Seljonnõi politsei saatel sisse astus. Kõik puhwetis-olijad tõusid püsti, ainult Duurow jäi istuma ja suitsetama. Seljonnõi astus ta juure ja karjus: Püsti! Duurow tegi aga näu, nagu ei oleks ta midagi kuulnud.

— Püsti! — kõrgatas Seljonnõi veel kõwemine.

Siis pööras Duurow näu S. poole ja ütles rahulikult ja wiisakalt:

— Mul pole au teid tunda!

— Üles! — kisendas Seljonnõi veel ja karjus ärritatult politseimeistrile:

— Ütelge sellele molule, et ma Seljonnõi olen.

Duurow wastas aga rahulikult ja rõhuga: — Ah, seljonnõi (roheline)! Noh, kui kupsaks saad, siis ma hakkan sinuga rääkima.

— Kinni wõtta! Siduda! Ara wiia! — karjus Seljonnõi.

Sel silmapilgul tuli ta juure politseimeister ja teatas et see ongi see Duurow, keda Tema Ekstsellents waatama sõitis. Lubagu ta enne etendust lõpetada, sest publikum ootab. Küll ta siis pärast ära koristatakse.

Admiraal oli sunnitud sellega leppima.

Duurow maksis toorele linnaülemale kätte. Sel õhtul astusiwad kõik sead roheliseks wäritult ette, mis ülemistele ridadele nii meele järele oli. Selle eest saadeti Duurow selsamal õöl Odessast välja.

Siis on ta jaltas. Seal oli jumalaks ja kuradiks niisamasugune kuulsus, kindral Dumbaadse. Duurow mõtles tema pilkamiseks õige algupärase wiisi välja. Oma sõpradega ronis ta, elu kaalule pannes, linna juures olewa järsu kalju otsa ja kirjutas sinna wabad salmid lubamata sisuga, mis Dumbaadse wasta oliwad sihitud.

See kiri oli merebinokli läbi kaugelt näha.

Kui nii julgeid mehi, kes kalju otsa oleks roninud ja walitsusewastase kirjutuse häwitunud, ei leitud, siis käskis Dumbaadse suur-tükkidega kalju tipu ära purustada.

Laialt tuttawaks sai Duurowi nali rublatükiga. Peterburis Mihailowski maneeshis, kus ta välja astus, pildus ta ühest käest teise kätte hõberublatükki. Abilise küsimise peale: Mis te teete? wastas ta: Ei veel midagi, niisama lollust! See on sõna-sõnalt: lollpead loobin (Wene keeles: дурака валяю).

Nii teutas Duurow awalikult „kroonikandjat“. See nali lagunes üle Wenemaa nooresoo keskel laiali.

Sarnase wiguriga astus ta ka Saksamaal Willemi wasta.

Berliini tsirkuses ilmub siga näitepõrandale Duurowi juure.

— Was willst du (mis sa tahad)? — küsib ta sealt.

Wäljaõpetatud siga jookseb kiwri, hariliku Willemi peakatte juure ja tõukab seda omaninaga:

— Ich will Helm (ma tahan kiwrit)! — wastab Duurow sea eest. Kahe wiimase sõna liitmisega saame aga: Ich — Wilhelm. (Mina — Wilhelm).

(Ühes selleaegses Saksa pilkelehes, wist „Simplicissimus“, millepärast nimetatud lehe

nr Saksa politsei poolt ära korjati, oli see lugu natuke teisiti: Weihe siga, kiwri peas, jooksis mööda näitepõrandat ees, suur siga, ilma kiwri, ajas teda taga. Siis ütles Duurow: Kleines Schwein hat Helm, grosses Schwein will Helm [weiksel seal on kiwri, suur siga tahab kiwrit]!

Selle eest jällegi saadeti Duurow Berliinist wälja. Tema tsiwiilnõudmise kohtuasja wõttis tuntud Saksa tööliste juht Karl Liebknecht oma peale. Nii muutus Duurowi asi, nõndaüelda, poliitikaprotsessiks.

Kui Duurow kord Liebknechti juurest koju tuli, leidis ta oma ukse ees sõjariistus politseinikud, kes kohe ta kinni wõtsid ja Berliini wangimajasse wiisid, kus tal mõni päew tuli istuda.

M õ i s t m a t u s

Ukraina wõste

Jaan Šholudkowi naine Marina Šholudkowa, eeskujulik perenaine ja kõigiti luugupeetud Piliwowa (wõi mõne teise) küla kodanik Štimise-mai (nimelt Štimise-mai) maa-konnaft, walmistas turule minema.

„Lähem riistu ostm“, ütles ta mehele. „Leemepott läks katti ja piimariista on ta waja. Lauk tuleb warsti piima, kui jumal aitab.“

„Eks ja sõida siis peale“, laulub mees. „Ära ja turukaupmehelt osta, mine ikka kooperatiivi... Sellepärast et see on... Lugesin et kooperasiioni läbi suure tee peale jõuame, et selle läbi me terve ilma... noh... et seal on odavam. Küll ja aga kooperasiioni seal linnas üles leiad...“

Ja nõnda sõitisgi Marina Šholudkowa turule. Üstus Štimise-mai linna põllumajanduse-ühisuse poodi sisse.

Õstis kolm potti ja sõitis enesega rahul olles koju tagasi.

„Waata, wa kallis“, näitab ta mehele, „see on leeme, see aga pubru jauks. Ja selles suuremas wõib piima hapendada.“

„Noh, olgu peale siis.“

„Korraga tuleb wader.“

„Kas linnast tulid wõi? Mis ja siis ka ostsid?“

„Oh, waderifene, näe mis sugused potid sain. Waata ometi.“

Wader oli aga enne linnas teenimas olnud. Waatab:

„Deh... Olete õige jaksaks hakanud? Ei taha enam sara alla minnagi.“

Ja läks minema.

Marina kehitas õlgu, waatas mehe otsa:

„Mis juttu ta ajas? Mis siin saraalusega tegemist on?“

Ja mees:

„Eks see ole teada... Kadestust täis.“

Teisel päewal keetis Marina leent. Umm tuli. Jstuwad ja sõwad lõunat.

Ja jällegi wader siin ja kutub suure häälega naerma:

„Kus te ometi leent keetsite? Seda kutsuti meil linnas kindraliks.“

Ka ise hirwitab aga. Siis läks Marina juure ja sõstas talle midagi kõwa sisse.

Marina nägu lähed tahwatumaks ja walgeks.

Korraga haarab ta poti ja wasta põrandat puruks, teine ka wasta põrandat... Kolmas niisama.

Ja siis langetas põlwile jumalakuju ette, ja:

„Oh issand! Tee sedawiisi et Štimise-mai põllumajanduse-ühitus pankrotti jääb.“

Ja jumal wõttis Marina Šholudkowa palwet kuulda: ühisus jäi pankrotti.

Kui küsitakse, mil põhjusel, siis wastataffe:

„Täitsa arusaamata. Õstis „linna ja küla lähendamiseks“ wiis wagunit portjelaaniriistu ja terve waquni õöpottisi...“

„Noh, mis sellest?“

„Mis sellest! Taluinimesed joofsewad sara taha ja meie jääme pankrotti.“

„Nar-pit'a“ sõõgimajaf sõõtjad (juhataja, aidamees ja kofk) ja sõõjad.

R. Zelisseejemi joonistus „Krokolilliss“

Nuheldud bürookraat

Magu muinasjutt

Bürookraat läks ametist koju. Väsinud. Ja miks siis mitte! Kuus tundi ilma selga sirutamata paberitele alla kirjutada. Ja kui palju rahvast ta selle kuue tunniga vastu võttis!

Läheb väsinult koju. Ja tahab süia.

— Tarmis õige söögi- või õlle- majasse sisse astuda, midagi kehafinnituks võtta.

— Mis teil vaja? küsib seal kellner.

— Wiinivorsti kapsastega ja pudel õlut. Aga ruttu, mul pole aega.

— Silmapilk, — vastab teener. Pöö- rab ümber ja kaub. Bürookraat ootab pool tundi, ootab terve tunni. Ei tooda ei vorsti ega õlut.

— Hei, rutemine andke mis tellitud!

— Teie ärge karjuge ühtigi, — vastab teener. Enne kui tellite, andke kirjalik teadaanne sisse. Ja ärge unustage stempe- marki peale panemata. Küll ma siis teie teadaande komisjonis ette kannan. Ja kui komisjon nõus on, siis — olge head. Siin on teile paber ja tint.

Bürookraat vihatas. Sülitas, ja õlle- poest välja.

— Käigu kurabile oma komisjoniga. Ostan uulitsanurgal kaubanaise käest prantslaid. Saab vähe kehafinnitust ja küll küll.

Läheb uulitsanurgale saianaise juure:

— Keera, tädi, mulle üks sai paberisfe. Waata küpsed ja värsked.

— Mis te saiaga hakkate tegema? pomiseb eit.

— Eõn ära.

— Aga kas teil söömisediguse-tunnistus on? Eõendus töökohast, palju palka saate?

— Püüh, siud, — sõimas bürookraat ja hüppas tramwaizse.

— Andke pileti linnawarawani!

— Efiteks — vastab konduktor — astuge esimisel peatuskohal wagunisse,

täitke korralikult küsimuseleht, jooste maha- komiteesse ja kinnitage seal ära, siis olge head. võtke istet ja sõitke.

Eõidupeatel hüppas bürookraat tramwaizst välja ja jooksis koju.

Kalossifi jalast võttes karjub ta ärrit- tatud häalega oma naisele:

— Eõök ruttu lauale! Süia! Euren- nälga!!!

Maine aga vastab külmavereliselt:

— Tulge homme.

Pöörab ümber ja läheb minema.

— Mis homme? mõirgab bürookraat ja karjub pojale:

— Jookse tuhatnelja ema järele. Las- toob wiibimata lõuna lauale!

Eõngermann aga wiktjab laua alla ja piukjub sealt:

— Seltimees, pöbrate sekretäri poole.

Siin lõppes bürookraadi kannatus ja ta hakkas nutma. Magu herneterad weerwad bürookraadi nägu möõda tindipisarad alla ja ta arutab iseeneses seda asja.

Üks hääl kõneleb kaheksewalt:

— Mis eest ometi niisugune karistus? Miks kõit minu vastu nii südameta on? Ma tahan ju süia? Kas ma siis inimene ei olegi! Ma olen ju ka inimene!

Teine, tõfine ja halastamata hääl küsib kurjalt:

— Aga kas teil selle kohta täis wor- miline tunnistus, tarmiliste allkirjadega, wäljalainud paberi numbriga ja ameti- asutuse pitsatiga on, et selle ettenäitaja tõeste inimene on?

Siis tuli bürookraadile meele et tal niisugust tunnistust ei ole. Langes maha ja suri ära.

Teil aga, kodanikud, ei maha teda taga kahekseda. Teie elueaks jatkub veel bürookraatide. Üleliigagi!

„Крокодил“

В. Семенов

Piltidega ilustatud ajakiri linna- ja maa-naistööliste jaoks hakkab Leningraadis 4 korda aastas ilmuma. Esimene number ilmub 15. juunil. Tellimise- hind 4 numbri, see on terve aastakäigu eest kõigest 40 kopikat.

Tellimiseaadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Кюльвая“

Kuidas ennast kuriategijate eest hoida

(Reßkriminaalotõimise teadus-tehnikaakabineti wälja töötatud juhatused)

Wargad ja murdwargad

Teale nende nõuannete, mis igaühele teada on, nagu üste ja aknate finniwamine kodunt araminekul ju, annab kriminaalotõimise-amet (угрозыск) veel järgmisi wääratuslikki juhatusi.

Mingil tingimisel ei tohi warastele märku anda oma kodunt äraoleku üle, eesriiet aknatele ette lastes, õhtusel araminekul kortrit pimedaks jättes jne. Nagu nähtustest teada on, ei julge ükski waras walaustatud eluruumi tunaida. Niisama ei tohi kortri wõtit kuhugi wälja poole kortrit kokkuräägitud kohta jätta.

Ärae mõtelaie et teie raha ja wääratsjad siis wäljaspool taatugust hädasohtu on, kui te neid pidiraamide taba, matraafite alla ja teistesse sarnastesse sündmata paikadesse peidate; sealt harilikult hakkabgi waras neid kõigepealt otsima.

Kodustele perenaistele ei soowitata alati ühel ajal wälja kraami otsima minna. Kui waras seda tähele paneb, siis hiilab ta ilma kartmata kortrisse.

Sumitama sõites ei tohi milki tinainisel wääratsju kortrisse jätta. Niisama ei soowitata sumadani maha wannes teisele poole maadata. Nõearanis jaamadest kofutawad wargad seda filmapilkku et wargust toime panna.

Tasumargad

Naiskohanitud! Kui te kaupa ostate, siis ärge pange oma käefotti letti peale; seda juft

wargad otawadai. Ärge kandke oma käefotti rihmaft finni hoides, waid hoidke käes. Siis ei ole wargad wõimalik tähele panemata raha eht wääratsju ära warastada.

Niisama ei ole soowitaw liia wastatuselik olla igaühele, kes kella-aega küsib.

Kunagi ärge lubage ajalehte oma näu ligi oida, ei tramwais ega mujal ühiskondlikus paigas. Nii teewad harilikult wargad, kes taskufellade ja rinnandelte jahil on.

Tramwais wõi raudteewagunisfe siisse minnes ja sealt wälja tulles peab üleüldie ettemaatlik olema. Tasumargad kofutawad harilikult seda filmapilkku ja panewad rahwamurre rußinas wargust toime.

Raupluste omanikkudele ja juhatajatele

erilised juhatused: kasfa, kapid ja muu wääratuslik kaup peab alati wasta waateafnat olema, et militõionäär mööda minnes neid näha wõiks. Aknatele ei tohi aga hinnaliki asju jätta. Kasjat pole soowitaw luffu panna: waja raha wälja wõtta ja kasfaufis lahti jätta, et wargad kasjat ära ei rifuks.

Enne araminekut waja hoolaste terme magafin läbi maadata, et kindel olla et peidusolewaid wargaid ruumis ei ole.

Waraft wargust eht muud kuritööd ei soowitata astade külale muutuda, kus kuriategija sõrmemärgid wõiwad olla (et neid arafustutamise eest hoida). Sõrmemärgid on kalliwääratuslikud tõendused kuriategija iftu kindlafstegeimisefis.

STAARAJA-LAADOGA WAREMETEL

Siin istun wanal kiwil, mille sammal on näinud aastasadasiid. Siin jõewesi ju tuhat aastat tagasi ka pesi neid müürisi, mil seinad juba lammal.

Siin põlwedeni kaswab kastekhein. Kas jutustada, Wana-Laadoga, sa teaksid warjaagidest? Kas weel kord pidu peaksid meekannu tõstes, wana linna sein?

Siin Wolhow kannud laewu purjelisi ja kaupa toonud kaugeist, kaugeist maist, knjääs sõjakas siin walis ilust naist ja widewikul gussljar mängis tasakesi.

AIN RANNALEET

„ORASE“ № 1 (16) SISUKORD

J. Klassep: Isa (skulptuur). Leeningraadi tööliste lastemajas (pilt). *N. Kuprejaanov:* Ema (joonistus). *P. Roigas:* Sillal (jutustus). *Jan Straujan:* Hobusewaras (jutustus). *K. Sch:* Oiglus (tõsine nali). *Jul. Tamberg:* Wabrikus (luuletus). —n—: Põrandaalused juhtumised Wiktor Kingissepa elust. *W. Swarogi* joonistustega. *August Lukin:* Lapsepõlwes (5 luuletust). Meie aja Wene kirjanikud klassikute üle (A. Serafiimowitsh, Leonid Leonow, Jefim Sosuulja, Panteleimon Romaanow, G. Nikitforow, Jüri Libedinski, M. Koltsof). *O. Kullerkupp:* Eesti töörahwa luulewallas (H. Pöögelmanni „Kewadetuuled“). *Dr Sosi:* Kuidas wäljahingatud õhk meie terwise peale mõjub. *W. Teppich:* Eksitus (mälestus minewikust). *Ain Rannaleet:* Kewade (luuletus). Poliitikaline pilkenali tsirkuses. Mõistmatus (Ukraina weste). *B. Leewin:* Nuheldud bürokraat (nagu muinasjutt). *Kodused juhatused:* Kuidas ennast kurjategijate eest hoida. *Ain Rannaleet:* Staaraja-Laadoga waremetel (luuletus). Raadio-sõber lk 17—24. *L. Trotski:* Raadio, teadus, tehnika ja ühiskond. Lapsed ja raadio (3 pilti). *Har.-maja raadioring:* Sshaposhnikowi wastawõtteaparaat (4 joonistusega). Eesti kirjanduse loo ained Wene isewalitsuse arhiiwides. *J. Depman:* Jakobsoni ja Jansseni päiwilt lk 1—16. Kaks keelatud käsikirja (Eesti Paradiisi Lillekesed ehk Isamaa Missioni Laulud. Neljas Appokriwa raamat Mulgi rahwale). Ajakirjanik M. Lindenberg.

ЖУРНАЛ
„РАБОЧИЙ НАРОДНОГО ПИТАНИЯ“

Орган Центрального Комитета Профсоюза рабочих народного питания и
общежитий СССР.

ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ЕЖЕМЕСЯЧНО.

Условия подписки:

на 1 год	2 руб. 40 коп.	на 3 месяца	60 коп.
на полгода	1 „ 20 „	цена отдельного №	20 „

без пересылки.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Москва, Солянка 12, Дворец Труда, комн. 332. Тел. 4-83-65.

Ilmus **Klassiwoitlus** nr 82-83

H. Pöögelmann: Maipühaks. *J. Anwelt:* Wiktor Kingissepp konspiraatorina. *O. Rästas:* ÜK(e)P Eesti sektsioonide nõupidamine. *J. Anwelt:* Kapitalistlise stabiilsuse küsimus Eestis. *Joh. Reesen:* Mõned märkused maawolikogude walimiste puhul Eestis. *N. Buhaarin:* Meie rewolutsiooni iseloomust ja wõidurikka sotsialistlise ehitusetöö wõimalustest S.N.W. Liidus (järg). *K-gi:* Uus wastasrind kui endiste wastasrindade järeltulija. *O. P.:* Töötatööliste abikorraldus S.N.W. Liidus. *N. L-i:* Kaks walmistusenõupidamist. Agitaatori-lehekülj.

Üheksa pilti Eesti walge terrori ohwritest.

Kaksiknumbri hind 50 kop.

Tellimisehind 1927. aastaks on 2 rbl 40 kop., pooleks aastaks 1 rbl 20 kop. ja weerand aastaks 60 kop. Üksiku numbri hind suuruse järele 25—50 kop.

Talitus ja pealadu: „Külwaja“, Leeningraad, Fontanka 53, kort. 9. Telefon 5-97-54.

Postiaadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Классивыйтлус“ (ehk „Кюльвая“).

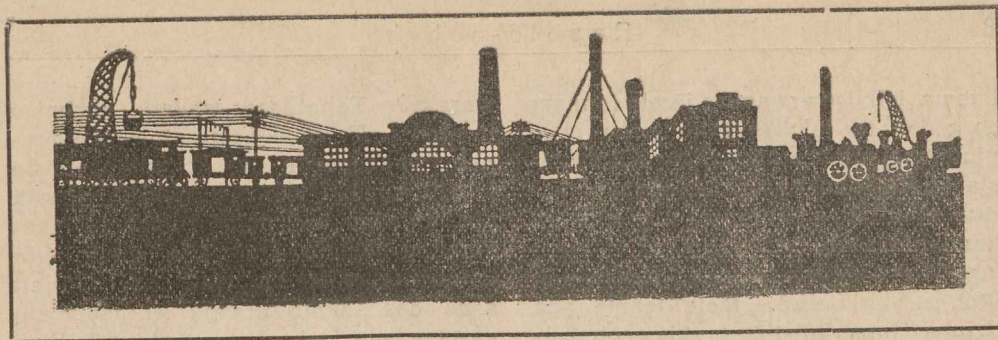
РАБОЧИЙ ХИМИК

ОРГАН Ц.К. и МОСКОВСКОГО ГУБ. ОТДЕЛА СОЮЗА РАБОЧИХ ХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ СССР

ВЫХОДИТ ЕЖЕНЕДЕЛЬНО.

Адрес редакции:
МОСКВА, Солянка, № 12, Дворец
Труда, комн. 453.
Тел.: гор. 5-07-31, 1-70-80, доб. 226.

Условия подписки:
На год — 4 р. 80 к., на полгода — 2 р.
40 к., на 3 мес. — 1 р. 20 к., на 1 мес. —
40 коп.

Raadio, teadus, tehnika ja ühiskond

L. Trotski kõne Raadiosõprade-Seltsi esimese üleliidulise kongressi avamisel 1. märtsil 1926

Ajakirjast „Радио Всем“ nr 2 (21) ja 3 (22) 1927

Uus ajajärk teaduslik-tehnilises elus

Seltsilised, ma tulin Turkmeni wabariigi juubelipidult. See Kesk-Aasia wennaswabariik pühitseb täna oma tekkimise aastapäewa. Näib nagu seisaks Turkmenistani küsimus kaugel raadiotehnika-küsimusest ja raadioseltsist, aga tõeliselt on siin kõige kindlam side. Nimelt sellepärast, et Turkmenistan kaugel on, peab ta teie kongressi töödele lähedal seisma. Meie föderatiivse maa ääreta suuruse juures, kuhu ka Turkmenistan kuulub, mis 500—600 tuhat kilomeetrit maa-ala oma alla wõtab, suurem Saksa- ja Prantsusmaast, igast Eroopa riigist suurem, kus elanikud oasides laiiali pillatud, kus teed puuduvad, — niisuguste tingimiste juures on raadioühendus just nagu Turkmenistani jaoks üles leitud selleks, et teda meiega ühendada. Meie oleme mahajäänud maa, terve meie Liit, ka kõige arenenumad osad kaasa arvatud, on tehniliselt palju maha jäänud, kuna meil aga mingisugust õigust pole maha jääda, sellepärast et meie sotsialismust ehitame, ja sotsialismust nõuab kõrget tehnikat. Külateesi rajades ehk neid parandades ja sildu ehitades (meil on aga neid sildu pööraselt vähe) peame sellega kõige arenenumatele maadele viimaste teaduslike jatehniliste saaduste wallas järele jõudma, muuseas esimeses järjekorras raadiotehnika alal. Raadiotelefoni ja telegraafi ülesleidus ilmus nagu eriliselt selleks, et ka kõige sapisematele usmatatele tõendust anda nende piiramata

wõimaluste üle teaduses ja tehnikas, ja näidata, et kõik need ulatused, mida teadus oma mälestusteraamatusse kirjutanud, ainult väikeseks sissejuhatuseks sellele on, mis meid ees ootab.

Wõtame 25 viimast aastat, ainult weerand aastasada, ja tuletame meele, missuguseid wõitusi inimeste tehnikawallas meie silma all tehti, selle warena põlwe silmade all, kuhu ka mina kuulun.

Ma mäletan — ja arwatawaste mitte ainult mina siin koosolejate hulgast, olgugi et siin noored inimesed enamuses on — seda aega, kui automobiil haruldaseks asjaks oli. Aeroplaanist polnud möödaläinud aastasaja lõpul juttugi. Terwes maailmas oli wist wiis tuhat autot, nüüd on aga neid 20 miljoni ümber, muuseas üksi Ameerikas 18 miljoni ümber, — 15 miljonit sõidu- ja 3 miljonit weuautomobiili. Meie silmade all arenes automobiil esimese järgu tähtsusega liikumiseabinõuks.

Mul heliseb praegu weel kõrwus see segane hää ja kahin, mida ma kuulsin, kui ma esimest korda fonograafi juure astusin. Ma õppisin siis realkooli esimeses klassis. Keegi ettewõtlik inimene, kes fonograafiga mööda Lõuna-Wenemaa linnasi sõitis, ilmus ka Odessa ja näitas meile teda. Nüüd aga on gramofon, fonograafi pojapoeg, kõige lihtsam igapäewane asi.

Aga õhulaewastik? 1902. aastal, s.o. 23 aastat tagasi, awaldas Inglise ilukirjanik Wells raamatu, paljud teie seast tunnawad tema fantastilisi romaani, milles ta peaaegu sõna-sõnalt kirjutas,

et tema isiklise arvamise järele (ennast aga pidas ta julgeks tehniliseks ettekujutajaks) umbes käesolewa XX aastaaja keskel õhust raskem lennuaparaat mitte ainult üles leitud, waid ka niiwõrd täiendatud saab, et teda sõjalise tegevuse jaoks wõib kasutada. Raamat oli 1902. a. kirjutatud. Meie teame aga et juba imperialistlikes sõjas õhulaewastik mõnesugust osa mängis. Aastaja keskkohani jääb weel aga kakskümmendwiis aastat.

Aga kinematograhw? Ega seegi wiimne kodar rattas ole. Mitte wäga ammu puudus kinematograhw, paljud teie seast mäletawad seda aega. Præegu aga ei oska meie kultuurilist eluolu ilma kinematograhwita ettegi kujutada.

Kõik need uuendused juurdusiwad wiimase weerandaastasaja wältel inimeste elusse, selle weerandaastasaja jooksul, mil inimesed, pealemuu, weel mõnesuguseid tähtsusetu asju korda saatsiwad, nagu imperialistlikud tapatalgud, kui terwed maad ja linnad purustati, miljonid inimesi häwitati. Selle weerandaastasaja wältel näeme enam kui ühte rewolutsiooni, — olgugi wäikesemad meie omast, aga terwes reas riikides. Kahekümnewiie aasta jooksul astusid meie elusse — automobiil, lennuk, grammofon, kinematograhw, raadioteleograhw, raadiotelefon. Kui ainult seda meele tuletada, et teaduse ettekuulutawa wäljaarwamise järele mitte vähem kui 250 tuhat aastat selleks tarwis läks, et puhas jahimehelikust olust karjakaswatuse peale minna, paistab ajakillukene 25 aastat tühjapalja terakesena.

Mida see ajakillukene siis tunnistab? Seda, et tehnika uude ajajärku on jõudnud, et ta arenemise kiirus wahetpidamata suureneb.

Liberaalsed õpetlased —, nüüd on need kadunud — kirjutasiwad terwe inimsoo ajalugu, harilikult katkestamata edenemise joonena. See pole õige. Progressi joon on kõwer, murtud, sakiiline joon. Kultuur tõuseb kord, siis langeb. Oli wana-aja Aasia kultuur, oli Greeka ja Rooma antiikkultuur, siis hakkas eropaalik kultuur arenema ja nüüd tõuseb pilwelõhkujana Ameerika kultuur. Mis jäi endistest kultuuradest järele? Mis koguneb ajalookäigul taga-

waraks? Tehnilised wõtted, uurimise meetodid. Teaduslik-tehniline mõte areneb waheaegade ja kokkulangemiste kaudu edasi. Kui ka neid kaugema aja tähtaegu, mil päike kustub ja maakeral igasugune elu wälja sureb, ette kuulutada, siis on meil weel küllalt aega ees. Wõib arwata et lähemate aastasadade jooksul teaduslik-tehniline mõte, sotsialistlikelt korraldatud ühiskonna kätes, ilma murdjooneta ja kokkulangemiseta edasi areneb. Ta on sedawõrd küps, sedawõrd iseseisew, niiwõrd kindlalt omal jalgel, et ühes walmistusejõudude kaswamisega, millega ta lähedalt ühenduses on, plaanikindlalt ja takistamata edasi areneb.

Dialektilise materialismuse wõit

Teadus ja tehnika peawad oma ülesandeks ainet ja temaga ühenduses olewat ruumi ja aega inimese meelewalla alla painutada. On küll mõnesugused, mitte kiriklised, waid mõtteteaduslikud idealistlikud raamatud, milleles wõime lugeda, et nagu käiks aeg ja ruum meie mõistuse kõrgemasse liiki, nagu oleksid nad meie mõtte tarbetest ja et tegelikus elus neile midagi wastawat ei ole. Aga sellega on raskewõitu nõus olla. Kui ükskõik missugune tahes idealistlik mõttetark, selle asemel et õhtuse kella 9-se rongi peale jõuda, paariks minutiks hiljaks jääb ja ärasõitwa rongi saba näeb, siis wõib ta oma silmaga tähele panna, et aeg ja ruum tegelikult ainest lahutamata on. Ülesanne seisab selles, et seda ruumi lühendada, ära wõita, et aega kokku hoida, et inimese elu pikendada, et mõõdalainud aega meele jätta, et elu parandada ja rikastada. Siit algabgi wõitlus ruumiga ja ajaga, mille peaosaks wõitlus aine inimese meelewalla allaheitmise pärast on, seda ainet, mis kõige tegelikult olemasolewa ja ka wäljamõeldu aluseks on. Meie wõitlus teaduslikkude ulatuste eest kujutab ju isenesest ainult wäga keerulist refleksiidisteemi (wäljakutsutud liigutuste korda), s.o. eluliste tegewuste wäljendust, mis anatoomiasel alusel wälja kaswawad, kuna see jälle omakorda eluta ilmast wälja kaswanud on, s.o. keemiast ja

fiisikast. Iga teadus sisaldab eneses aine ja ta omaduste tundmise peale rajatud tagawara ja ühiskondlikku oskust, seda ainet inimese tarbete ja huwide rakke panna.

Mida enam aga teadus ainet tundma õpib, seda enam awab ta tema „ootamata“ omadusi, seda ägedamalt püiab kodanluse langew mõteteadus aine uusi omadusi ja awaldusi ära kasutada, ära näidata et aine pole aine. Looduse-teaduse edusammud aine ärawõitmise puhul käiwad kõrwuõneliselt (parallelselt) mõteteaduslise wõitlusega materialismuse wasta; oli aatom, oli element — aine (materie) alus, materialistlise mõtlemisewiisi alus; aatom lagunes meie sõrmede all mingisugusteks elektroonideks. Ja elektrooni teooria laialilagunemise esimesel ajajärgul tekkis ka meie parteis wõitlus selle üle, kas kõnelewad elektroonid materialismuse poolt wõi wasta. Kes on sellest küsimusest huwitatud, see wõib suure kasuga Wladimir Iljitshi tööd materialismuse ja empiriokrititsismuse üle lugeda. Tegelikult aga ei teinud „saladuslised“ raadioaktiivsuse awaldused ja niisama „saladuslised“ elektromagneti laenete traadita laialisaate awaldused materialismusele mingisugust kahju.

Raadioaktiivsuse ilmuwused, mis meid aatomi kui mingisuguse meile täieste „ettekujutamata“ osakeste keerulise sisteemi üle mõtlema sunnib, wõiwad ainult meelegeitmisesse langenud labase materialisti poolt materialismuse wasta sihitud saada, kes aineks ainult seda peab, mis palja käega katsutaw on. See on aga juba sensualismus, aga mitte materialismus. Ka molekul, wiimane fiisika-osakene, ja aatom, wiimane keemia-osakene, on meie nägemisele ja kompimisele kättesaamata. Aga meie meelte organid, äramõistmise wälised tööriistad, pole koguni mitte meie mõistuse kõrgem asutus. Inimese silm, inimese kõrw on õige lihtsad riistad, vähemalt, mis selleks puudulikud on, et fiisika ja keemia algelementisi tunda. Et me oma arwamistes tegeliku elu üle ainult meelte organite näitustest laseme juhtida, sellepärast on meil raske ette kujutada, et aatom keeruline süsteem on, et tal tuum on, et selle

tuuma ümber elektroonid liiguwad, ja et siit raadioaktiivsuse awaldused tekkiwad. Üleüldse suudab meie ettekujutus ainult suure waewaga mõistuse töö uute wõitudega ära harjuda. Kui Kopernikus XVI aastasajal üles leidis et mitte päike ümber maakera, waid maakera ümber päikese keerleb, siis paistis see fantastilisena, ja alalhoidlikul ettekujutusel on tänapäewani raske sellega ära harjuda. Meie näeme seda kirjaoskamata inimeste ja iga uue põlwe kooliõpilaste juures. Meie aga, mõnesuguse haridusega inimesed, waatamata selle peale et ka meile tundub nagu liiguks päike ümber maakera, ei kahtle aga sugugi, et asi ümberpöördukt käib, sest et see astronoomialiste awalduste laialiste katsete waral kindlaks on tehtud. Inimese aju, see on aine arenemise saadus ja ühes sellega selle aine äratundmise abinõu; järk-järgult areneb ta kohanedes oma tegewusele, püüdes oma piiratud seisukorrast üle saada, loob ikka uued ja uued teaduslikud wormid, paneb ennast ikka keerulisematesse ja täpsematesse sõjariistadesse, ikka uueste ennast proowides, samm-sammult lähenedes enne tundmata sügawustele, muudab meie ettekujutust aine üle, kuid kunagi ei eralda end selle kõige olemasolewa alusest — aine.

Raadioaktiivsus — kui me kord juba selle üle kõnelesime —, mis mingit hädaõhtu materialismusele ei sisalda, on samal ajal suurepäraline dialektika wõit. Alles hiljuti otsustas teadus, et maailmas umbes 90 elementi on olemas, mis lahutatawad ja ühest seisukorrast teise minewad ei ole, — nagu oleks terve ilmaruumi waip 90 mitmesuguse omadusega ja mitmet wärwi niidist kokku koetud. Niisugune ettekujutus oli wastaolus materialistlise dialektikaga, mis kõneleb aine ühtsusest ja, mis weel tähtsam, tema elementide muutuwusest. Meie suur keemik Mendeleew ei tahtnud kuni surmani sellega leppida, et üks element wõib teiseks minna; olgugi et talle juba raadioaktiivsuse awaldused teada oliwad, uskus ta kindlasti nende „indiwiduumide“ kõikumatusse. Nüüd aga ei usu teaduses enam keegi elementide muutmatust. Raadioaktiivsuse awaldusi kasutades

läks keemikutel korda 8 või 9 elementi otse „maha lasta“, ja, ühes sellega ka viimaseid metafisika jäänuseid materialismuses maha lasta, sest et nüüd katsete abil ühe keemialise elemendi teiseks ümbermuutmine tööks on tehtud. Raadioaktiivsuse avaldused töid sel teel dialektilise mõtlemiseviisi kõrgele võidule wasta.

Raadiotehnika avaldused on elektromagneti laente traadita laialalisaatele rajatud. Ilma traadita edasiandmine ei tähenda sugugi mitte-ainelist edasiandmist. Mitte ainult lambi, waid ka päikese walgus laguneb ilma traadita laiali. Meie oleme sellega nii harjunud, et walgus ilma traadita suurele kaugele laiali laguneb. Aga me imestame wäga, kui palju lähema maa peale nende samade elektromagneti laenete abil, mis walguse avalduse aluseks on, häält hakkame edasi andma. See kõik on mateeria avaldus, ainelised tegewused — laened ja tormid — ruumis ja ajas. Uued ülesleidused ja tehnilised muutused näitawad ainult, et aine palju mitmesugusem on ja palju rikkam võimaluste poolest kui meie seni arwasime. Aga tühjusest ei saa endiselt midagi teha.

Kõige wäljapaistwamad meie teaduse-töölised kõnelewad, et teadus,

eriti aga fiisika, wiimasel ajal murdaja-järgule läheneb. Alles hiljuti, ütlewad nad, asusime meie aine, niitelda, kui „haruldase nähtuse“ juure, s.o. aine awalduste waatepunktilt; nüüd aga hakkame ikka enam ja enam aine sise-musesse tungima, tema ehitustundma õppima, läheneme „seestpoolt“ tema üle walitsemiseks. Mõistagi, et hea fiisik minust paremine seda wälja ütleks. Raadioaktiivsuse avaldused wiivad meid aatomienergia wabanemise probleemile. Aatom, kui terwik, seisab wõimsast warjatud energiast koos, ja fiisika suurematest ülesannetest on see et seda energiat wälja pumbata, korki nii awada et peidetud energia purtskaewuna wälja lööks. Siis awaneb võimalus sütt ja nahwtat aatomi energiaga wahetada ja see energia saab siis tähtsamaks edasiwiikaks jõuks. See ülesanne pole sugugi lootuseta. Aga missuguseid wäljawaateid see awab! Ainult see üksi annab õigust tõendada, et teaduslik-tehniline mõte suure murde-ajajärku on jõudmas, et rewolutsiooniline ajajärk inimese ühiskonna arenmises rewolutsioonilise ajajärguga aine tundmaõppimise ja ta ärawõitmise wallas kokku langeb. Wabastatud inimesesoo ees awanewad lõpmatamad tehnika-wõimalused.

(Lõpp tuleb)

Selleasemel et „soldatid mängida“, meisterdab laps omale raadiowastawõtte - aparadi

Sai telefonitorud kätte ja kellelegi ta neid enam juba ei anna

Hommikumaalapsed kuulawad ka raadiot

(„Новости Радио“)

Sshapossnikowi wastawõtteaparaat

Detektor-wastawõtteaparaadi hea omadus seisab selles, et kui ta kord üles on seatud, siis ei lähe tema peale enam mingisugust erikulu. Tema odawuse ja lihtsa tarwituse pärast kõnelewad kõik asjaolud kristalldetektor-aparaadi poolt. Ainuke halb külg on see et temaga kaugematelt jaamadelt ei ole wõimalik wasta wõtta. 200—250 km wõimsa saatejaama piirkonnas olles wõib detektor-aparaadiga häid tagajärgi saada, kui aparaat korrapäraselt ja täpselt on tehtud ja algelisemaid nõudeid silmas peetud. Et raadiosõpradel tihti ühel ehk teisel põhjusel wõimata on teha pöörkondensaatori tarwilise mahtuwusega ja ta kalli hinna pärast paljudel wõimata on teda osta, selleks toome allpool kirjelduse, kuida raadio-wastawõtteaparaati ilma pöörkondensaatorita ehitada. Kondensaatori aset täidab siin tsilindritaoline wariomeeter lülitawate kontaktidega. Tähendatud wastawõtteaparaadi kirjeldus (ins. Sshapossnikowi konstruktsioon) ilmus juba 1924. a. raadioajakirjas „Радиолюбитель“ ja on praegu wäga suures tarwituses Nõukogude-Liidu raadiosõprade seas. Isiklikult oleme temaga wäga häid tagajärgi saanud. Leeningraadi südalinnas kõigest 200 meetrit tramwailiini elades, kuulsime temaga peale Leeningraadi jaama Moskwa Kominterni ja Popowi nimelist saatejaama kahekõrwalise telefoniga. Tuas oli sel korral muidugi täielik waikus. Antenni pikkus oli 60 m ja kõrgus 30 m. Pealeselle oli kuulda weel paar Saksa edasisaatejaama, aga juba palju halwemine.

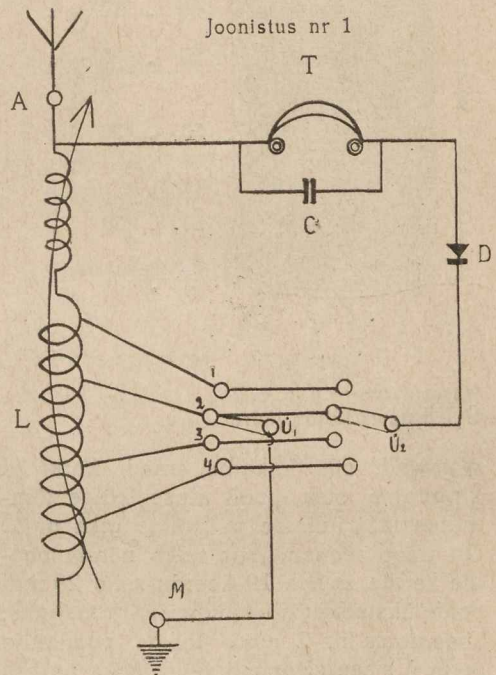
Selle wastawõtte-jaama kawa kujutab joonistus nr 1. A on klemm antenni jauks, M maaühenduse klemm, L wariomeeter, $\bar{U}_1$ antenni ahela ümberlülitaja, $\bar{U}_2$ detektorisideme ümberlülitaja, T telefon, C plokk-kondensaator ja D detektor.

Aparaati häälestatakse järgmiselt. Mõlemad ümberlülitajad seatakse esimeste lülide (kontaktide) peale ja pööratakse wariomeetri pidet paremale ja pahemale poole. Kui saatejaama kuulda pole, seatakse ümberlülitajad järgmiste

kontaktide peale ja pööratakse endiselt wariomeetrit seni kui saatejaam kuulda on. Selle järele otsitakse kristalli pealt kõige tundelisem koht, mis telefonis tugewad helid kuuldawale toob.

Üksikute aparaadiosade walmistamisest oleks järgmist üelda.

Wariomeeter waja teha täpselt all pool tähendatud suuruses. Walmistatakse 1,5—2 mm paksusest painduwast papist kaks toru (tsilindri) taulist poolialust, mida liimiga kokku pannakse.

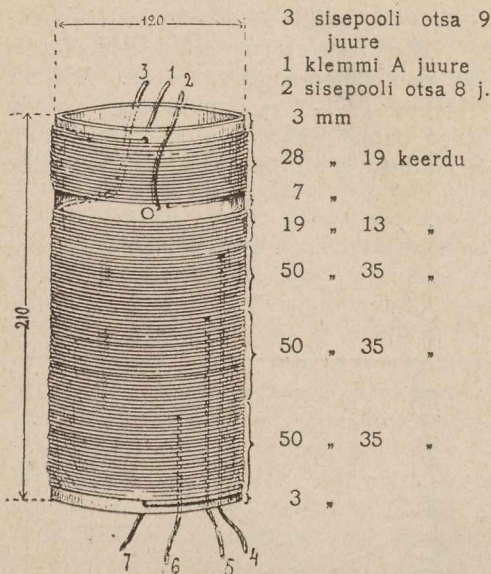
Üleüldine kawa

Suurema pooli pikkus on 210 mm, wäline läbimõõt (diameeter) on 120 mm. Wäiksema sisepooli pikkus on 70 mm, wäline läbimõõt 90 mm. Poolid keritakse waskraadist, mille läbimõõt on 0,8, ühes eraldusekorruga (isolatsiooniga) on läbimõõt umbes 1,5 mm. Kümne mm pikkusel annab sarnane traat 7 keerdu.

Poolid keritakse nõnda: Suurema pooli ühest serwast wõetakse 3 mm alla poole ja kinnitatakse traadi ots pooli aluse külge, tõmmates teda läbi kahe augukese. Seda traadi otsa kerimise algul nimetame nr 1. Nüüd algame kerimise

mist, üht keerdu teise wasta pannes. Keerud tulewad kerida võimalikult pingult, sest et nad ei tohi paigast nihkuda. Kui 19 keerdu walmis on, mis selle traadi läbimõõdu juures 28 mm ruumi

Joonistus nr 2
Paigalseisew pool

Harutraadid nr 4, 5, 6, 7
Ü, wastawa lülide juure

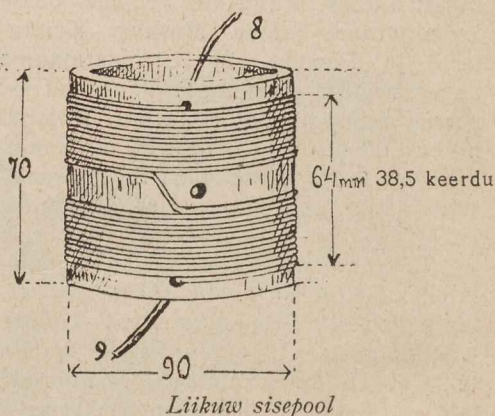
wõtawad, siis lõkame traadi katki ja kinnitame otsa pooli aluse külge tõmmates läbi aukude ja saame otsa nr 2. On traat peenem, siis tuleb nõnda poolile kerida et see 19 keerdu selle 28 mm peale üksteisest ühekaugusel ära mahuks. Traadiotsa nr 2 juure teeme poolikülje (seina) sisse sisepooli telje jauks umbes pliatsijämeduse augu ja teise samasuguse wastaolewasse pooli sein. Tagumisel seinal olewa telje augu ligi kinnitame jälle traadi ja jatkame kerimist, aga tingimata sessamas sihis. Seda traadiotsa nimetame nr 3. 13 järgmist keerdu tuleb 19 mm peale mahutada. Kolmeteistkümnenda keeru järele teeme harutraadi. Keerame traadi kahekordseks, teeme pooli seinu augu ja laseme harutraadi pooli sisse. Seda harutraadi nimetame nr 4. Nii see kui ka järgmised harutraadid tulewad jätta nii pikaks, et nende otsad 100—150 mm pooli alumisest otsast wälja ulataksid. Kerimist jatkates mahutame 35 järgmist

keerdu 50 mm peale, teeme harutraadi nr 5, laseme ta läbi augu pooli sisse ja jatkame kerimist. 35 keeru järele teeme harutraadi nr 6, paneme weel 35 wiimast keerdu ja saame wiimase harutraadi nr 7 (waata joonistus nr 2). Wiimase keeru järele peab poolialusele 3 mm waba ruumi jääma. Kui traat jämedam on ja määratud ruumile ära ei mahu, siis võib ülejäänud keerdu pooli alumises osas üksteise peale kerida.

Sisepooli walmistamine on lihtsam. Keset poolialust tehakse augukene telje jauks. Pooli serwast 5 mm alla poole kinnitatakse traat pooli külge; see traadiots oleks siis nr 8. Selle järele keritakse keerud tihedalt üksteise kõrwale kuni auguni, minnakse sellest üle (w. joon. nr 3), jätkatakse kerimist kuni lõpuni, kinnitatakse traadiots wastasolewale küljele pooli külge ja nimetame seda otsa nr 9. Selle pooli peale tuleb mahutada 38,5 keerdu 55 mm peale. Kui sinna niipalju keerdu ei mahu, siis võib keskmised keerud telje lähedal kahekordselt poolile mahutada. Wiimased traadiotsad nr 8 ja 9 kääntatakse pooli sisse ja tõmmatakse wastawatest telje aukudest uueste wälja.

Sisepooli telg tehakse puust umbes pliatsijämedune. Pikuti telje sisse lõigatakse õnar (wagu), nii sügaw et traat,

Joonistus nr 3

Liikuw sisepool

mis läbi telje augu tuleb, õnarsse mahub.

Wariomeeter seatakse kokku järgmiselt. Sisepooli otsad nr 8 ja 9 wiakse suure poolisse puuritud teljeaukudest läbi, mahutatakse wähem pool suurema

sisse, nõnda et teljeaugud kohastikku oleksid, mille järele telg oma kohale seatakse. Selle järele pannakse traadiotsad nr 8 ja 9 teljesse lõigatud õnarrasse, nõnda et telje pööramisel nende eraldusekord (isolatsioon) rikutud ei saaks. Sisepool tuleb mahutada suurema sisse, nõnda et sees pöörates suuremat pooli ei puuduks. Selle järel võib sisepooli telje külge liimida. Väljas pool suurt pooli teljeotsale siduda kaks rõngast kas wõi peenest nõõrist, nõnda et telg pööramisel ühe koha peale jääks ja mitte edasi ega tagasi ei liiguks. Selle järele ühendame traadiotsad nr 8 nr 2-ga ja nr 9 nr 3-ga. Ühendus peab painduw olema, wõimalikult pehmest traadist.

Selle kawa järele ülesseadmine (monteerimine) on lihtne. Joonistusel nr 4 on monteerimise plaan. Wäikese laua peale, mille suurus 160×280 mm võib olla, märgitakse pliiatsiga kõikide osade asukohad ja puuritakse wastawad augud lauasse, mille järele montaashlaud parafiiniga üle tehakse. Selle järele kinnitatakse montaashplaadi külge telefoni- ja detektoripesad (joon. nr 4, D ja T), antenni ja maaühenduse klemmid, ümberlüliljad jne. Wariomeeter liimitakse laua külge ja harutraadid 4, 5, 6, 7, wiiakse montaashplaadi alumisele poolele ja seal tehakse ühendus wastawate lülidega (kontaktidega). Ka kõik teised ühendused tehakse montaashplaadi all, mis montaashi kawas jämedate joontega on näidatud. Detektorsidemeks on neesamad wariomeetri harutraadid, mis antenni ahela lülidest kuni detektorsideme lülidele lähewad.

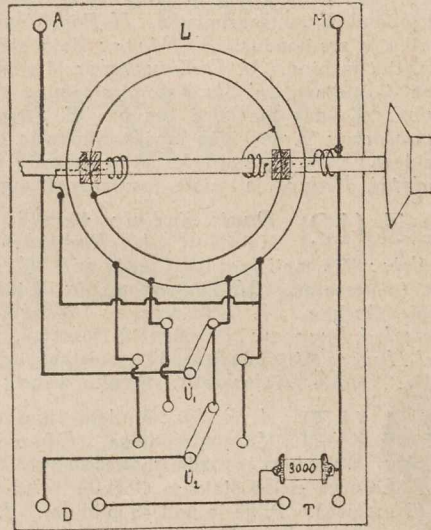
Ülemaltoodud montaashi kirjelduses kinnitatakse wariomeeter laua külge püsti, aga seda wastawõtteaparaati võib ka nii seada et wariomeeter kinnitatakse küljelt montaashlaua külge. Sel juhtumisel tuleb harutraadid välja poole suurt pooli äätta, et hõlpsam oleks neid wastawate lülidega ühendada.

Aparaati üles seada võib kasti sisse, mis teda tolmu eest kaitseb. Walgus-

tusesiseseadelt võib selle aparaadiga häid tagajärgi saada (teadagi et saatejaama läheduses). Sel korral tuleb klemm A ühendada walgustuse woolu ühe juhega. Walgustusewoolu juhe ja aparaadi wahele tuleb lülida plokk-kondensaator, mille mahutawus 300—600 cm.

Kui algaja raadiosõber ülemalkirjeldatud wastawõtteaparaadi ehitamisele asub

Joonistus nr 4

Montaashi kawa

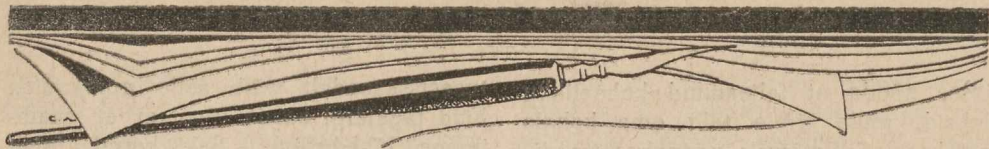
ja mõnes kohas arusaamatus tekib, siis võib seletusesaamiseks haridusemaja raadioringi poole pöörata. (Kirjaliku wastuse tarwis tuleb postmark saata.)

Aparaadi üksikosade nimestik

- 1) 400 gr traati 0,8 kahekordse isolatsiooniga
- 2) Pappi kahe pooli jauks
- 3) 2 ümberlüliljat
- 4) 8 kontakti (lüli)
- 5) 4 pesa telefoni ja detektori jauks
- 6) 2 klemmi
- 7) 1 kondensaator 2000—3000 cm
- 8) 1 detektor ühes kristalliga
- 9) Telefon ühe ehk kahe kõrwa jauks.

Haridusemaja raadioring

Raadio-kroonika asemel. „Radio-sõbra“ eelmises nr 16. lk wiimase weeru lõpul on Eesti kirikhärrast-rahwahariduseministrit Raudkepiks nimetatud. Nüüd teab meile üks kauge Eesti suurriigi olude hea tundja seletada, et selle rahwapimestaja „hariduseministri“ nimi mitte Raudkepp ei ole, waid J. Lättik. Riigikoguliige papp L. Raudkepp olewat alles hariduseministri-kandidaat. Mustad kirikurongad on nad aga mõlemad ja eemalolijal on raske wahet teha, kumb neist Lättik, kumb Raudkepp on. J. ehk L.

„ORAS” Ainus eestikeelne juttude, teaduste ja kunstide pildiajakiri Nõuk.-Liidus 1926

№ 1-2 (10-11) *A. Leo* kaanejoonistus. *J. Anwelt*: Mahtra sõjamees Hans Heilmann (joonistus). *J. Klewer*: Talwehommik (pilt). *W. Buk*: Sula (37 luuletust). *Jul. Tamberg*: Üle piiri (jutustus). Marsiäljal 18. juunil 1917 (pilt). *Wsewolod Iwanow*: Partisaanid (jutustus). Külakurnajad (fotografia). *Panteleimon Romanow*: Jutuajamine. *Aleksander Deutsch*: Mister Hopkinsi õõjuhtumine (jutustus). *N. Lapshin*: Millest elab kunst Nõukogude-Liidus. *Ain Rannaleet*: Wälja kitsikusest. *W. Buk*: Kirjandusliste jõudude organiseerimisele. *H. Pöggelmann*: Kirjanduslised ääremärkused. *N. Semasshko*: Tehnika ja arstiteadus. *N. Pärna*: Haigustest ja nende arstimisest. *A. Mihailowitsh*: Elu ja surm, ihu ja hing. *M. Dubjanskaja*: Mis on witamiinid? *Ain Rannaleet*: Me koidu tõrwikute walgel (luuletus). *E. B.*: Aatomi sisemine jõud. *A. Päärson*: Sooserwal (luuletus). *A. Murawjof*: Kuidas maakera liigub. *E. Heidepark*: Mägedetütar (mõistujutt). *A. Dernow-Farmolenko*: Ärge lööge lapsi. Iludus ja terwis. 6 päewapilti Tallinna noortööliste spordiseltsidest. *Ain Rannaleet*: Arwustawaid märkusi. *Tshehooini*, *Vidbergi*, *Dobrokowski*, *Brodatoi*, *Viduse* ja teiste joonistused algu- ja lõpuilustustena. — Kaksiknumbri hind 1 rbl.

№ 3 (12) *Dante Sodini*: Murtud, mitte painutatud (skulptuur). *Ain Rannaleet*: Hällilaul. *Ain Rannaleet*: Veli (lugulaul) *G.* ja *K.* joonistustega. *Eduard Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? *K. Winograadowi* joonistusega. *Mürgioja*: Puudulik mast (mõttesalm). *M. Dobrokowski*: Hõowelpingi taga (joonistus). *W. I. Leenini* kirjad A. M. Gorkile. *E. Heidepark*: Wangikambri (luuletus). *M. Dobrokowski* joonistus. *Wsewolod Iwanow*: Partisaanid (jutustus, lõpp). Nõukoode-Wenemaa kaart sisesõja ajal. *Paul Huber*: Wiirastusline õõ (jutustus pildilustusega). *Aleksander Ossipow*: Kunst kõigile, kõigile, kõigile. Päewapilt: Raadio wabrikutööliste - klubis. — Üksiku numbri hind 55 kop.

№ 4 (13) *A. Rodin*: Mõtteleja (skulptuur). *Ain Rannaleet*: Veli (lugulaul, lõpp) *G.* ja *K.* joonistustega. *Eduard Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? (Järg.) *J. Lch.*: Mõtted ja sõnad (mõttesalmik). *Prof. J. D.*: Mis 1927. aastal taewas sünnib? *W. I. Leenini* kirjad Maksim Gorkile. *Oskar Kullerkupp*: Soow (luuletus). Lõbumängid noortele (5 joonist.). Pilge ja nali (5 pildiga). *J. Depman*: Kellega kah Eesti tsensorid sõda pidasid. („Wabaduse wool“ ja tsensor Pawlowski. Ka wiimse eksemplaarini. „Meie Matsiga“ maadlemas.) *Tshehooini* ja t. kunstnikkude algu- ja lõpujoonistused. — Üksiku nri h. 60 k.

№ 5 (14) *N. P. Bogdaanow-Belski*: Peastarwamine (pilt). *A. Wettik*: Külawaldamine (joonistus). *Jul. Tamberg*: Wõitluse - murrus (jutt). *W. I. Leenini* kirjad Maksim Gorkile. *E. Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? *E. Gebhardt*: Kristus ristis (pilt). *Ain Rannaleet*: Kotkad (luuletus). *Prof. W. Glintshikoiv*: Gripp (influenta, hispaaniahaigus). *Ain Rannaleet*: Mu päewad on rasked... (luuletus). *A. Jakowlew*: Millest Moskwas lauldakse, *P. Aljakrinski* joonistustega. *Karl Ewald*: Armastus (jutt). Raadio-sõber. Tõõlerakendatud elektroonid (joonistus). *J. Newjähki*: Energia ja raadio. *J. K.*: Raadio-sõpradele. *J. K.*: Liikuwate (kino-) piltide edasiandmine raadioga. *Tatjana Dõnnik*: Brauni kiired (fantaasia-jutt). Raadio-kroonika. *J. Depman*: Kellega kah Eesti tsensorid sõda pidasid. „võn“ kardab „Wem-nalt“. „Rahwapolitiik“. „Tunne iseennast“. Raamatukaupnehe Luksepä wintsutused. („Paradiis maa peal“, „Uus põrgu.“) „Sääski“ kur-namas. *J. Muni* „Teadus“. (Kaks kärbest ühe hoobiga, „Suremine“ surma suus, Tallinna timpsai „Wiiburi kringli“ puhul. „Sina ei pea mitte warastama.“) Paljasjalgne Tennisson lõhub kirikumüüri. Pudukaupmehega kimbus. — Üksiku numbri hind 60 kop.

№ 6 (15) *N. N. Ge*: Mis on tõde (pilt). *Jul. Tamberg*: Wõitluse-murrus (jutustus, lõpp). *W. I. Leenini* kirjad A. M. Gorkile (lõpp). *N. N. Ge*: Kristus ristis (pilt). *E. Hertlein*: Mis meil Jeesusest teada on? (Lõpp). *Jossot'* pilkepilt. *M. Fritsh*: Pusshkini probleem. *A. Nauumow*: Pusshkini surnuekha wliakse Pihkwa kubermang (pilt). *A. N. Suhow*: Pea paljaks- ja juuste halliksinemine. *N. Semasshko*: Naer ja rõõm noore-rahwa hulka! *P. Aljakrinski* joonistustega. Raadio-sõber. *A. Wassiiljew*: Laialisaate-raadiojaamade üle'idulise wõrgu plaan (joonistustega). *Boleslaw Prus*: Elaw telegrahw (jutt). *Haridusemaja raadio-ring*: Mõned näpunäited antenni ülesseadmiseks (joonistustega). Raadio-kroonika. *Ain Rannaleet*: Uulits (luuletus). Lõpuks tants (naljapilt). *J.*: Rahwapiestamine raadio abil (naljapiltidega). — Üksiku numbri hind 60 kop.

Terwe aastakäigu hind 3 rubla.

Talitus: Leningraad, Fontanka, nr 53. Telefon 5-97-54. Tellimiseaadress:
Ленинград, Фонтанка 53, „Кюльвая“ (ehk „Орас“).

EESTI KIRJANDUSELOO AINED
WENE ISEWALITSUSE ARHIIWIDES

J. DEPMANI ARHIIWITOO JA TOLGE „KULWAJA“ WALJAANNE

JAKOBSONI JA
JANNSENI PÄIWILT

KAKS KEELATUD KÄSIKIRJA
AJAKIRJANIK M. LINDENBERG
ÜHISKONNATEGELANE G. STEIN

1872—1887

LEENINGRAAD, 1927

Kaks keelatud käsikirja

Trükiasjade-peawalitsuse kantselei akt nr 30 — 1872. aastal

24. weebruaril 1872. aastal saatis trükiasjade-peawalitsus wäljamaa raamatute tsensuurakomiteesse läbiwaatamiseks 5 eestikeelset käsikirja, sest trükiasjade-peawalitsuses ei olnud Eesti keele mõistjat tsensori, kuna aga wäljamaa raamatute tsensuurakomitees niisugune tsensor juba mõni aeg ametis oli, nimelt dr Georg Schultz, Bertrami nime all tuntud Balti-Saksa kirjanik.¹

Tähendatud käsikirjad olid järgmised: 1) Jesus. 2) Mosese raamat. 3) Rehkendamise raamat. 4) Piibli atlas. 5) Eesti Paradisi lillekesed ehk Isamaa Missioni laulud.

28. weebruaril tuli tse-naor G. Schultzi käest waatus [wenekeelne]:

Tsensuuraseaduse 35.—41. paragrahwi põhjal ei saa eestikeelset käsikirja „Eesti Paradisi lillekesed ehk Isamaa Missioni laulud“ mitte trükkida lubada. See käsikiri on jultunud laimukiri (пасквиль), milles teutawad hirwitused terwete seisuste ja ühiskonnateenistuste (должностями общественной службы) kohta leiduwad: peale selle on temas pealekaebamised (доносы) ja otsekohesed kallalekippumised nimede nimetamisega.

Teised käsikirjad ei sisalda midagi reegliwastast.

Jegor Christianowitsh Schultz.

Tsensuurakomitee otsus 1. martsist:

Käsikirja ei wõi tema süüdistawa iseloomu pärast mitte trükkida lubada.

*

25. aprillil samal aastal saadab trükiasjade-peawalitsus uueste wäljamaa raamatute tsensuurakomiteesse läbiwaatamiseks käsikirjad: 1) Wenekeele grammatika. 2) Õppetus wina põlletamise jures ja 3) Neljas Appokriwa raamat Mulgi rahwale.

3. mail tuleb wäljamaa raamatute tsensuurakomiteest järgmine wastus:

Peawalitsuse 25. aprili kirja tagajärjel waatas isand Schultz wäljamaa

¹ Dr Schultz-Bertram hakkas juba 1866. a. ametlikul teel, kõrgete eestkostjate tuetusel, tsensorikohta nuruma. Mõni aasta hiljem läks tema ihaldus täide, kuna ta esiotsa palgata, pärast palgaliseks tsensoriks määrati. Selle õige isesuguse mehe kohta käiwad arhiwiteated awaldame ühes teises wihus.

raamatute tsensuurakomitee ettepanekul saadetud käsikirjad läbi ja tuli otsusele, et kaks esimest midagi tsensuuraseaduse wastast ei sisalda, mispärast nad takistamata trükiks lubatud wõiwad saada. Mis aga kolmandasse käsikirjasse „Neljas Appokriwa raamat Mulgi rahwale“ puudub, siis on see wiisakusewastane laimukiri (памфлет) ja tsensor arwab tarwilikuks teda ära keelda.

Isand Schultzi otsus on siin juures.

[Prantsuskeelne G. Schultzi käega kirjutatud otsus:]

Kolme eestikeelse käsikirja asjus, mis wäljamaa raamatute tsensuurakomiteesse nr 389. all saadetud, on mul au nende trükiskõlbamise asjus järgmist arwamist awaldada.

Käsikirjad nr 701. ja 703. all (Wenekeelne grammatika ja Õppetus wina põlletamise jures) ei sisalda midagi kahtlustäratawat, aga nr 700, mis pealkirja kannab

„Neljas Appokriwa raamat“ on täielise ärakeelamise wäärt tsensuuraseaduse § 41. põhjal. See on laimukiri (pasquinade), kus isikute nimedgi warjatud pole, waid täieliselt ette toodud. Autor on keegi närunesuli (polisson!), selle teatud Jacobsoni sõber, kellele Tallinna Wene gimnaasium koolmeistrikohta ei annud tema demagoogialiste ideede pärast.

Mina lueks tarwilikuks selle broshuura ära konfiskeerida, et autori hirmutada, kes juba teist korda julgeb Peterburi tsensuurakomiteesse niisugusid rumalusi saata. Isikud, kellele kirjutuses kallale kiputakse, on toimetaja Jannsen Tartus ja kaks mõisnikku Samson ja Wahl.

Tuleb see broshuur samast allikast: Balti prowintsi kuristikku tõukajate ringkonnast.

G. Schoultz, tsensor.

1. mail 1872. a.

¹ Ulak, huligan, sulid, alatu, sõimleja.

Arusaadaw on, et trükiasjade - peawalitsus tsensori otsusega päri oli ja käsikirjad kinni pidas. Kas nende saatjale midagi wastati, ei ole tsensuurawalitsuse arhiwide aktidest mitte näha. Kes käsikirjade tsensuurasse saatja ja autor oli, ei ole kirjawahetusest näha. Awal-dame arhiwis alalhoitud käsikirjad.

Käsikirjad trükime muutmata. Ühekordselt allakriipsutatud sõnad laume sõredalt, kahekordselt allakriipsutatud sõnad poolpaksu kirjaga.

*

Et selles aktis leiduwaid kõiki Eesti kirjanduseloo kohta käiwaid teateid ette tuua, nimetame, et 19. mail 1872 sama Schultz teatab, et „eestikeelses käsikirjas „Suur Saksa-Prantsuse sõda aastal 1870 ja 1871, Eesti rahwale kirja pannud K. A. Hermann“, mis Saksamaa ja Prantsusmaa lühikest ajalugu nende tekkimisest kuni Saarbrückeni lahinguni kujutab, midagi tsensuurakorralduste wastast ei leidu“. Edasi said 21. juunil sama Schultzi otsuse põhjal trükilua käsikirjad „Taewas unenägemises“ ja „Suur Saksa-Prantsuse sõda“ II anne. Weel leidub aktis teade, et Schultzi kätte läbiwaatamiseks on saadetud käsikirj „Lahing Weissenburgi linna all“.

Gesti Paradisi Lilledesed

ehk

Siamaa Missionsi Laulud.

Motto:

Baltimaa on mõisnikude Paradis,
Kirik'andate taewas, sakste kulla-
kaewandus ja waeste ära tallatud
talupoegade põrgu.

Rakweres.

Trükitud ja müa L. Oppermanni juures.
1872.

T o l a p o e g.

Ei me' tea, mis see wiga,

Talupoega hüütaks „figa“.

Nõnda teda sõimatakse

Maal ja linnas nimetatakse.

Saksa nimi nõnda auusa,

Uhfus paneb kae tal puusa

Ja kes saksa keelt jo mõistab,

Kuidas siis ta nina tõstab.

Kawalamat pole nähtud,

Mis kõit sakstest meil on tehtud,

Sunnivad me' auusat rahwast

Dma nime salgma wahwast.

Selle pärast rahwa soust

Tunda mittu meest sest teust,

Kel on saksa kuub jo seljas,

Se on eesti fugust väljas. —

Seuke mees on pärris „figa“,

Tal on tuhat puudust, wiga;

Saksa kuub kül tal on seljas,

Uga teha fees on näljas.

Kannab kaela uhkelt püsti,

(Lamba nahka kraege risti);

Isudes lööb põlwed risti.

Siiski tale auu antaks,

Saksa nime kandjaks pantaks.

Saksu meil on mitmet sugu,

Iga ühel oma nägu;

Mõisnik nummer esimine,

Kirik'sand järgimine.

Neid kaht pea kelmiseisust

Tunnuks' kaugele ju haifust;

Nende kätte karna töbi

Teeb meil' walu haawu läbi.

Mittu fada aastat juba

Teutawad eesti tuba;

Kord meid oma wõrku saiwa,

Sõwvad nüüd kõit meie waiwa.

Nemad elawad siin uhkest,

Praswad wõd ja päewa rohkest;

Kallist riidet teha kannab,

Seda meie higi annab.

Sandist nemad härraks saiwad,

Kullas, hõbedas nüüd käiwad —

Gesti mees, ja päris-ori

See on sinu waew ja weri!

Gesti maa on oigamisel,

Döl ja päewal leinamisel

Nende ikke rakstest litsub

Enne aega hauda kutsub.

Mõisnik räägib: raha! raha!

Taalbri pealt ma raha taha!

Küsimata taale antaks,

Selja taga peale pantaks.

Nii nad rahwast folgitanud,

Kantslitelt jo folgitanud,

Et üks teisel pussi teewad,

Wiimate kõit ilma jäewad.

Dleks tarkust weidi enam,

Asi oleks palju parem,

Uga kas me' kir'ud wähe

Rahwast aawad lolli pähe!

Kül ma mõtlen kõigipäidi,

Kuidas auusad, kel tööd weidi

Üksi seitsmes päew, kes püha,

Täidab pastorite teha.

Kuuel päewal päha õppib,

Seitsmendamal wälja kloppib,

Mõni lorib, lobib, lombfib,

Käega wastu kantslit kombfib.

Nii ta seadab oma kõne:

„Pärisrent ei saa te' enne

Kui teil taewas kel on lõunud,
 Siis teil pärisrent on saanud!"
 Selle pärast ärge nõudke
 Ilma wara taga, sõudke
 Suud mu püha käele andma,
 Wõid ja mune kodu kandma!"
 Tund ehk faks ta nõnda prassib,
 Jutlust ümber sõõri wassib,
 Teutab seal mehi, naisi, —
 Selle eest tal wald ja mõisi.
 Keelt ta kurgu lakke peksab,
 Se tal terwed mõisad maksab;
 Kõl on mehel kena amet,
 Seljas särab siid ja samet.
 Cesti mees oh mõtle ära,
 Mõtle ööl ja päewal wara;
 Tööd sa teed kas hing sul wäljas
 Siiski kotti riie seljas.
 Aga sa ei saa sest aru,
 Sest sul puudub tarka toru,
 Numaluses ita elad,
 Nii kui laudas põrsas oled.
 Koolita sa lapsi hästi,
 Et neist kants udu kaste;
 Numalus meid wangis peab,
 Pimeduse kottis weab.
 Tarkus wõidab Ilma ära,
 Annab auu ja kallist wara,
 Paneb wõõrad riisjad wangi,
 Kende maod nälja sängi.
 Ei naad muidu tarkust neelaks,
 Meile teda kangest keelaks,
 Ütteldes: „Kes tarkust nõuab,
 Otskohe põrgu sõuab!"
 Cesti Jumal õnne anna,
 Armu hoolt me' eest weel kannu,
 Et see päew jo üksford tõuseks,
 Mil me pimedusest peaseks!
 Kauga on meid wangis peetud,
 Looma wiisil ümber weetud,
 Üks se, kes filmi pesnud,
 Kotti seest on wälja peasnud!

Mõisnikude palwekiri Keisrile
 1871.

1. Landraadi lätsi Riiga koku
 Ja naks nõwru pidama,
 Kuis wiisi nende wana õigus
 Jks jääsi ilma putmata.
2. Ja pikka waidlemise pääle
 Sääd tetti otsus wiimate,
 Et Keisrile sai palwekiri
 Eht adres säätüs niidade:
3. Suur armuline Keisri herra,
 Siin alandlikult pallep teid

- Liivlandi ritteride sugu,
 Oh wõtk heldest kuulda meid!
4. Kui Keiser Peeter edimäne
 Wõit sõea wäega Liivi maa,
 Siis wägüsi es nalka tema
 Maad enda alla sundima.
  5. Üks tuhat säidse jada kümmel
 Ta tegi maaga leppingut,
 Kel nimi on akkordipunkti,
 Ja kelle seen om kinnitud:
  6. Et igawetses ajas heidap
 Hend Wene ala Liiwimaa,
 Ja igawetses ajas jääwa
 Ta sääduse ka muutmata.
  7. Se lepping om meil säädus põhi,
 Ja teda kinnitiwa ka
 Kõik Weneriigi walitseja,
 Kui trooni pääle astewa.
  8. Kõll Kattarina tõine pandis
 Me maale Wene sääduse,
 Ent õnnis Keiser Paawel andis
 Jäll' tagasi me õiguse.
  9. Toft saani om sis rahulikult
 Me lugu lännu edasi;
 Ent wiimisel ajal mitmat wiisi
 Me leppingut jäll' rikkuti.
  10. Sääd e dimelt om Wene kerit
 Me maal nüüd rohkest ülendet,
 Ja lutteruse pappe wõimus
 Jo wäga palju alandet.
  11. Me lepping and meil tõiselt lupa,
 Me kohtin pruuki saksa keelt;
 Nüüd wägüsi meid pandas pruufma
 Jo wene-lätti-eesitseelt.
  12. Ja kolmandalt meil anti käsku,
 Et eka wassjet säädust ka,
 Mis riigiwalituselt tulep,
 Peab wastu wõtma Liiwimaa.
  13. Me ommi wana säädustega
 Nüüd häitsep õnnen Liiwimaa;
 Kui Wene sääduse tal' andas,
 Sis saab ta hukka minema.
  14. Sepärast, Keisri herra, andke
 Me õiguse jäll' tagase,
 Mis eest teid Jumal õnnistagu,
 Ja kaitstu armun alati." —
  15. See adres wiidi kolmelt mehelt
 Sis Petterburi Keisrile,
 Ja Keisri herra oma käega
 Sääd sinna pääle wastufe:
  16. „Et sääduse tit keisrist hendast
 Me riigin wälla tulewa,
 Sis ritteride palwekiri
 Peäp jääma ilma kuulmata.“

17. Oh waene ritteride sugu!
Se oli jo üks ninatups,
Mis Keisri herra sulle andis,
Se oli tipes kõrwalops.
18. Se oli sulle paras, paras,
Sa ritteride rööwlihelts,
So palwusen om tühi lori,
So palwusen om rumal wõls.
19. Kuis tohit sina Keisril wõlssi,
Et õnnen häitsep Liiwimaa?!
Jah mõisniku ja pappi tõeste
Siin maal kui taiwana elawa.
20. Ent waiše talu rahwa lugu
Om ütlemata armetu;
Sest hirmus rasse rendi ala
Om tema maha litsutu.
21. Eht tööd kül teeb ta wõd ja pääwa,
Ei rikkamas ta siski saa;
Kui tuli tooren puun ta waiwlep,
Ei ela ega koole ta.
22. Oh Jumal, kuule rahwa palwust
Ja anna ritteritele
Iks rohkem rumalust, et nemä
Weel teesi mõne palwuse!
23. Eijs Keisri härra wiha lääsi
Mõisnike wasta palama;
Ta lasesi kui Poolakesi
Kui mäsajaid neid nupelda.
24. Ent Gestlase, kes Keisri seädust
Ei ole põl'gnu kunagi,
Wast päris renti üksford saasi,
Mis nemä ootnu ammugi!
- Rannapäh kihelkonnast.

Wiiekümne aasta priiuse mälestusest. Mõisaherra wanal aeal.

Wana aegne mõisa herra
Rahwast piinas tuhat wõrra,
Enam kui nüüd meie aeal,
Kuis ju rahu mõnel majal.
Rüütli helts, kui seie tuli,
Risti usu tooja oli,
Rijus maad ja tappis rahwast
Risti nime al siin wahwast.
Meie armsad isad, emad
Drja põlwe panid nemad;
Mitmed said ka furnuks löödud,
Rehad metfas koertest söödud.
Koerte wiisi palju müüti,
Hirmust nende peale käiti,
Kõiki seda hirmust lugu
Tõi meil püha rüütli sugu,
Paapst kül pühad käsud andis,
Kurjast tööst neid seisma sundis,

Aga tõest, need meie waewjad,
Paapsti püha käsu naerjad,
Tegid ita kurja tegu,
Wõl ja päewal põlnud magu,
Kuida tegi rüütli sugu,
Dli pappidega lugu.
Rooma paapsti usku olid
Rüütlid, pappid, kui naad tulid
Liiwimaaale rahwast petma,
Dma päris orjaks wõtma.
Maad naad enestele wõtsid,
Waesed lapsed nälga jätsid.
Kui siin surid mehed, naesed,
Eijs jäid maha lapsed, waesed!
Surnud wanemate wara
Riisus mõisa herra ära,
Sest see oli herra jagu,
Lastega tal põlnud tegu.
Püha rüütel mõisa herra
Wõttis laste riidid ära,
Aga siiski armu andis,
Lapsel' kotti kaela pandis,
Et ta kerjamas wõis käia
Ja ka wõjeks metsa jäia.
Kül see oli hirmus lugu,
Mis siin tegi rüütli sugu!
Dma lihahimu täitsid,
Naersid ära palju neitsid;
Awaltus hooraelus,
Lihahimu tanges walus
Elasid need usutoojad,
Dma liha ristipoojad.
Seda Liimi rahwas nägid,
Nende järele ka tegid;
Seda panid rüütlid pahaks,
Sest et endid kiitsid pühaks.
Seal siis Gestti rahwas hüüdis,
Nende küüsi peasta püüdis:
„Tulgu meile Wene sõda,
Et siin lõppeks meie häda!“
Wene würstid siis ka tulid,
Meile knuudiks, piitsaks olid.
Oh kui palju said naad häbi
Püha hoora teu läbi!
Palju sai neist üles poodud,
Palju Tartu linna toodud;
Tule peal said palju praetud,
Palju ema jõe wäetud;
Tuhanded said wangi-rauda,
Kunni näljasurm wiis hauda.
Nõnda maa neist tühentadi,
Nende kurjus lõppetadi.
Aga jälle warfi tärkas
Rüütli helts, ja üles ärkas
Gesti, Liimi rahwa hirmus,

Waeste laste suureks armuks;
 Wanemate, laste wara
 Küütili selts sõi jälle ära,
 Oh kui hirmus on see walu,
 Mis tõi risti usu elu!
 Selle õppetuse läbi
 Cesti, Liivi maa sai häbi,
 Sest kui seda usku toodi,
 Seega palju rahwast poodi;
 Tehiti meid kõik päris orjaks,
 Mõisnikkude tappetarjaks.
 Ehk kül usk on kaunis asi,
 Aga kuidas käib meil käsi?
 Pap meist hakkab raha saama,
 Kui me sünnime jo ilma,
 Ja ta surres meid ei matta,
 Kui tal mitte raha anta.
 Raha eest meid ristitakse,
 Raha pärast leeritakse,
 Raha eest meid laual wõetakse,
 Raha pärast maha maetakse.
 Kõik mis teeme, kõik mis saame
 Kauba eest weel linnast toome,
 See saab mõisa herral rendiks
 Meie kuulsaja usu pandiks.
 Ehk kül teo orjus kadund,
 Peksu harmid ihus kosund,
 Siiski waewatats meid küllalt,
 Ei me peäse mõisa põllalt;
 Mida enam renti antaks,
 Seda rohkem peale pantats,
 Raha kõrwas abitegu, —
 Kii et põle elust magu.
 Küil me eestirahwas teadwad,
 Mis meil saksa usk on maksnud.
 Cesti maa on sakste taewas —
 Meie elame kui põrgus.

Suur Cesti sülesõda ja tema ots.

Wiisil: Kätte sain kaks tuhat rubla.

Nastal seitsmekümnel oli,
 Kui üks tiri Tartu tuli,
 Seisjis „Postimehe“ sehes,
 Rahakümne ühes lehes.
 Oh mo aeg! Kuis läksid teema,
 Hullu hundirattast lööma.
 Sellest meie pühad mehed,
 Korraga kõik kuulsad tähed, —
 Saksa maksa õppetajad,
 Cesti elu lõppetajad!
 Tuliwad siis kokku ruttu,
 Wama kawaluse juttu.
 Ehk kül meestel lamba näud,
 Südames neil hundi teud,

Laul ka suus neil wäga waga,
 Nasid siiski kurjust taga. —
 „Kellel on meist terve hammas,
 Siiski pealt näha lammas,
 Annab C. R. S'le lopsu,
 Mis käib läbi maksa, kopsu?“
 Mõnda pastor Hansen hüüdis;
 Mõni wastust anda püüdis;
 Wiimaks Hasselblatt tõsti heale,
 Jättis Hirschelmanni peale,
 Kellel ikka artjad meeled,
 Suus ka mittmit moodu keeled
 Abi-apostoliks heitsid
 Hirsch ja Holst, need suured tähed,
 Kolbe, kes weel kosib neitsit,
 Rõster Norrmann ja muud mehed.
 Oh sa pala filk! Küil hädas
 Oli nüüd ses sülesõdas
 C. R. S., se tulihammas,
 Kes ka pealt ei näita lammas!
 Seda meest ta wasta olid,
 Pühal näul wälja tulid,
 Luusisiwad mööda serwu,
 Saiwad siiski wasta kõrwu.
 Nende nõu ei tungind läbi,
 Leidfid üksi naeru, häbi.
 Palusiwad „Postimeest“,
 Et weel seisats nende eest;
 Meelitafid mõisa wiisi,
 Kummardasid küla wiisi,
 Aga tema õerus kõhtu,
 Sest kui luges järel õhtu,
 Siis ta mehikene nägi,
 Sõda lugejaid tal tegi,
 Ütles sellepärast neile:
 „Abiks ma kül oleks teile,
 Aga näete, lahja mees ma,
 Waene toit mu kõhu sees ka.
 Kui ma weidi nõutam oleks,
 Siis kül teile appi tuleks!“ —
 „Mis nüüd teha?“ hüüdsid mehed,
 Kellel pihta annud lehed,
 Meie auupaistus kustub,
 Kes me eest weel üles astub!“
 Nagu meelest ära olid,
 Jälle kärmest' kokku tulid,
 Näakisiwad senna, tänna,
 Wiljerod siis pani winna:
 „Ilma aigu om me nõrwu,
 Wõitu saawa ils no siwru,
 Kunni Postimees ei tulle,
 Ja me palwusi ei kulle.
 Ent kui teda saasfi wõita,
 Rahun wõijime jäl' sõita!“
 Mehed pidasiwad nõu siis,

Runi jut nei keskel tõusis,
 Et naad tahtsid rüütliid petta,
 Oma abiriistaks wõtta:
 Saadikuts jäi kõige targem,
 Kõne peale kõige ärgem.
 See siis hakkas nõnda peale,
 Rüütlite ees tõstis heale:
 „Auustud herrad, armu näitte,
 Meie sõbruspawet täitke!
 Oleme ju käsitäes
 Its siin eland suures wäes,
 Runni aetud kurjast wainust,
 C. N. J. me wana wõimust
 Müüd siin hakkab nurja a'ama,
 Meie üle wõimust saama.
 Cesti Postimehes hüüab
 Ta kui hul ja rahwast püüab
 Mlanduse tee pealt a'ada,
 Mässamise wõrku saada.
 Kõllep saate weel kord näha,
 Kuis te talupoegist teha
 Sulgewad naad „Cesti rahwa“,
 Kes te wasta seisma wahwa.
 Siis se teie loodud ori
 Buttab jälle Peterburi,
 Ditsib digust, otsib seadust,
 Kurat teab, mis Wene teadust,
 Nagu walla walitsufed
 Juba tulnd, te piinatufed,
 Nõnda saamad uued kohtud,
 Pärizrendid, põrgu ohtud,
 Kõik te kaela langma maha,
 Kas te tahate, ei taha.
 Sellepärast saatke abi,
 Muidu saame kõik weel häbi;
 Kui me rahwas rahul näitab,
 See teid üksi püsti aitab!“
 Nõnda rääkis palju weel ta,
 Kurgu lakke pekksis keelt ta,
 Runni rüütliid tõusid püsti,
 Põid käed taewa poole risti.
 Siis läks edasi ta jutlus:
 „Meil on „Postimehe“ ütlus,
 Et ta meie poole tuleks,
 Kui ta wähe rikkam oleks.
 Selle pärast pange kõtku
 Weidi raha, tehke rutiu,
 Et ta teie poole heidaks
 Ja te rataste peal sõidaks.
 See eest teeme, kül te' näate,
 Head jutlused, et saate
 Suured rendid, wagad orjad,
 Wende wastu olge kurjad!“
 Oh mu aeg! seal põlnud wiitust,
 Lendas raha, lendas kiitust,

Postipappa heaks raha,
 Wiitust kõneleja pähä.
 Tuhat laks nii kõtku kanti
 Samson saadikuts siis panti,
 Et ta kingituse suure
 Kannaks Postipappa juure. —
 Nõnda lõppis sulesõda,
 „Pühameeste“ hirmus häda;
 Waanas enam paha nähtud,
 See jo kõrbi-astjaks tehtud.
 „Postimees“ ka ise leidnud,
 Mis ta kawa taga nõudnud:
 Tema wäese kõhu piinad
 Lõppetanud peened wiinad,
 Riia riisi, Soome saiad,
 Peterburi peened peiad.
 Kaswa läind ta, hammas nüri,
 Nagu mõisa jahi Muri,
 Kes weel talupoegi haugub,
 Muidu ahju taga paugub,
 Tagasi ta wahel mõtleb,
 Ja siis raswa-higis ütleb:
 „Oh ma waene, mis kõik tundsin,
 Kui weel otskõhe kõndsin,
 Üle aia kraawi tõtsin,
 Karwu okste külge jättsin!“
 Nõnda lued ka „Postimehes“
 Nummer kolmekümnekahes!

Teinud Pääkapillu Priidu, Tõpju talus,
 Et kufagil maal, kuu enne Miskli päewa,
 aasta hiljem.

Meljas Appokriwa raamat Mulgi rahwale.

Üks poliitika-historialik näitemäng
 ühe eppistliga.

Wäljaannud
 Tittu....¹ Willem
 (Wildaku wallas)

Tõine parandatud trükk.

Rakweres. 1872.

Trükitud L. Oppermanni juures.

E p p i s t e l.

Rodun, sel 29. Juulil 1871.

Wana kallisk postipappa!

„Mo süda jookseb tulist werd, mo filmad
 ei ole terve kuu jaut nutmise pärast kinni
 faanud; oma kandle olen ma ripputanud
 ühe remmelga külge ja ootan pikil filmadel

¹ Käsitirjas on punktide asemel wiisakufeta
 („цензурное“) sõna. „Nw.“

taewast lahti minewat, kes mind delate karest ära wiiks"; nõnda mõtteldes uinusin ma Kolmapäa õhtu magama ja waata, ma nägin unes, et üks walges riides mees mo ligi astus ja ennast Fuehlmanni ütles olewat. Ta ütles minule sõbraliku healega: "Tõuse üles ja tugew mees ja näita oma käewarre rammu minu äraantud rahwa seas!" ja ma tundsin ja waata undipott oli mu pahema käewarre eel ja sulg tema kura ääre peal, aga poogen paberit rippus minu pää lae tohal ühe wiigipuu otja külles. Ja ma mõisin selle paberi ja sõin ta ära, sest temal oli wiina hais man, ja waata mis sündis: juus oli ta magujam kui mesi ja mõnufam kui kärjemesi, aga kõhus hakkas ta keerlema ja waata ta tuli niisuguse wäega minu pahema kõrwa juurika alt wälja, et mo pää lõhtes ja waata, nüüd oli poogen tillem ja täis kirjutatud, aga seitse pitseri märki oliwad temal peal, kes igaüks oma nime kandis. Ja nende pitserite peal oliwad: minu nimi, Teie nimi, Sürgawere Wahli nimi ja Urwastu Samsoni nimi, aga kolmest nimest ei saanud ma aru. Kii pea kui mina pitserit walla tahtsin wõtta, lendas minule suitsu silma ja waata ma olin üheks filosofofoks muudetud. Nüüd alles tegin ma oma pitseri lahti, aga kiri oli Persia keele kirjutatud ja ma mõistsin seda; ma panin ta sõna sõnalt nõnda ümber, nagu Teie siin kõrwal teda leiata. Siis oli weel kirja alla nõnda kirjutatud: "Gestirahwa isejõisus peab äraldõpema, kui mehed ennast aramüüwad, kes temale toeks peawad olema." Kii pea kui ma seda olin lugenud, langesin ma minestuse sisse ja ärkasin tõisel pääwal alles üles, aga leidsin õnneks selle kirja, mis ma Persia keelest ümber panin, alles mo kõrwal, ja nüüd saadan ma teda Teie kätte, et Teie meelt parandaksite ja minu järeleiswa sõnadest oja wõttes uut elu hakkatsite, sest waadake, Teie teud on awalikuks saanud.

Üks tükk

Gestirahwa Appokriwa raamatust.

(4. raamat, Mulgi rahwale kirjutatud,
5. päätük, 6—7:me salmini.)

Üks poolitiika-historialik näitemäng kahes waatuses.

(Esimene ja teine waatus wähele on mõni nädal wahet.)

Mängijad:

- J. W. Jannsen, Gesti postimehe wäljaandja.
v. Samson, Urwastu mõisa isand.
v. Wahl, Sürgawere mõisa oma.
G. R. Jakobson, ülem poislaste koolmeister.

Esimene waatus.

Esimene etendus.

Jannsen (üksi aealehte kirjutades):

Kui tahad ilmast läbi reisi
Ja puuduseta elada,
Siis pead paljalt petma tõisi,
Ja raha tasku toppima.
Mis on mul isamaa ja priius,
Mis Gestirahwa armastus?
Kas saab mul sellest elu täiust,
Wõi wanas põlwes rõdumustus?
(Ohates:) Ma olen rõdumu päiwi

näinud,
Kui õppetajat (Wändras) teenisin!
Nüüd kus ma juba kosjas täinud
Ja wõlge sisse wenisin (wiskab lehe

kõrwale),
Ei nüüd mind rõdumupilwed fatta,
Waid waejus waatab wärawast!
Ka „Postileht“ ei fina wõtta
Mind enam toita mõnufast,
Ma pean, aitku Jumal heldest,
Mind wälja aitma häda seest.
Ei „Põllumees“ ka sinu keeldest,
Kes rääkwad sooft ja mädadest,
Ei wõtta rahwas enam õppust,
Ja fina waene „Eisaleht“,
Küll näen ma sinu halet lõppust,
Kas see on minul targal eht!!!

Teine etendus.

(Jannsen, v. Wahl ja v. Samson.)

v. Wahl: Ma teretan teid kirja seadnit
Mo ritteritel nimel!
Ei tunne mina, mis on jäädnik
Siin hädaorus pimel.
Mis saadab õnne häda tunnil,
Kui raha koppit pugunud;
Mis annab peatoidust sunnil,
Kui leiwapala pagunud?

Jannsen: Kui julgen alandlikult teitelt,
Mo isand ritter, küsida:
Mis mõistatusi Teie meitelt
Siin seletada käsitate?

Kas pean raha warastama?
v. Samson: Ei seda pole kästind teha,
Waid Gestirahwast karastama
Me Saksameeste waimuga,

Ja Gesti põllul äästama,
Me wana riitri äglaga.

Jannsen: Ma pean jo Gestrirahwast aitma
Ja sõelma waimu sõglaga!
Kas wõiu ma seda ärawandu,
Mis minu luu ja liha on?
Kuis wõiu ma raiu wana kandu,
Kus wõrsunud on minu õmu?

v. Samson: Kõit õigel
Teie kõne näitab selgesti meile,
Et mehe meelt ja mehe mõistust
On helde Looja annud Teile.
Kui aga elurõõmu waeust
On raskets koormaks Teile pantud,
Et siis Te' rahwast armastada
Wõi mitte; see on nõnda antud,
Et kõht wõi ära armastada.
Müüd mõttelge, mis kauniks wärgiks
On Landtag Teile ete annud —
Rakstuhat hõbe rubla fergiks
Ja ühel meelel tofu pandnud!
Ja see eest Teiest muud ei nõuda,
Kui Gestrirahwa ise-ust
Germaniks pea teha jõuda
Ja äraanda igawest.

Jannsen: Kõl raste on mul ete wõtta
Mo ema rinda närida!
Mõind lasjeks ennem mulda katta,
Kui ärapõlgmijst pärida.
Gest Gesti pinnal olen mina
Jo ülestaswand, toidetud,
Ent mis ma tegema saaks täna,
Saaks järeilmast räägitud!

v. Wahl: Mis järeilm saaks Teiest
rääkma,
Et hauda seda kuule Te;
Pool kolmat tuhat rubla aga
Teeb fergeks Teie elutee.
Ja painkest weel peate saama,
Kui wanadus Teid pigistab.

Jannsen: Hea!
Kui teised peatsid wagaks jääma,
Wast Jakobson mind kagistab!

v. Wahl: See tühi usk!
Gest Jakobson, see raip, ei tunne,
Mis teinud Teie teraw meel;
Mu taskus Teil mei' armuanne,
Las' peksta peale tõiste keel!

Jannsen: Koh, wõtku pärgel Gestlased!
Kas pean ma waejelt jurema!
Et, teeni tahan isandaid,
Ja rahwast lähen purema!
Kui julgen siis Teid paluda,
Et andke kätte käppuga!

v. Samson: (Wõttab hulga raha kael-
kottist wälja, kus seas ta palju wana
Inglise pankpiletid, kupongisi ja Rootsi
taalbrid näitse olema, annab need Jann-
seni kätte)

Siin näete müüd, et elu fergus
Teil seisab oma silma eel.
Te germaniseerimise wirgus
Wõib Teile enam tua meel.
Mill' oleks seda ise teenind?
Enn' oleks Teie aastad wenind
Küll mitne aasta pikkuga.
Müüd kwiitung, nagu ita sünnib,
Pean saama tunnustuseks ka.

Jannsen: Ja!
Mii iga õige Saksan' hüab,
Mii Gestlan' seda täita püab:
„Ma tunnistan, et Wahl herrast
Kaks tuhat rubla olen jaand,
Ja et ta painkest ka pärast,
Kui olen auus wõnaks jäänd.

Kontrahti müüjad:
Tartus, v. Samson
sel 29. Aprillil v. Wahl
1871 Kontrahti ostja
J. W. Jannsen.“

(Samson ja Wahl lähewad müüd wäga
toredaste uskjust wälja, Jannsen jaadab neid
orjaalandusega kummardades uskse etc.)

v. Wahl (Jannseni peale põlates waa-
dates)
Müüd jumalaga! Tee mis tunned,
Et kaks Saksste elu-heale,
Siis saad me käest weel mõned õnned,
Ja painkest ka kauta peale!

K o l m a s e t e n d u s.

Jannsen ästi.

Müüd saab mu wanaduse põli
Tõest õnneline olema.
Eht põleb Gestimeeste tuli,
Mul kahju sest pea tulema!
Müüd wõiu ma ise tõllas sõita,
Kui üksford Wändra pappiga;
Ja „Posti-Põllumeest“ ma täita
Jks tahan Saksste fappiga.
Weel Gestrirahwast lehted fitta
Miks? Selle eest ei ja ma fitta!

(Gallab rõõmu tujul laulma:)

Olen mõnda aega
Gesti põllul käind,
Oppetuji käega
Kõigis paigus käind.

Ngapäewast leiba
Põle puundund mul;
Põle riideid, waiba
Puundund kereful.
Nüüd weel mana põli
Hõlpsaks elu teeb;
Saksa meeste õli
Tänuks lampi jääb. (Paneb raha kappi.)

Magaga, kui tulen ise sind
Oma püha käega wõtma;
Kuri ärgu riisku sind,
Waras peab sind rahul jätma.

(Tõmbab 3 risti kappi nse peale ja paneb Piibli raamatu kappi lora otse peale)

Tõine waatus.

Esimene etendus.

Jannsen ja Jakobson.

Jannsen: Kui mehe meelel tahat' Teie
Mind Wanemuines pilgata,
Siis andke põhjust selle üle
Ja ärge wõlke salata!

Jakobson: Kui Teie, kes Te Gestri rahwal
Ees käite tuju asemel,
Nüüd nende wasta meelel wahwal
Ja Saksalaste käsamil
Jo seisate, et head lõned
Ei leia aset „pauna“ sees,
Siis wõiwad, arwan, minu sõnad
Ka pilgata Teid seltsi ees!

Jannsen: Kuis wõite tunnista, et mina
Nan oma asju Sakste juhil?

Jakobson: Et Sakste meelel Teie sõna,
Ja ita nende headus' sihil
Kõik püüate Te korda saata,
Ja lamba warg'de meelitusel
Mo wasta loba-juttu teeta!
Kas sünnib see Teil armastusel?
Wuih häbi, et niisugust tegu
Te teete, täita oma magu!
Elfialtes paljalt Persialastel'
And' kolm kord ja da Spartalast;
See wasta Teie Saksalastel'
Wit' kolm kord tuhat*) Gestilast!
Kas peab Gestri rahwas nõnda
Weel jäema jalg'del seisama?
Kes wiib Teid ennast eluranda,
Kui saate surma reisima!
Sest teadke, äraandja kohus
On wõlla külles rippuda,

Eht kange surmalikus kohus
End elu kallal kippnda.

Jannsen (wihafelt): Kas tahate mind
sõimata?

Jakobson: Ei mitte!
Sest nüüd ei taha aimata,
Kül tulete mul pärast käte!

Jannsen: Wõi arwate, et kardan Teid?

Jakobson: Ei ole tarwis!
Ma tunnen Tartu wurseid,
Kus mahti saawad, seal on farmus!
(Läheb ära.)

Wiimane etendus.

Jannsen üksi.

Küll wõib weel asi minna sandiks,
Sest hakkatus jo selgest käe,
Peau wiimats andma lapsi pandiks,
Ke kallal waew jo nähtud ää.
Nad märkawad wist minu tegu,
See teeb mul palju pahandust;
Ei aitaks siis mo kawal nägu,
Mo auule karta kahandust.
Siiski ma tahan kawal olla,
Ei nad mind kergelt kätte saa,
Ma tahan Gestri näul tulla,
Ja Gestri-karwa keelega.
Ma Gestri met neil panen ete,
Kus sees on hea Saksa wiin,
Ja kui neil uimatus tulnd täte,
Ei mind siis waewa nende piin!

(Laulab käed kõhu peal ristis:)

Nüüd aga sina ise aita,
Kes oled Sakste Jumal Sa,
Et wõiksin oma kohust täita
Ja tehtud kaupa pidada!

Amen!

(Dts.)

(Kül oleks esimene kord õige päris wäljaandja silma al mängida.)

Uuemad raamatud.

Sellest sammast wäljaandjast saawad edespidi weel wälja tulema:

1. Suur salause awaldaja, lustilik näitemäng 3 waatuses, muusikaga. 3 meeste- ja 2 naesterahwat.
2. Tartlase reis Soomemaale. Histoorialik näitemäng. Tahab hästi mängitud saada.

*) „Gesti postimehel“ oli aastal 1871 kolm tubat lugejat. [Rästirja märkus.]

3. **Gesti pimeduse ja walguse küljed.** (Saksakeele tõlgiga: „Die Seiten des Lichts und der Finsterniß der Eiten in Bezug auf Germanisation und Selbstständigkeit.) On juba mõne päewa eest walmis saanud ja uueste ülewaatamise läbi suurt kiitust saanud. Hind 2 rubla; kes tellida tahab, pangu adres nõnda peale, kuidas ta runneb, et kiri kuskilgi takistama ei jää. (Sell 9. Webr. 1872 postiga Willandist minu käte saadetud.)

Osalt nende, osalt teiste keelatud laulude küsimus oli mõne aja eest Eesti ajakirjanduses arutusel. Mõttewahetus sai sellest alguse, et keegi käsikirjalisest „põrandaaluste“ laulude kogust teatas, mis 1871. aastast pärit ja kus leidus eelpool awaldatud „poolitiika-historialik näitemäng“ Jannseni müüdawusest¹ ja „Suur Eesti sulesõda ja tema ots“ ja peale selle veel kaks samalaadilist laulu, mis meie kogus puuduwad. Nende wiimaste kohta kirjutab „Waba Maa“ kirjasaatja A. S. (trükime lühendustega, aga muutmata):

„Esimene kannab pealkirja „Ritteritest ja õppetajatest“ ja on laialt tuntud laul:

Gestimees ja tema sugu
 Neist ei peeta kuskil lugu.
 Kotti riided, wiisad jalan,
 Kõige muude rahwast alam,
 Olab mustas juitu tares
 Puuduses ja juures mures . . .

Siis on äge kihutuslaul mõisnikkude wastu:

Siis see murdja hundi sugu,
 Kellest peetaks palju lugu,
 Tuli parwes Gestimaale . . .

Sakslastega ühes saawad tõmmata nende käsilased:

Opmannid ja mõisa kuppjad
 Oliwad need hirmsad tapjad . . .

Tugewad hoobid langewad ka pappide pihta:

Paast mul paksu kõhu toob,
 Palwe liha luudel loob . . .

Need kolm tõugu on salmikute autori sü-dame nii täis ajanud, et ta nende iseloomustamiseks kõige tüsedamaid sõnu otsib:

Oh te päris murijaanid,
 Gesti rahwa werewaunid . . .

Ta laseb oma silma eest mööda minna kõik iseloomustawad sündmused, mis rahwal veel wärskest meeles:

¹ A. Kruusbergi teadete järele (waata tema raamat: Wenestamise tulekul. Mälestused ja dokumendid) peetud seda J. Kunderi tööks. Põhjuse selleks kahtlustamiseks wõis ehk see anda, et Kunderi kooliõpetaja oli Rakweres, kust kõnesolewad käsikirjad tsenseerimiseks saadeti.

Pühajärwel peeti sõda,
 Oma filmaga nägin seda . . .
 Johan Matitswet, kes läks Krimmi
 Si jäend tee peal kuskil kinni . . .

Ka Wene usu tulek leiab wastukaja:

Mõisa hirm ja kepiwalu
 Mi neid Wene papi manu . . .

Salmitegijal on õudne mõelda, et isegi hauas eestlane rahu ei leia:

Silja aegu seda nähti,
 Kui seal proual hauda tehti,
 Talu nait eest ära wõeti,
 Zeije kohta kangel weeti. —

. . . Salmikud on sihitud mõisnikkude, mitte aga kõrgema riigiwalisuse wastu, nagu Pühajärwe loo puhul selgub:

Reiser sest ei teadnud mida
 Mõisnikud kõik tegid seda . . .

Salmikutest paistab selge soow rahwa iseteadwust tõsta:

Gesti mees ja oled rumal,
 Saks ei ole mitte Jumal . . .

Näidatakse juba sõrmega ülejooksikute peale:

Gesti oma rahwa sugust
 Tuntaks mittu meest sest tegust,
 Kellel saksa kuub weel seljas,
 See on oma jugust wäljas.

Salmitegija teab omast käest, kuidas koolis hilikult ümber rahwustab:

Kui ma alles koolis käisin,
 Siis ka seda ära nägin,
 Saksilaseks mind taheti teha . . .

Kuid kawalusega pääsenud mees sellest lõksust:

Wiisfin filmi neile tuha . . .
 Sakste poole kõwast hoitsin,
 Nõnda omal tarkust wõitsin.
 Müüd kül näewad minu tõõst,
 Et neil näitan Gesti meest . . .

Ja prohwetlikult ähwardab ta saksu tulewiku eest:

Ma teil ütlen, kül te näete,
 Wiimaks kõigist ilma jäete.
 Rahwas, wald teist ära wõetaks,
 Mõisa maa ehk üffi jäetaks.

Et seda läbi wiia, kutsub laulik otse pasliwsele wastupanekule:

Urge andke neile krossi,
 Las! neid ise wiimaks nassi,
 Radis wõtku wõerad hundid . . .

Siis hurjutab ta mehi nende orjameelsuse eest:

Nõnda suur on saksa hirm —
 Mitmel kulund mütsi firm.

Ning õhutab neid weel pilkamisega:

Goide endid, ütlen tõest,
 Jakobsoni jeltsi eest,
 Mis kui kuri kärna tõbi
 Läänud Gesti rahwast läbi,
 Kes teil lubab õigust, priiust . . .

Nagu räägitakse, oli see laul kõvasti keelatud. Seda suurem pidi olema tema mõju. Paljud teadsid teda peast, sõna sõnalt. Laulu kirjutasid peeti rahva seas C. R. J. ennast.

Teine laul on lühem, kannab pealkirja „Mis üks taiduraidulane laulab, kes Euroopa maalt tagasi tulnud“ ja ümberkirjutusel segaseks läinud allkirja „Päkapiku Priidu Tipsu talus, kuni enne Mikklipäewa, aasta hiljem, 30. Weebruulil, kodu 1871“. See laul on rohkem elegeiline, jutustab, kuidas autor keskkööl kodu piiril olud:

Hele taemas nagu õhkas,
Maapind pimeduses puhkas . . .

Ning sentimentaalselt soovib luuletaja ka waaesl orjal puhata, sest:

Õõ see sinu ainus rahu,
Rus sind sundijad ei rõhu.

Siis täidab kibedus tema meele, mõteldes ülekohtu peale, mis teinud wõõrad:

Eiis sind ahelasse pantfid,
Sinu naesed ära fantfid,
Sinu ja ju toidu mõtfid,
Oma ufu sulle jätsid.

Lõpuks läheb laulik õige tundelikuks: ta mõtleb selle peale, kui ta ise satuks selle hakisoo (sakste) kätte:

Äkki aga lööb mind maha,
Siis ma muud tei' käsi ei taha,
Eäatke sinna kivi püsti;
Tawis pole uhket risti.
Peale pange siis see kiri:
Meie eest siin tema weri . . .

Kõige lõpul on „järelnõne“, mis näitab, et terve kaustik ühise koguna korraga wälja lastud. Sellest on näha, et kaustiku eesotsas weel eriline „soowitussõna“ olnud, mis nüüd kaduma läinud. Ka „järelnõnest“ on ainult 10 rida alles, kuna ülejäänud osa ühes kaustiku wiimase lehega kaduma läinud. Järelnõne on järgmine:

Sõna, mis ma soowitusjeks
Ette otja ehitasin.
Saagu lõpul luuletuseks,
Eht küll ehteks kaunis fasin.
Siiski soowib tema siju
Uuujal tööle astuda,
Rahul jätta mõõrast „riju“,
Mis on raste õppida. —
Eesti keeles saagu fõudma
Luuletuse laewufe . . .

Edasi puudub.

Nii on kokkuwõtlikult dokumendi sisu, mis nähtawasti Jakobsoni poolehoidjate poolt ringi lastud, käest kätte, kuna neid mõtteid awalikult wõimata oli wälja ütelda. Minu käes olev eksemplar on Keawast, Harjumaalt, ning see juba näitab, et sarnased käsikirjalised tööd kaunis kaugele ulatasid.⁴

(„W. M.“, 21 IX 26, nr 221.)

*

Selle seletuse ilmumise järele teatas H. Prants, et tema lapsepõlwes neid ja teisi põrandaluseid laule Wastseliina kihelkonnas kuulnud ja lugenud ja et nad puhtas Lõuna-Eesti murrakus olnud (iseäranis laul: Eestimees ja

tema sugu). H. Prants arwab, et nad Lõuna-Eestis tekkisid ja hiljem Põhja-Eesti murrakusse pandi. Tõendawat seda arwamist ka see, et lauludes kõneldakse Pühajärwe sõjast, aga mitte Mahtra sõjast, nagu ka see, et laulu looja Maltsweti Krimmi minekust üelda teab, nagu ei oleks Maltswet ühtegi kongi kinni jäänud. Nähtawaste ei teadnud autor Maltsweti reisi äpardustest, muidu poleks ta selle looga kiitlema hakanud.

Laulu autorit otsides tähendab H. Prants, et selleks ei wõinud C. R. Jakobson olla, ega ka selleaegne Kanepi kihelkonnakooli ja hiljem Wändra tummadekooli õpetaja J. Eglon, keda õige laialt laulu autoriks peetud.

Et C. R. Jakobson „Eesti mehe“ laulu autor ei ole, kinnitas hiljem ka J. Johanson-Pärna (C. R. Jakobsoni sugulane). Ta leidnud C. R. Jakobsoni paberite hulgast küll kolm põrandalust laulu, nimelt eelpool awaldatud kolm esimest laulu, nendest olnud kolmandas 86 rida, kuna meie laulus aga 110 rida on. Laulud olla C. R. Jakobsoni käega ümber kirjutatud ja kannawad tema märkust: esimene ja kolmas — „saadud Kanepis 17. sept. 1870“, teine — „Kanepis maikuu 1870“. Et J. Eglon juba 1865. aastal Kanepist lahkunud, siis ei pea ka Johanson-Pärna teda laulude autoriks, waid arwab Hugo Treffneri isa, Wõrumaa köstrit selle olewat; teda peetud laialt teise laulu autoriks, milles wärsid leidusid:

„Wenne nimi mulle anti,
Wenne rist mul kaala panti —
Rüüd on furat minnu petnu,
Oma wõrgu siise wõtnu“ jne.

Johanson-Pärna arwab, et ka Hugo Treffner, kes üliõpilasena edumeelne olnud, nende laulude tegemisest osa wõtnud, ühes wõrupoolsete radikaalsete kooliõpetajatega. Nende „ässituse-laulude“ tekkimine olnud enne Jakobsoni ülesastumist, — neid tuntud, näituseks, 1869. aasta priiuse mälestuse laulupidul, kust tuleb ka meie kogu kolmanda laulu pealkiri: „Wiiekümne aasta priiuse mälestusest“ — mis pärast olewat ekslik Jakobsoni süüks panna Baltimaa unerahu rikkumist.¹

Lõpuks teatab H. Prants, et tal korda läinud „Eesti mehe“ laulu autori küsimust otsustada. Kindlate tõenduste järele olnud selleks Kanepi kihelkonna Walgjärwe karjamõisa Pika-järwe lambakarjamees Leppik, kes laulu esialgse kawa loonud, mida teised pärast wiilinud. Seda tõendanud H. Prantsule asja otsekohene tunnistaja Kanepi wana laulumees Hans Kann, kes pealemuu oma nägemise järele jutustab, kuidas kihelkonnakohtunik laulu otsides kooliõpetajate juures läbiotsimisi toimetanud.

Teiste kõnesolewate kirjatööde tegija küsimust kirjutajad ei puuduta.

¹ Sellejuures ütleb Johanson-Pärna, et „nüüd alalhoidlikkuse waimus ette pannakse, selle „Jakobsoni waimu“ wastu meie noorsoo kaswatusel koolides wõitlema hakata“. Et Eesti koolides koguni nii kaugele minnakse, on meie lugejatele, arwatawaste, uudiseks.

Ajakirjanik M. Lindenberg

Trükiasjade - peawalitsuse kantselei aktidest: nr 45 — 1880. aastal: ajalehe „Walguse“ väljaandmise üle Rakweres, nr 38 — 1881. aastal: ajalehede „Narowa“, „Talupoeg“ ja „Eesti Heal“ väljaandmise üle Narwas ja nr 24 — 1887. aastal: ajalehe „Kalewi Soomesild“ väljaandmise üle.

Lisaks siin trükitud ja kirjeldatud käsikirjadele toome isewalitsuse arhiivi teated kahe Jakobsoni - Jannseni aegse Rakwere tegelase Mihail Lindenbergi ja Gustaw Steini kohta. Need teated kujutawad nimetatud tegelasi ja heidawad ühtlasi walgust selleaegsete olude peale. See aeg langeb osalt ühte, osalt järgneb otsekohe neile aastatele, mil kõnesolewad käsikirjad liikusiwad. Nende teadete awaldamine ei ole juba sellepärast üleaurune, et kumastgi awalikust tegelasest — Steinist kui omaaja tutawamast Rakwere rahwamehest ja Lindenbergist kui ajakirjanikust, kirjanikust ja kirjastajast — ühesgi selle ajajärgu ülewaates midagi ei ole lausunud.

Eestimaa kubernereri kiri sise-
miste asjade ministriile
17. aprillist 1880, nr 698

Selle aasta 15. weebuaril nr 272 all Eesti seltsi „Kalewipoja“ liikmete truualamliste tundmuste awaldamisest Keisri härra 25-aastase walitsemise puhul teatades oli mul au juure lisada, et nad luba paluwad eestikeelse ajalehe väljaandmiseks „Wabaduse“ nime all. Sel korral ei saanud ma seda palwet Teie Üliüksellentsile ette panna, sest et ma tarwilikuks pidasin selle eestlaste ettewõtte üle mõningaid teateid koguda.

Kogutud teadetest selgib; et peategelaseks eestlaste keskel selle ajalehe väljaandmise mõtte äratamisel oli Mihail Lindenberg, „Kalewipoja“ seltsi poolt Rakweres asutatud nõndanime-
tatud Wirumaa Eesti-Wene rahwakooli õpetaja; kool on hariduseministeeriumi all. Sama Lindenberg on selle ajalehe väljaandmise reeglite § 5 järele määritud ajalehe toimetajaks. Lindenbergil on eestlaste keskel suur lugupidamine; tema on, nagu arwata võib, walitsusele ustaw ja hoolitseb hoogsalt eestlaste keskel Wene keele õppimise tarbe

laiendamise eest. See tema püie on wilja kannud, sest Lindenbergi juhitud Wirumaa kool, kus õpetamine Wene keeles sünnib, on tungil eestlastest õpilasi täis, kes pea kõik maalt pärit.

Tartu õpekonna kurator, kellega ma selles asjas kirjawahetusesse astusin, leiab omalt poolt: et rahwakooli õpetaja amet inimeselt terwe tema jõu pingutamist ja suurt hoolt nõuab ja et koolitöö mõtte järele soowitaw on iga kooli, rahwakooli aga iseäranis, eemal hoida kohaliku ajakirjanduse waadetest ja püetest, millel alati ajutine ja osalt sihiline laad on, sellepärast ei saa koolitöö huwide seisukohast mitte lubada Lindenbergile ühel ajal kooliõpetaja ameti pidamisega ajalehe toimetaja kohuseid täita.

Seda Teie Üliüksellentsile ettekandes ja „Kalewipoja“ seltsi poolt eestikeelse ajalehe „Wabaduse“ väljaandmise reeglid juure lisades on mul au juure lisada, et neis reeglites awaldatud sihti tuleb täieste riigitruuks tunnustada, mispärast ma võimalikuks peaks palutawa ajalehe väljaandmist lubada, kuid teise isiku toimetusel, silmis pidades Tartu õpekonna kuratori arwamist, kui ka seda, et Lindenberg, niipalju kui mulle teada, õige piiratud haridusega inimene on.

Kuberner Poliwaanow.

Pärast seda teatab kuberner Poliwaanow 28. augustil, et „kuna Lindenberg 1881. aastal kooliõpetaja ameti maha jätab ja „Wabaduse“ asutajad uueste paluwad teda toimetajaks kinnitada, siis sellega peatakiustus Lindenbergi toimetajaks kinnitamiseks kõrwaldatud on“.

Kinnituseks saadetud programm lausub pealemuu:

Ajaleht „Wabadus“ asutatakse keiser Aleksander II walitsemise 25-aastase

juubeli mälestuseks, mis pärast lehe iga numbri esimesel küljel keiser Aleksander II pilt saab olema. Ajalehe „Wabaduse“ eesmärk on Eesti rahvas seda truudust Wene keisritele kaswata, mida kristlik õigeusk kuulutab, ja ta nõuab eestlastelt tänutunnet nende heategude eest, mis Wene keisrid Eesti rahwale on teinud . . .

„Wabaduse“ wastutawaks toimetajaks nimetatakse Rakwere Wene-Eesti rahwakooli õpetaja Mihail Lindenberg, kes õigeusulises Wene waimus hariduse on saanud . . .

„Wabaduse“ asutamise peakomitee:

1. Mihail Lindenberg, kooliõpetaja.
2. Jakob Pelberg, kooliõpetaja Tartus.
3. Hans Ots, õigeusu kirikukoori juhataja Narwas.
4. Anton Luts Kuresaares ja weel 7 talumeest ja kooliõpetajat.

13. oktoobril teatab trükiasjade-peawalitsus Eestimaa kubernerile, et ajalehe luba wõib anda, kui asutajad „Wabaduse“ asemel mõne teise nime wõtawad ja keisri pildi trükkimisest igas numbris lahti lütlewad.

5. nowembril teatab kuberner Poliwaanow, et ajalehe asutajad tema nimeks „Walgus“ on walinud ja 11. nowembril antakse wäljaandmise luba „Kalewipoja“ seltsile wälja ilma toimetaja nime nimetamata, mis, arwatawaste, ainukene sellesugune lugu on.

Leht sai waewalt ilmuma hakata, kui mõisnikkude peamehelt kaebatused tema peale sisse anti; tsensor sai hiljem selle eest noomituse, Lindenberg aga palus tsenseerimist Peterburi tsensori kätte anda, kuna sakslasest tsensor ei laskwat lehte wenesõbralist mõju awaldada. Pikemalt kõige selle üle jutustame wihus „Walguse“ üle, siin aga nimetame ainult seda, mis Lindenbergisse puutub.

16. juunil 1881. aastal tuleb talt järgmine kiri:

Tema Hiilgusele Isandale
Sisemise Asjade Ministrile,
paljude ordenite Kawalerile Krahw
Ignatjewile

Eestikeelse ajalehe „Walguse“
wastutawalt toimetajalt Mihail
Martini pojalt Lindenbergilt
teatus ja palwe.

Täna, 16. juunil, oli „Kalewipoja“ seltsi koosolek, kus ajalehe „Walguse“ asjus waielused tõusid, nimelt tahetakse tema wäljaandmist teise isiku kätte anda. Sel puhul julgen alandlikult Teie Hiilgust paluda ära seletada: 1) kui

suured on seltsi õigused lehe üle, kui ta mulle ühtegi kopikat lehe wäljaandmiseks pole annud, ja 2) kui selts uue toimetaja walib, kas ta siis kohustatud pole mulle tasuma ajalehe wäljaandmise kulud. Lehte ei asutanud õieti mitte selts, waid 12-liikmeline komitee, nende hulgas mõned õigeusulised, sellepärast ei ole minu arwates terwel seltsi liikmetekogul mitte õigust lehe üle otsustada, mille wäljaandmist nad ei tuetanud. Minu wasta astuti üles, nähtawaste, sellepärast, et ma õiget-usku olen ja et ma ei taha ajalehe „Sakala“ toimetaja Jakobsoniga ühes minna, kes, wõib üelda, paljuis asjus walitsust ninapidi weab. Ma olen kindel usus, et ajaleht „Walgus“ ainult siis kasulikku wilja saab kandma, kui ta luteriusuliste käest ära saab wõetud ja põhikirjas ettenähtud õigeusuliste eestlaste kätte teises linnas saab antud. Mina katsusin luterlasi õigeusulistega liigindada, kuid see sai wõimataks. Üksi hulga wasta töötada on raske, ka head algatused pööratakse ümber ja tarwitakse lõpuks õigeusu wasta. Seltsil on kawatus juba 26. juulil mind toimetajaametist lahti lasta, sellepärast palun Teie Hiilgust seletusega rutata wõi „Walgus“ õigeusuliste kätte anda. Täielikud teated selles asjas saatsin Eestimaa kubeneri-härrale Poliwanowile ja rahwakoolideinspektorile von Mövesele Riias.

Rakweres, 16. juunil 1881.

Teie Hiilguse truü alam

Mihail Martõnow Lindenberg.

16. juulil teatatakse kubeneri kaudu Lindenbergile, et lehe omanik „Kalewipoja“ selts toimetajat lahti wõib lasta ja et trükiasjade-peawalitsus lehe wäljaandja ja toimetaja ärilisesse wahekorrasse ei sega.

13. septembril teatab „Kalewipoja“ selts, et ta 23. augustil „Walguse“ senise toimetaja Lindenbergi tema wähesse hariduse ja toimetaja-ametiks kõlbmatuse pärast lõpulikult kõrwaldanud on.

„Walguse“ toimetamisest kõrwaldatud Lindenberg tegi peale selle terwe rea katseid oma ajalehe wäljaandmiseks lubasaamiseks. Sellekohane kirjawahetus on iseloomulik niihästi Lindenbergi kui ka selleaegsete olude kohta. Mingisuguseid ääremärkusi kirjad ei tarwita; awaldame sellepärast nad siin nii nagu nad arhiiwis alal on.

Trükiasjade-peawalitsusesse.

Rakwere linnas elawa õigeus-
lise eestlase Mihail Martõnowi
Lindenbergi

alandlikum palwe.

Narwa linnas kohalikkude elanikkude palwe peale eestikeelset ajalehte „Narowa“ nime all wälja anda soowides, et meie kalli isamaa — Wenemaa — huwisid toetada ja sel teel kirjatööga rahwale ja isamaale kasu tuua, teatan siin alandlikult Trükiasjade-peawalitsusele tähendatud uue-asutatawa ajalehe programmi ja palun nimetatud Peawalitsust mulle, Mihail Lindenbergile, selle ajalehe wäljaandmise luba anda ja mind tema toimetajaks kinnitada. Ma saan alati tsensuura-seaduse järele toimetama, eestlastes truudust ja tänu-meelt Wene trooni wasta äratades. Üleüldse saan ma ajalehte „Narowat“ Wene õigeuslises waimus toimetama, mispärast loodangi peatse lubasaamise peale.

Rakweres, 27. juulil 1881. a.

Alandlik paluja Trükiasjade-pea-
walitsuse truualamlik eestlane,
ajalehe „Narowa“ asutaja

Mihail Martõnow Lindenberg.

[Peawalitsuse märkus:]

Narwas pole Eesti wäljaannete tse-
nsorit.

Kubernerile arwamiseawaldamiseks
teatada.

8. augustil päriti politseidepartemangult salakirjaga järele, „kas Lindenberg poliitiliselt sel määral walitsuse usaldust ära teenib, et uue ajalehe wäljaandmise luba andmine mitte kahjulikka järeldusi ei tooks“. Politseidepar-temang wastab 3. septembril 1881. aastal nr 5344 all:

Salakiri.

Trükiasjade-peawalitsusesse.

Järelepärimise peale 8. augustist on riiklisel Politseidepartemangul au tea-
tada, et Rakwere linnas elaw Mihail Martõnow Lindenbergi palwe talle Narwas eestikeelse ajalehe „Narowa“ wäljaandmiseks luba anda Departemangus tema isiku üle olewate teadete taga-
järjel täitmist ei wõi leida.

[Ministri pealkiri:]

Palwe tagasi lükata.

Ajalehe „Narowa“ programm.

Ajaleht „Narowa“ seisab pea- ja lisalehest koos.

Pealehe sisu:

1. Juhtkirjad kiriku, kooli, kohtu ja rahwa elu üle.
2. Poliitika: walitsuse korraldused, telegrammid, wäljamaa riikide asjade arenemine. Üldised poliitilised teated wõetakse „Walitsuse Teatajast“ ja teistest lehtedest.
3. Kirjasaatjate teated mitmesuguste kohalikkude küsimuste üle. Trükitaakse ainult neid kirju, mil autori nimi ja aadress all on.
4. Uudised, kirjawastused, kuulutused.

Lisalehe sisu:

1. Kasulikud juhatused kooliharidusest, linnaelust, tööstusest.
2. Jutud, laulud, muinasjutud, naljalood.
3. Ajaloolised ja geograafilised teated. Esimised peajasalikult kodumaa ajaloost.
4. Seda ja teist.

Leht ilmub nädalas kord. Tellimise hind 2 rubla aastas ilma postikuludeta.

Wäljaandja ja wastutaw toimetaja

Mihail Martõnow Lindenberg.

*

10. augustil tuleb „õigeuslise eestlase“ käest alandlikum saadetus (препровождение):

Trükiasjade-peawalitsuse teate peale wõtan alandlikult julguse tähendatud Peawalitsusele 60-kopikalise tempelmargi saata ja teatan ühes sellega Peawalitsusele, et ma 9. augustist enam ajalehe „Walguse“ toimetaja ei ole ja sellepärast palun alandlikumalt Walitsuse poolt sellest ametist wabastamist.

Truualam õigeusuline eestlane

Mihail Martõnow Lindenberg.

*

Salakiri.

Peterburi kuberner trükiasjade-peawalitsusesse
12. septembril 1881, nr 190.

Isand Lindenbergi palwe puhul talle Narwa linnas lubada eestikeelset aja-
lehte wälja anda oli mul kirjawahetus Eestimaa kuberneriga, nagu ma ka Narwa linna kommers- ja politsei-
pürjemeistrilt järele pärsin.

ЛЕНИНГРАДСКИЙ РАЙКОМ Всесоюзного Союза РАБОЧИХ МЕТАЛЛИСТОВ

Наб. Красного Флота, д. 38, комн. 7-38.

Т е л е ф о н ы :

Президиум 81-89	Статчасть 573-25
Общий отдел . . . . . 132-54 и 498-58	С. И. М. 237-42
Орготдел . . . . . 438-81 и 190-29	Редакция 582-56
Т. Э. О. . . . . 631-65 и 498 57	Юрчасть 228-54
Охрана труда 567-74	Информчасть 637-41
Культотдел 98-58	

ДОРОЖНЫЙ КОМИТЕТ

**Профессионального Союза Работников
Железнодорожного Транспорта С.С.С.Р.
МУРМАНСКОЙ жел.дор. (Дорпрофсоюз)
Ленинград, Фонтанка 117.**

№ комн. Телефонны

Председатель	320	}	гор. 561-68 ком. 65
Ответственный Секретарь	320		ком. 215
Зав. Тарифно-Экономическим Отделом	316		ком. 216
Тарифно-Экономический Отдел	318		ком. 217
Культотдел	311	}	гор. 589-31 ком. 218
Организ.-Инструкторский Отдел	313		ком. 219
Информация и статистика	324		ком. 222
Канцелярия и бухгалтерия	322	}	гор. 97-09 ком. 221
Инспекция труда	301		ком. 220

**Профессиональный Союз
Транспортных Рабочих СССР
(местного транспорта)
Ленинградский Губ. Отдел
ЛЕНИНГРАД,**

Бульвар Профсоюзов, д. № 19,
2-й этаж, комн. № 40—51
Канцелярия комната № 50

Т е л е ф о н ы :

Президиума	590-77
Орготдела 607-24 и комм. № 99	146-46
Культотдела	606-86
Канцелярии	573-37

Текущие счета:

Всекобанка № 1471.
Агентство Всекобанка при Дворце
Труда № 423.

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ГУБПРОС

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ДОМ РАБОТНИКОВ ПРОВЩЕНИЯ

Мойка № 94. Трамвай: №№ 4, 6, 7, 8, 15 и 24 (Площадь Труда и Театральная площадь)

БИБЛИОТЕКА. Выдача книг ежедневно, кроме четвергов, от 4 до 9 час. веч. По воскресеньям от 4 до 9 ч. веч. Библиотека пополнена новыми книгами.

ЧИТАЛЬНЫЙ ЗАЛ. Открыт ежедневно, кроме четвергов, от 4 до 10 час. веч. По воскресеньям от 4 до 9 час. веч.

КОНСУЛЬТАЦИЯ ПИОНЕР - КАБИНЕТА работает: по понедельникам: с 5 до 7 ч. в.

- 1) По вопросам трудового воспитания,
- 2) Работа с детской газетой, 3) По работе с живой газетой, 4) По обществен. практической работе в связи с методом заданий.

ЮРИДИЧЕСКАЯ КОНСУЛЬТАЦИЯ ДОМА. По средам от 6 до 8 час. веч. Бесплатно. Телефон пионер-кабинета и передвижного фонда 5-21-73.

ПЕРЕДВИЖНОЙ ФОНД. Открыт по понедельникам, средам и субботам от 4 до 8 ч. веч. и по вторникам с 11 до 3 ч. веч.

СПРАВОЧНОЕ БЮРО: По вопросам библиографии, правовым и бытовым: прием справок лично, по почте и телеф. № 46-01 ежедневно, кроме четвергов и воскресений от 5 до 8 час. веч.

ЗАПИСЬ ЧЛЕНОВ. Прием взносов и выдача справок в дежурном столе канцелярии — ежедневно, кроме четвергов, от 5 до 10 час. вечера.

ТЕЛЕФОНЫ: Правления — 1-78-00. Дежурн. стол канцелярии — 2-17-81. Справочное бюро — 46-01. Пионер-кабинета и передвижного фонда — 5-21-73.

Центральный Дом Работн. Просвещения предоставляет помещения коллективам работни. просвещения для организации товарищеских вечеринок, юбилейных праздников и т. п. Все справки у секретаря правления Центрального Дома.

ИЗДАТЕЛЬСТВО

„РАБОТНИК ПРОСВЕЩЕНИЯ“

при ЦК Проф. Союза работников просвещения СССР

МОСКВА, 19. Воздвиженка, 10.

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА НА ИЗДАНИЯ:

„Учительская Газета“ Еженедельный орган ЦК Союза работников просвещения.

„Народный Учитель“ Ежемесячный иллюстрированный общественно-педагогический, литературно-художественный, научно-популярный и библиографический журнал.

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ:

	Без при- ложения.	С одним прилож.	С двумя прилож.
На год	3 р. — к.	5 р. — к.	7 р. — к.
На 6 мес.	1 р. 75 к.	3 р. — к.	4 р. — к.
На 3 мес.	1 р. — к.	1 р. 75 к.	2 р. 25 к.

ПОДПИСНАЯ ПЛАТА без приложения: на год — 5 руб., 6 м. — 3 руб., 3 м. — 1 р. 75 к.; с приложением „ВИБЛИОТЕКИ НАРОДНОГО УЧИТЕЛЯ“: на год — 8 руб., 6 мес. — 4 руб. 50 коп., 3 мес. — 2 руб. 50 коп.

„Педагогическая Энциклопедия“

Под редакцией А. Г. КАЛАШНИКОВА, при участии М. С. ЭПШТЕЙНА и сотрудничестве виднейших педагогов СССР.

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ: за 3 больших тома — 15 руб. — Подробные проспекты бесплатно.

Центральным Комитетом Союза Рабочих Швейной промышленности СССР принимается подписка на следующие издания:

Журнал „ШВЕЙНИК“ Выходит 2 раза в м. ПЯТЫЙ ГОД ИЗДАНИЯ.

Условия подписки на 1927 год:

на год	2 руб. 88 коп.
„ 6 месяц	1 „ 44 „
„ 3 „	— „ 72 „
„ 1 „	— „ 24 „
отдельный номер	— „ 15 „

С заказами обращаться по адресу:

Москва, Солянка 12, Дворец Труда, комн. 326.

„דער רױטער נאָרל“

(Ди Ройте Нодл)

ערשיינט איין מאל אין כוידעש. פֿאַרן 15טן יאָרונג פֿאַרן 15טן יאָר. פֿאַרן 15טן יאָרונג פֿאַרן 15טן יאָר.

פֿאַרן 15טן יאָר	2 ר 88 קאָפּ	פֿאַרן 6 מאָנאַטן	1 ר 44 קאָפּ
פֿאַרן 3 מאָנאַטן	— ר 72 קאָפּ	פֿאַרן 1 מאָנאַט	— ר 24 קאָפּ
פֿאַרן 15טן יאָר	— ר 15 קאָפּ		

פֿאַרן 15טן יאָרונג פֿאַרן 15טן יאָר. פֿאַרן 15טן יאָרונג פֿאַרן 15טן יאָר. פֿאַרן 15טן יאָרונג פֿאַרן 15טן יאָר.

РАБОТНИКИ СВЯЗИ, помните, что подписка на ваш журнал

„ПРОЛЕТАРИЙ СВЯЗИ“

на 1927 год продолжается.

„ПРОЛЕТАРИЙ СВЯЗИ“ стремится удовлетворить как профессиональные, так и широкие культурные интересы своих читателей.

Несмотря на значительное улучшение журнала ПОДПИСНАЯ ПЛАТА на 1927 год остается прежняя:

На год	3 р. 60 к.	На 3 мес.	1 р. — к.
„ 6 мес.	1 „ 90 „	„ 1 „	— „ 40 „

Для организаций (рабочьих комитетов, клубов, архивов и т. п.) — 4 р. в год.

Для того, чтобы дать возможность наименее обеспеченным членам союза также подписаться на журнал, в 1927 году устанавливается вместо двух — четыре срока внесения подписной платы для годовых подписчиков: 1) при подписке — 90 к., 2) к 1-му апреля — 90 к., 3) и 1-му июня — 90 к. и 4) к 1-му августа — 90 к. Для полугодовых подписчиков устанавливается два срока: 1) при подписке — 95 к. и к 1-му марта 95 к.

ДЕНЬГИ направлять исключительно в адрес редакции: МОСКВА, Солянка, № 12, Дворец Труда, комн. 201.